



STRATEGIA ROZWOJU GMINY NOWA SŁUPIA NA LATA 2016 – 2023



**NOWA SŁUPIA STYCZEŃ 2016 r.
AKTUALIZACJA – LISTOPAD 2016 r.**

„Gmina Nowa Słupia licząca 10 tysięcy mieszkańców to kolebka historii, kultury i turystyki w regionie świętokrzyskim. Na jej terenie znajduje się najstarsze sanktuarium drzewa krzyża świętego – Święty Krzyż, które stanowi ważny element tożsamości kulturowej i narodowej Regionu. Poza wymiarem religijnym jest też unikatowym walorem turystycznym województwa świętokrzyskiego przyciągającym pielgrzymów i turystów nie tylko z całej Polski ale i świata”

**Wójt Gminy Nowa Słupia
Andrzej Gąsior**

Prace nad strategią były prowadzone w ramach zespołów roboczych, w pracach których udział brało ok. 50 liderów społecznych, kilkuset losowo wybranych mieszkańców gminy oraz powołanego przez Wójta Gminy - Zespołu ds. Strategii Rozwoju Gminy Nowa Słupia na lata 2016-2023.

Dokument Strategii Rozwoju Gminy Nowa Słupia do 2023r. został opracowany na podstawie wyników Zespołów Roboczych przez następujące osoby:

Przedstawiciele Urzędu Gminy:

1. Andrzej Gašior - Wójt Gminy
2. Włodzimierz Zareba - Zastępca Wójta Gminy
3. Agnieszka Lewandowska - Sekretarz Gminy
4. Danuta Fijas - Skarbnik Gminy
5. Agnieszka Kobus-Widz - Kierownik Referatu Infrastruktury i Funduszy Strukturalnych (przewodnicząca Zespołu ds. opracowania SRGNS na lata 2016-2023)
6. Anna Moruś - Mergalska - p.o. Kierownika Gminnego Ośrodka Opieki Społecznej
7. Marek Partyka - Kierownik Referatu gospodarczo - inwestycyjnego (Radny Powiatu Kieleckiego)
8. Danuta Żebrowska - z-ca Kierownika USC (Radna Powiatu Kieleckiego)
9. Piotr Sepioło - Dyrektor Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich w Nowej Słupi

Radni Gminy Nowa Słupia:

10. Robert Klefas - Wiceprzewodniczący Rady Gminy Nowa Słupia
11. Jan Czaja - Radny Gminy Nowa Słupia
12. Ewa Pastuszyńska - Radna Gminy Nowa Słupia
13. Rafał Piasecki - Radny Gminy Nowa Słupia
14. Jerzy Roman - Radny Gminy Nowa Słupia
15. Grażyna Wojtachnia - Radna Gminy Nowa Słupia

Sołtysi sołectw Gminy Nowa Słupia:

16. Grzegorz Marczewski - Sołtys Rudek
17. Szymon Roman Sołtys - Włoch
18. Robert Ciešlik - Sołtys Starej Słupi / Prezes OSP Stara Słupia
19. Sławomir Marzec - Sołtys Pokrzywianki
20. Stanisław Marzec - Sołtys Mirocic
21. Bogusław Dziółko - Sołtys Huciska
22. Stanisław Cisłowski - Sołtys Dębna
23. Krystyna Sielicka - Sołtys Cząstkowa
24. Józef Gołębski - Sołtys Baszowic
25. Kazimierz Pawlik - Sołtys Bartoszowin

Dyrektorzy placówek oświatowych:

26. Magdalena Graba - Dyrektor Publicznego Przedszkola w Rudkach
27. Alina Cieśla - Dyrektor Zespołu Szkół w Rudkach
28. Małgorzata Jakubczyk - Dyrektor Zespołu Szkół w Nowej Słupi
29. Andrzej Lauko - Dyrektor Publicznej Szkoły Podstawowej w Starej Słupi
30. Agnieszka Pustuła - Dyrektor Publicznej Szkoły Podstawowej w Pokrzywiance
31. Zdzisław Dudzic - Dyrektor Publicznej Szkoły Podstawowej w Jezioroku
32. Katarzyna Majcher - Dyrektor Publicznej Szkoły Podstawowej w Jeleniowie
33. Agnieszka Kowalska - Dyrektor Publicznej Szkoły Podstawowej w Mirocicach

Przedstawiciele placówek zdrowotnych:

34. Marta Pawelec – Dyrektor GZOZ w Nowej Słupi
35. Janusz Krupa – Kierownik Ośrodka Zdrowia w Rudkach

Przedstawiciele przedsiębiorców:

36. Chrapała Jerzy – Przedsiębiorca
37. Ryszard Iwan – Przedsiębiorca

Przedstawiciele pozostałych instytucji, organizacji, kół, stowarzyszeń:

38. Lucyna Spelak – Prezes Muzeum Starożytnego Hutnictwa
39. Halina Dwojewska – Prezes Towarzystwa Przyjaciół Nowej Słupi
40. Henryk Maj – Gminne Koło Wędkarskie w Rudkach
41. Teresa Woźniak – Prezes Stowarzyszenia Przyjaciół Szkoły w Pokrzywiance
42. Elżbieta Zwolińska – Prezes Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Mirocice, Hucisko, Baszowice

Zespół ds. opracowania Strategii Rozwoju Gminy Nowa Słupia na lata 2016-2023:

43. Joanna Stachura – sekretarz
44. Agata Sitek – członek
45. Luiza Bęben – członek

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	7
2. Diagnoza uwarunkowań rozwoju Gminy Nowa Słupia	10
2.1. Podstawowe informacje	10
2.1.1 <i>Położenie i uwarunkowania geograficzne</i>	<i>11</i>
2.1.2 <i>Wielkość Gminy</i>	<i>12</i>
2.1.3 <i>Cechy charakterystyczne Gminy.....</i>	<i>13</i>
2.2. Zasoby Gminy	15
2.2.1 <i>Zasoby ludzkie</i>	<i>16</i>
2.2.2 <i>Zasoby przyrodnicze</i>	<i>20</i>
2.2.3 <i>Zasoby kulturowe</i>	<i>22</i>
2.3. Zagospodarowanie przestrzenne	41
2.3.1 <i>Infrastruktura techniczna</i>	<i>41</i>
2.3.1.1 <i>Układ komunikacyjny</i>	<i>41</i>
2.3.1.2 <i>Wodociągi i kanalizacja</i>	<i>48</i>
2.3.1.3 <i>Gospodarka odpadami</i>	<i>49</i>
2.3.1.4 <i>Gazownictwo</i>	<i>51</i>
2.3.1.5 <i>Energetyka i telekomunikacja</i>	<i>52</i>
2.3.2 <i>Ochrona środowiska</i>	<i>53</i>
2.3.3 <i>Infrastruktura społeczna</i>	<i>54</i>
2.3.3.1 <i>Edukacja</i>	<i>54</i>
2.3.3.2 <i>Opieka zdrowotna</i>	<i>56</i>
2.3.3.3 <i>Pomoc społeczna</i>	<i>57</i>
2.3.3.4 <i>Sport i rekreacja</i>	<i>60</i>
2.4. Strefa gospodarcza	67

2.4.1 Przemysł, przedsiębiorczość i struktura podmiotów gospodarczych.....	67
2.4.2 Rolnictwo	69
2.4.3 Turystyka i rekreacja	74
2.4.4 Atrakcyjność inwestycyjna Gminy	82
2.4.5 Sytuacja finansowa Gminy	83
2.5. Analiza SWOT	85
2.6. Wyniki sondażu społecznego	88
2.6.1 Obserwacje i wnioski z badania ankietowego na mieszkańcach oraz kluczowych reprezentantach społecznych Gminy	88
2.6.2 Podsumowanie wyników sondażu społecznego	104
3. Plan Rozwoju Gminy Nowa Słupia na lata 2016-2023.....	105
3.1. Wizja Gminy Nowa Słupia	105
3.2. Misja Gminy Nowa Słupia	105
3.3. Cele strategiczne i cele operacyjne	106
3.4. Strategie działania rozwoju oraz zadania realizacyjne	107
3.5. Sposoby i źródła finansowania działań realizowanych w Gminie.....	112
4. Wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja Strategii	116
4.1 System wdrażania i monitorowania strategii	116
4.1.1 Wdrażanie strategii	120
4.1.2 Monitorowanie strategii	122
4.1.3 Oczekiwane wskaźniki osiągnięć i ewaluacja Strategii	127

1. Wstęp

Strategia rozwoju Gminy Nowa Słupia na lata 2016-2023 jest priorytetowym dokumentem planistycznym, który poprzez swój zakres, a także sposób dochodzenia do ujętych w nim rozwiązań systematyzuje wiedzę o Gminie, określa długoletnie kierunki jej rozwoju oraz wskazuje działania, których wykonanie przyczyni się do rozwoju newralgicznych dla Gminy obszarów.

Strategię Rozwoju Gminy można również określić jako długookresowy proces wytyczania i uzyskania celów wspólnoty samorządowej. Określa ona centralny kierunek, dążenia i kluczowe preferencje rozwoju społeczno – gospodarczego jednostki oraz ukazuje sposób i narzędzia wdrożeniowe. Dokument jest również odpowiedzią na ustawowy wymóg prowadzenia polityki rozwoju w oparciu o strategię oraz efektywną próbą adaptacji do standardów europejskich. Samo tworzenie strategii rozwoju, a następnie jej wdrożenie jest procesem bardzo złożonym, obejmującym kilka etapów. Uchwalenie strategii nie zamyka możliwości wprowadzania zmian, prowadzenia konsultacji społecznych i składania propozycji działań inwestycyjnych, zgodnie z pojawiającymi się uzasadnionymi potrzebami oraz dopasowywania jej zapisów do zmieniających się warunków zewnętrznych i potrzeb mieszkańców. Realizacja wyznaczonych celów pozwoli na osiągnięcie możliwie najlepszej efektywności wydatkowanych środków, stworzy odpowiednie warunki do zrównoważonego rozwoju Gminy Nowa Słupia oraz wpłynie na ogólną poprawę poziomu życia społeczności lokalnej. Najważniejszym punktem Strategii rozwoju jest wykaz celów strategicznych, wyznaczających docelowe kierunki rozwoju Gminy. Zostały one uzgodnione w oparciu o wyniki rozpoznania zasobów i otoczenia Gminy, analizy pozyskanych opinii mieszkańców, kluczowych przedstawicieli społecznych oraz Wójta.

Założenia dotyczące dokumentu Strategii:

1. Perspektywa planowania: 2023 rok
2. Decyzje zawarte w Strategii Rozwoju służą mieszkańcom Gminy,

3. Strategia jest priorytetowym dokumentem planistycznym Gminy Nowa Słupia i zarazem nadrzędnym w stosunku do pozostałych dokumentów przyjętych przez władze Gminy,
4. Końcową akceptację Strategii podejmuje Rada Gminy w drodze Uchwały,
5. Przygotowanie strategii i jej realizacja uwzględnia zasady zrównoważonego rozwoju,
6. Zadaniem strategii rozwoju jest ułatwienie władzom samorządowym utrzymania głównych długookresowych kierunków rozwoju Gminy,
7. Strategia wskazuje zadania wspólne partnerów społecznych,
8. Realizacją Strategii kierują władze Gminy.

Opracowanie Strategii rozwoju Gminy Nowa Słupia opierało się głównie na analizie zasobów, specyfiki i otoczenia Gminy na podstawie danych z Urzędu Gminy, danych GUS oraz ogólnie dostępnych informacji i dokumentów na temat Gminy. Poza analizą czynników wewnętrznych Gminy, dokonano także analizy zewnętrznej czyli nie zależnych od władz Gminy. Ponadto, w celu uzupełnienia pozyskanych informacji i wyciągniętych wniosków, przeprowadzone zostało badanie ankietowe wśród losowej próbie kilkuset mieszkańców Gminy oceniające jej potencjał. Zorganizowano również, konsultacje społeczne z lokalnymi liderami z dziedziny: edukacji, kultury, sportu, zdrowia, biznesu, środowiska, turystyki i rekreacji. Po analizie pozyskanych danych i informacji, zespół projektowy zgodnie z metodyką SWOT wypracował listę mocnych i słabych stron Gminy oraz szans i zagrożeń dla jej rozwoju. Dodatkowo na podstawie przeprowadzonej diagnozy zespół projektowy z udziałem lokalnych liderów z poszczególnych dziedzin oraz władz Gminy wypracował misję i wizję Gminy Nowa Słupia wraz z uszeregowaniem wybranych do realizacji celów.

Osiąganie założonych celów wymaga regularnego monitorowania zmian wewnętrznych i zewnętrznych okoliczności rozwoju Gminy. Wobec tego, żeby proces ten przebiegał w usystematyzowany i kontrolowany sposób, należy opracować koncepcję docelowego systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji Strategii. Koncepcja ta powinna uwzględnić przykład mierników

efektywności procesu realizacji założeń i celów strategicznych, jakie postawione zostały przed Gminą.

Przedmiotowy dokument zawiera cztery rozdziały:

- rozdz. I zawiera wprowadzenie do strategii,
- rozdz. II to ocena stanu obecnego Gminy Nowa Słupia. Zawiera on podstawowe informacje na temat Gminy, przedstawia jej zasoby oraz zagospodarowanie przestrzenne i sferę gospodarczą. Rozdział ten poświęcony jest również analizie SWOT oraz zawiera wyniki sondażu społecznego,
- rozdz. III przedstawiono cel i strukturę dokumentu oraz definiuje misję i wizję Gminy Nowa Słupia poprzez strategiczne kierunki jej rozwoju, opisuje strategiczne i operacyjne cele Gminy, można powiedzieć, że jest to najważniejszy rozdział, ilustrujący przykładowe przedsięwzięcia i inicjatywy, które władze Gminy mogą podejmować w ramach w poszczególnych celów strategicznych,
- rozdz. IV przedstawia założenia dla docelowego systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji Strategii. W rozdziale tym, pokazano także przykładowy zestaw wskaźników efektywności procesu wykonania wytycznych znajdujących się w niniejszym dokumencie,

2. Diagnoza uwarunkowań rozwoju Gminy Nowa Słupia

2.1 Podstawowe informacje

Gmina Nowa Słupia to obszar o charakterze wiejskim. Położona jest w północnej części województwa świętokrzyskiego i we wschodniej części ziemskiego powiatu kieleckiego. Graniczy z gminami: Bieliny, Bodzentyn, Pawłów, Waśniów i Łagów.

Rys. nr 1. Herb Gminy Nowa Słupia



Źródło: strona internetowa Urzędu Gminy w Nowej Słupi

Obrazek nr 1 Położenie Gminy Nowa Słupia



Źródło: zasoby Urzędu Gminy w Nowej Słupi

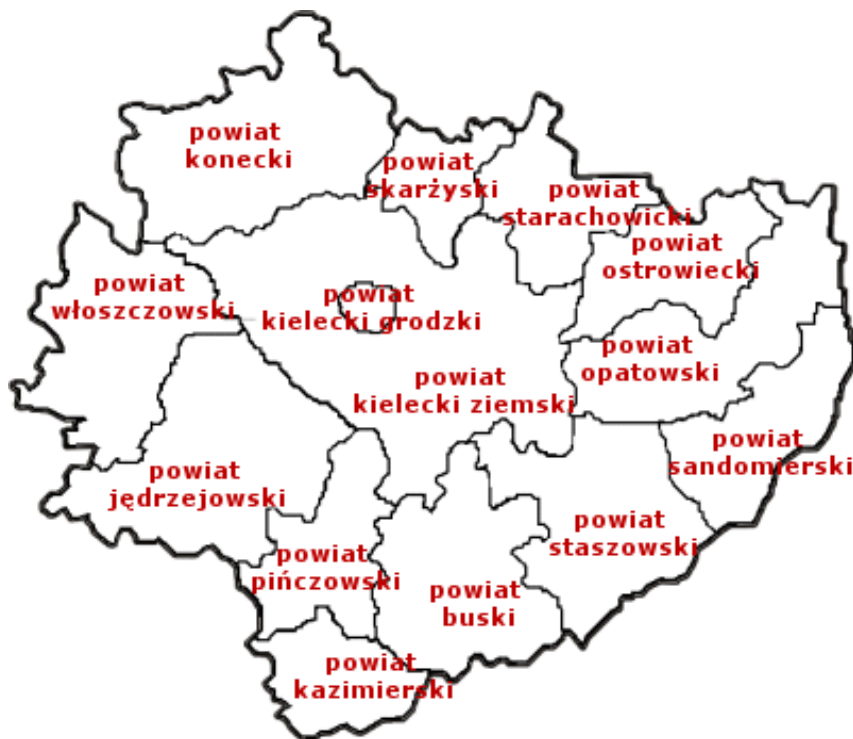
2.1.1 Położenie i uwarunkowania geograficzne

Położenie Gminy w województwie świętokrzyskim przedstawiają mapy poniżej. Gmina administracyjnie wchodzi w skład największego powiatu w Polsce – kieleckiego. Jej obszar położony w Górach Świętokrzyskich obejmuje wschodnią część Pasma Łysogór z kulminacją Świętego Krzyża oraz fragment zachodniej części Pasma Jeleniewskiego. W północnej części gminy punktem dominującym jest Góra Chełmowa. Znaczna część obszaru Gminy leży w strefie obszarów chronionych Świętokrzyskiego Parku Narodowego i Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego.

Wiodącą funkcją Gminy Nowa Słupia jest rolnictwo, zaś rozwijającą się funkcją jest turystyka. Przez jej teren przebiegają trzy ważne drogi wojewódzkie o znaczeniu regionalnym.

- 751 – Suchedniów – Bodzentyn – Nowa Słupia – Ostrowiec Św.
- 753 – Wola Jachowa – Nowa Słupia.
- 756 – Starachowice – Nowa Słupia – Łągów – Stopnica.

Mapa nr 1. Położenie powiatu kieleckiego w województwie Świętokrzyskim



Źródło: zasoby Urzędu Gminy w Nowej Słupi

Mapa nr 2. Położenie Gminy Nowa Słupia w powiecie kieleckim



Źródło: zasoby Urzędu Gminy w Nowej Słupi

2.1.2 Wielkość Gminy

Na dzień 31 grudnia 2015r. ogólna liczba mieszkańców Gminy wyniosła 9962 osób, w tym 5075 kobiet i 4887 mężczyzn. Całkowita powierzchnia Gminy wynosi 8594 ha. Strukturę terytorialną gminy Nowa Słupia stanowią miejscowości tworzące 20 sołectw:

1. Bartoszowiny
2. Baszowice
3. Częstków
4. Dębniak
5. Dębno
6. Hucisko
7. Jeleninów
8. Jeziorko
9. Milanowska Wólka
10. Mirocice

11. Nowa Słupia
12. Paprocie
13. Pokrzywianka
14. Rudki
15. Serwis
16. Skały
17. Sosnówka
18. Stara Słupia
19. Trzcianka
20. Włochy

2.1.3 Cechy charakterystyczne Gminy

Nowa Słupia to stara osada leżąca na wschodnim krańcu Łysogór, u podnóża Łysej Góry, zwanej dawniej Łyścem, a dziś Świętym Krzyżem. Jej początki sięgają czasów przed narodzeniem Chrystusa. Już wtedy zaczęto produkować tu żelazo, po które przybywali Rzymianie. Tę pradawną technikę pozyskiwania żelaza możemy obecnie zobaczyć na pokazach prezentowanych podczas – Dymarek Świętokrzyskich.

Gmina Nowa Słupia pod względem administracyjnym ma status gminy wiejskiej o charakterze rolniczym. Siedzibą Gminy jest miejscowość Nowa Słupia położona u stóp Świętego Krzyża.

W XIII i XIV w. wieś była własnością opactwa benedyktynów na Świętym Krzyżu. Osada nosiła wówczas nazwę *Słup*. W 1351 r. opaci świętokrzyscy założyli miasto na mocy przywileju króla Kazimierza Wielkiego. Powstało ono w dogodniejszym miejscu, w porównaniu z poprzednim położeniem wsi, noszącej współcześnie nazwę Stara Słupia.

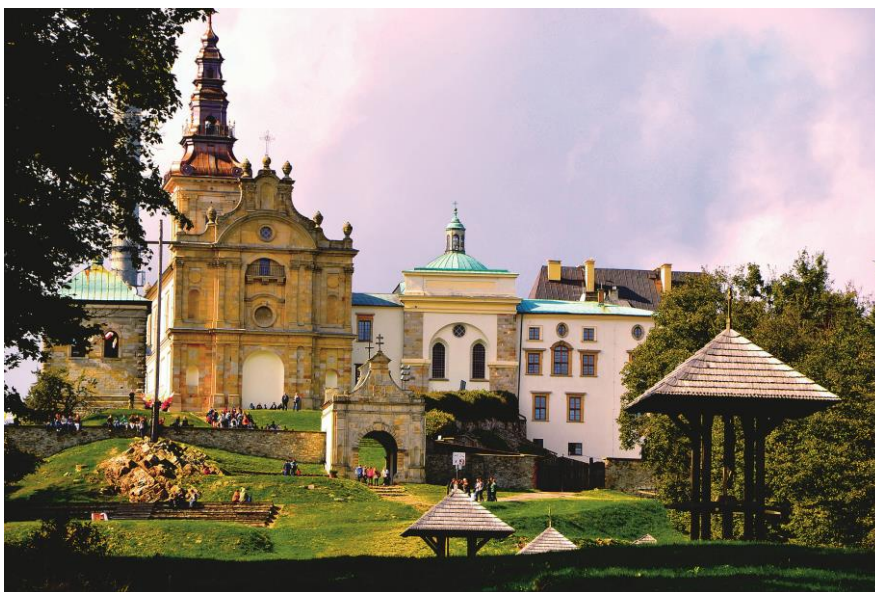
Rozwój miasta związany był z obsługą pielgrzymek na Święty Krzyż. W Nowej Słupi kilkakrotnie zatrzymał się m.in. król Władysław Jagiełło, pielgrzymujący do świętokrzyskiego klasztoru.

Zdjęcie nr 1. Pielgrzym „Emeryk”



Źródło: zbiory Gminnego Ośrodka Kultury w Rudkach

Zdjęcie nr 2. Klasztor benedyktynów na Świętym Krzyżu



Źródło: zbiory Gminnego Ośrodka Kultury w Rudkach

W 1405 r. Słupia otrzymała przywilej na odbywanie cotygodniowych targów. Liczba jarmarków z czasem zwiększyła się do dziewięciu. W 1578 r. miasto posiadało 2,5 łana, 21 warsztatów rzemieślniczych, 6 garncy gorzałczanych, młyn i stępe.

Po kasacji klasztoru w 1819 r. miasteczko podupadło. W 1869 r., po powstaniu styczniowym, Nowa Słupia utraciła prawa miejskie.

Przed II wojną światową osada miała 3350 mieszkańców. Na skutek wojny ich liczba zmniejszyła się do 1353 w 1946 r. W 1959 r. w Nowej Słupi wybudowano wodociąg i dom wycieczkowy. W 1960 r. powstało *Muzeum Staropolskiego Hutnictwa*.

Współcześnie Nowa Słupia jest ośrodkiem turystycznym w Górach Świętokrzyskich. W miejscowości tej co roku odbywa się festyn archeologiczny Dymarki Świętokrzyskie, na którym prezentowane są m.in. starożytne metody wytopu żelaza.

Podstawową funkcją gospodarczą gminy jest rolnictwo. Na ogólną powierzchnię gminy (8594 ha) przypada 5479 ha użytków rolnych, co stanowi 64 % terenu gminy. Na terenie gminy Nowa Słupia przeważają gospodarstwa o powierzchni od 1 ha do 5 ha, które stanowią 66,28% ogólnej powierzchni użytków rolnych. Wada : zbyt duże rozdrobnienie gospodarstw nie sprzyjające planowaniu produkcji rolnej towarowej. Zaleta : możliwość prowadzenia wysokodochodowej produkcji rolnej ekologicznej. Użytki rolne o powierzchni ponad 15 ha stanowią zaledwie 2,66% ogólnej powierzchni użytków i użytkowane są przez 6 właścicieli gospodarstw rolnych.

Źródło: Wikipedia, strona internetowa Urzędu Gminy

2.2 Zasoby Gminy

W poniższym rozdziale przedstawiona została ogólna charakterystyka posiadanych przez Gminę zasobów ludzkich, m. in. liczba mieszkańców oraz liczba osób aktywnych zawodowo i bezrobotnych. Ponadto, zawarte tu zostały informacje na temat posiadanych przez Gminę zasobów przyrodniczych oraz ich obecnego stanu w podziale na informacje dotyczące obszarów chronionych, lasów, rzeźbę terenu, wody powierzchniowe

i podziemne oraz klimat. Na koniec w rozdziale znajdują się również informacje na temat stanu zasobów kulturowych Gminy.

2.2.1 Zasoby ludzkie

Gminę Nowa Słupia w 2015 r. zamieszkiwało ogółem 9962 osoby. Występuje tu przewaga kobiet – 5075 os. nad liczbą mężczyzn – 4887 os. Analizując dane z tabeli poniżej, można zaobserwować stopniowe zwiększanie się liczby mieszkańców, co może być spowodowane migracją ludności z miasta na wieś.

Tabela nr 1. Liczba ludności wg płci w latach 2009-2014

Liczba ludności wg płci w latach 2009-2014						
lata	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ogółem	9031	9304	9481	9742	9972	9991
Kobiet	4607	4752	4845	4972	5101	5103
Mężczyzn	4424	4552	4636	4770	4871	4888

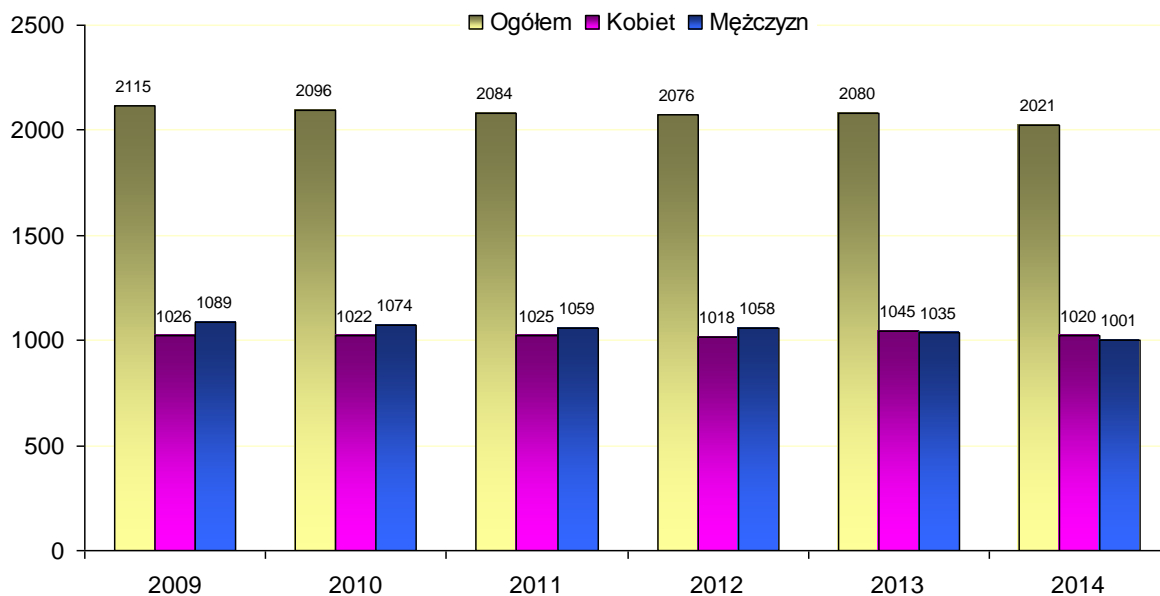
Źródło: Baza rejestru mieszkańców Urzędu Gminy w Nowej Słupi

Poniższe wykresy przedstawiają strukturę demograficzną mieszkańców Gminy Nowa Słupia pod względem liczby osób w wieku:

- przedprodukcyjnym (kobiety i mężczyźni poniżej 18 roku życia),
- produkcyjnym (kobiety w wieku 18-59 lat i mężczyźni w wieku 18-64 lata)
- poprodukcyjnym (kobiety od 60 roku życia wzwyż oraz mężczyźni od 65 roku życia wzwyż)

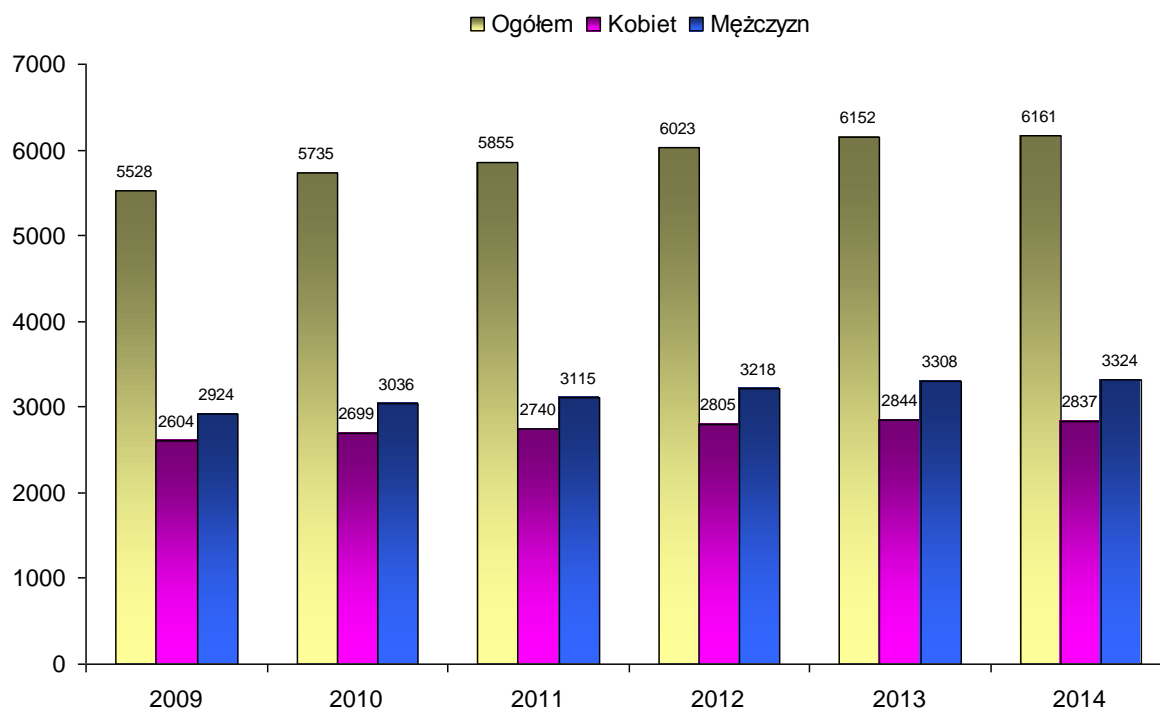
w poszczególnych latach 2009-2014.

Wykres 1. Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w latach 2009-2014



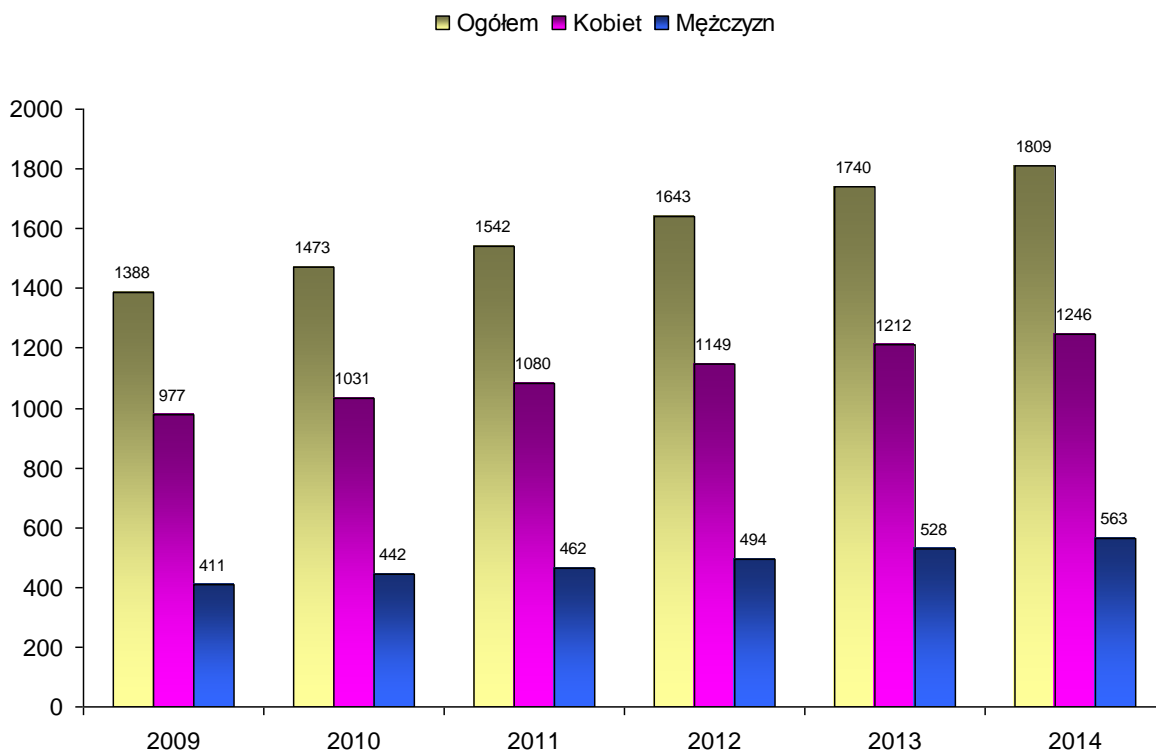
Źródło: Baza rejestru mieszkańców Urzędu Gminy w Nowej Słupi

Wykres 2. Liczba ludności w wieku produkcyjnym w latach 2009-2014



Źródło: Baza rejestru mieszkańców Urzędu Gminy w Nowej Słupi

Wykres 3. Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w latach 2009-2014



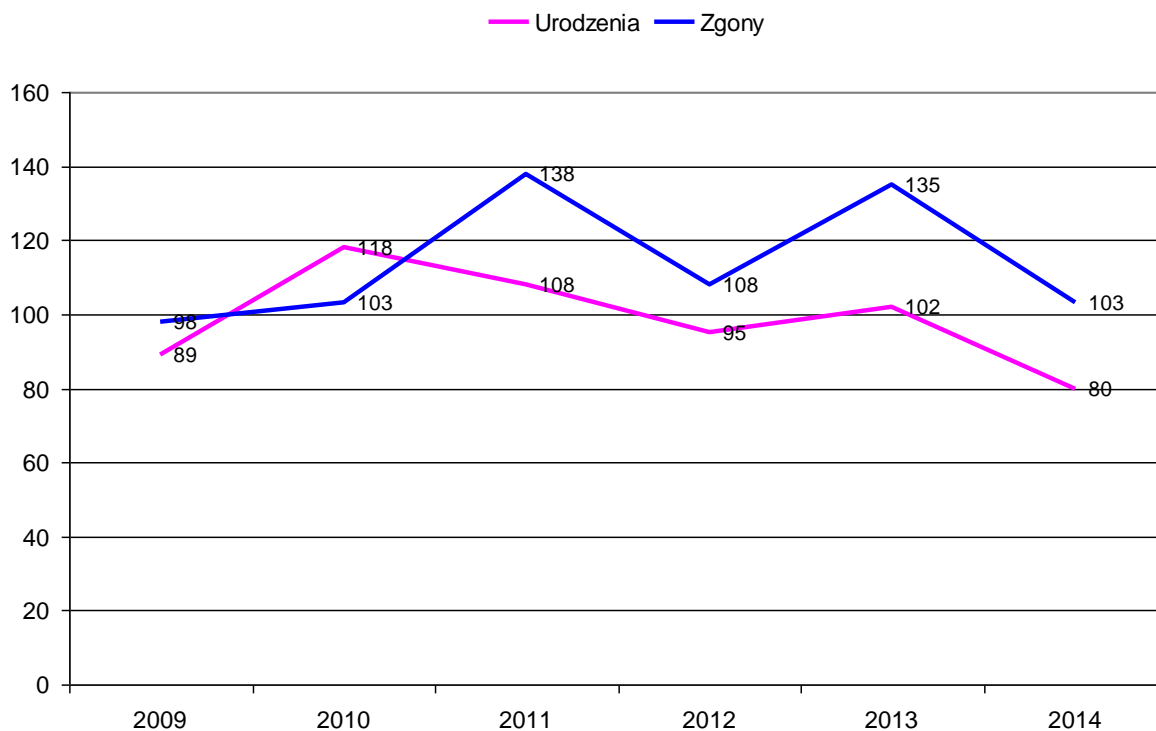
Źródło: Baza rejestru mieszkańców Urzędu Gminy w Nowej Słupii

W związku ze wzrostem ogólnej liczby ludności w Gminie Nowa Słupia odnotowano wzrost liczebności mieszkańców w grupie produkcyjnej (z przewagą mężczyzn) i poprodukcyjnej (z przewagą kobiet). Oznaczać to może migrację osób w wieku przedemerytalnym i emerytalnym w celu zmiany miejsca zamieszkania z miejskiego na wiejski.

Natomiast w grupie ludności w wieku przedprodukcyjnym odnotowano spadek ogólnej liczby ludności, co jest związane z malejącą liczbą urodzeń.

Wykres poniżej przedstawia dynamikę urodzeń i zgonów w latach 2009-2014. W analizowanym okresie można zaobserwować wahania liczby urodzeń i zgonów. Utrzymuje się tendencja przewagi zgonów nad urodzeniami (za wyjątkiem roku 2010). Jednakże zarówno liczba urodzeń jak i zgonów zaczęła się zmniejszać.

Wykres 4. Liczba urodzeń oraz zgonów w latach 2009-2014

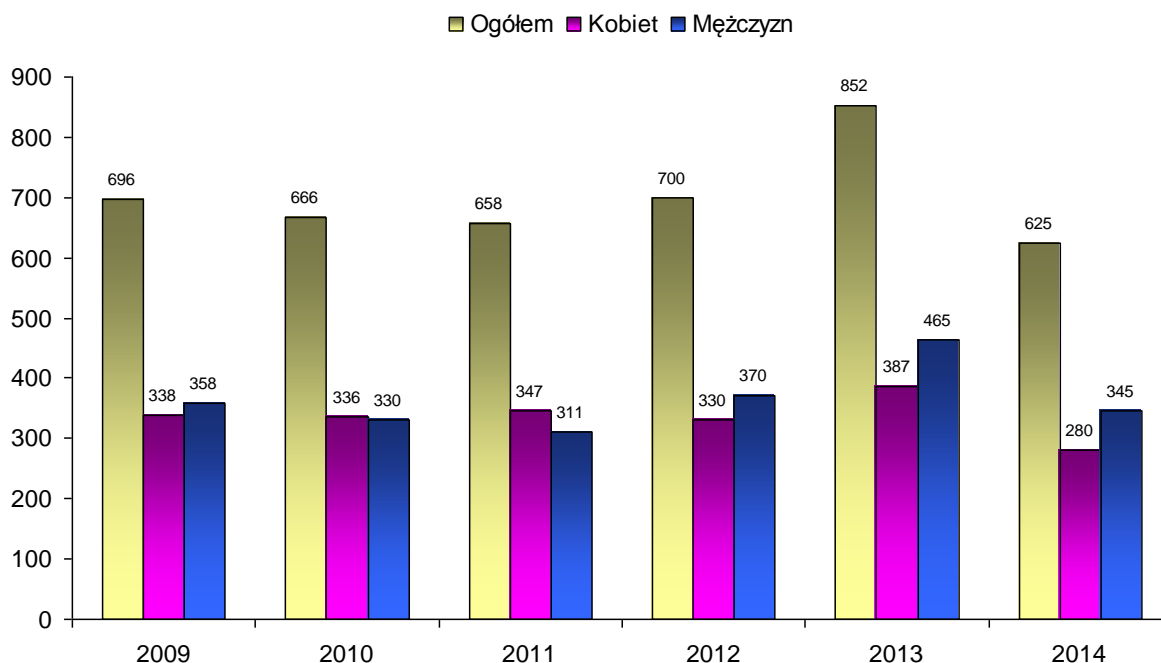


Źródło: Baza rejestru mieszkańców Urzędu Gminy w Nowej Słupii

Bezrobocie w Gminie Nowa Słupia w latach 2009-2014 waha się, ale na przestrzeni badanych sześciu lat w roku 2014 jest najniższe.

Porównując rok 2014 w stosunku do roku 2013 to bezrobocie spadło ponad 20%. Również w stosunku do roku bazowego tj. 2009 bezrobocie w Gminie Nowa Słupia zmalało. Przez ostatnie trzy lata 2012-2013-2014 przewagę bezrobotnych osób, stanowią mężczyźni.

Wykres 5. liczba osób bezrobotnych w Gminie Nowa Słupia w latach 2009-2014



Źródło: dane z Powiatowego Urzędu Pracy w Kielcach

2.2.2 Zasoby przyrodnicze

Większa część gminy znajduje się na terenie Świętokrzyskiego Parku Narodowego, które zajmują tu 1,839 ha. Na terenie gminy znajdują się cztery rezerwaty ścisłe przyrody:

- w granicach Parku na Górze Chełmowej,
- Świętym Krzyżu,
- w Wąwozie w Skalkach,
- Góry Jeleniowskiej.

Obszar Gminy obejmuje także część terenu Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego, obejmujący zalesione tereny Pasma Jeleniowskiego.

Grunty leśne w gminie Nowa Słupia liczą 2429,2 ha, w tym lasy zajmują teren o powierzchni 2391 ha. Pod względem własności w większości są to lasy państwowe zarządzane przez Dyрекcję Świętokrzyskiego Parku Narodowego i Nadleśnictwo Łągów. Wskaźnik lesistości dla gminy wynosi

27,9 % i jest wyższy od wskaźnika lesistości województwa – 27,7%. W skład Świętokrzyskiego Parku Narodowego wchodzi następujące kompleksy leśne:

- pasma Łysogór z drzewostanami jodłowo-świerkowymi, z udziałem modrzewia, buka, jaworu i świerka,
- Góry Chełmowej, z dominującym udziałem modrzewia polskiego,
- Serwisu-Dąbrowy, z drzewostanem z przewagą świerka.

Istniejące w gminie Nowa Słupia powierzchnie leśne stwarzają korzystne warunki rekreacyjne oraz spełniają ważną rolę wodochronną. Głównym zagrożeniem są kradzieże drzewa, pożary leśne, zaśmiecanie terenów leśnych wokół terenów mieszkaniowych oraz dróg. Problemy w zakresie lesistości to rozdrobnienie lasów prywatnych, niepełne wykonywanie zabiegów pielęgnacyjnych oraz niedobór środków na zalesienia. Większość drzewostanów położonych na terenie gminy była w minionych latach stale zagrożona szkodliwym oddziaływaniem zanieczyszczeń, których natężenie jest ostatnio obniżone dzięki wprowadzaniu odpowiednich instalacji i w części ograniczeniem szkodliwej produkcji. Gospodarka leśna prowadzona jest na podstawie planów urządzania lasów, opracowywanych na okresy 10-letnie na terenach chronionych podlega zasadom wynikającym z odpowiednich planów ochrony.

W gminie dominują gleby lekkie. Około 40% gruntów ornych ma właściwe stosunki wodne; gleb okresowo suchych jest około 18%. Około 40% powierzchni gminy zajmują gleby okresowo nadmiernie uwilgotnione, wymagające zmeliorowania. Erozją zagrożonych jest około 15% gruntów ornych. Grunty w klasach bonitacyjnych I – III zajmują około 37% obszaru gminy, zaś w klasie IV około 38% obszaru gminy.

Gmina posiada niekorzystne warunki hydrogeologiczne, jej obszar cechuje stosunkowo mała wydajność ujęć wodnych lub ich brak. Terenem bezwodnym jest przede wszystkim obszar głównego pasma Gór Świętokrzyskich. Niemal cała gmina leży w zlewni rzeki Kamiennej; zachodni skrawek gminy leży w zlewni rzeki Nidy, zaś skrajna część południowo - wschodnia należy do zlewni rzeki Czarnej Staszowskiej. Głównymi rzekami gminy są Czarna Woda i Pokrzywianka, o wodach III i II klasy czystości. Rzeki te charakteryzują się niekorzystnym rozkładem zasobów wód w ciągu

roku (notuje się tu wysokie stany wód na wiosnę oraz niskie stany wód w okresie letnim). Retencja wód powierzchniowych nie pokrywa dodatniego bilansu wodnego, co sprzyja pogłębianiu się deficytu wody.

Klimat gminy jest zróżnicowany, wyraźnie ostrzejszy w masywie Łysogór. Roczna temperatura powietrza waha się na poziomie około 5,7° C. W miesiącach letnich upały miejscami dochodzą do 32° - 34° C, zaś w zimie mrozy dochodzą do minus 30° C. Roczne sumy opadów atmosferycznych dla obszaru gminy wynoszą 600 mm. Przeważają wiatry zachodnie i północno - zachodnie rzadziej występują wiatry wschodnie, południowo - wschodnie i południowo - zachodnie. Wyniki badań wskazują na tendencję do słabej poprawy stanu czystości powietrza, co ma istotne znaczenie dla oceny warunków klimatycznych.

Walory środowiska naturalnego są ważnym czynnikiem warunkującym poprawę poziomu życia mieszkańców. W swojej działalności samorząd gminy Nowa Słupia kieruje się zasadą zachowania zasobów naturalnego środowiska dla nas i przyszłych pokoleń a podejmowane działania przyczynią się do polepszenia stanu środowiska naturalnego. Głównym celem inwestycji proekologicznych realizowanych na terenie gminy jest poprawa stanu czystości środowiska naturalnego realizowana poprzez utylizację odpadów, zmniejszenie stężeń zanieczyszczeń w powietrzu poprzez spalanie w CO, redukcji zanieczyszczeń wód gruntowych i powierzchniowych.

2.2.3 Zasoby kulturowe

Zgodnie z Uchwałą Nr XV/85/15 Rady Gminy Nowa Słupia z dnia 26 listopada 2015 r. w sprawie reorganizacji Gminnego Ośrodka Kultury w Nowej Słupi z/s w Rudkach, działalność kulturalną w gminie od dnia 1 stycznia 2016 r. prowadzi **„Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich w Nowej Słupi”**. Do dnia 31 grudnia 2015 r Centrum to działało pod nazwą **Gminny Ośrodek Kultury „GOK”** z siedzibą w Rudkach. Początki działalności instytucji kultury sięgają roku 2001. Do prowadzenia swojej działalności Centrum wykorzystuje budynek Zakładowego Domu Kultury wybudowanego w latach 60 - tych w Rudkach.

Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich w Nowej Słupi jest jedyną instytucją kultury działającą na terenie Gminy Nowa Słupia nastawioną na animację środowiska lokalnego i edukację kulturalną.

Do podstawowych zadań Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich należy w szczególności edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę. Rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych, tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, krzewienie folkloru i rękodzieła ludowego.

Prowadzi on wielokierunkową działalność z zakresu upowszechniania kultury, edukacji artystycznej dzieci i młodzieży, ochrony dziedzictwa narodowego oraz realizuje zadania z zakresu kultury fizycznej i sportu. Organizuje działania plenerowe: imprezy kulturalno-rozrywkowe oraz sportowo-rekreacyjne.

Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich w Nowej Słupi prowadzi wszystkie najważniejsze imprezy kulturalne, edukacyjne, sportowe oraz turystyczne, np. akademie oraz uroczyste imprezy z okazji świąt narodowych, andrzejki, mikołajki, dzień dziecka, dzień kobiet, dzień seniora, dzień zakochanych, dyktando gminne, przegląd teatrzyków oraz jasełek.

Współpracuje z innymi instytucjami kultury, twórcami ludowymi, stowarzyszeniami, kołami gospodyń wiejskich („Chełmowianki”, „Modrzewianki”, „Wesołe Kumoszki”) oraz indywidualnymi animatorami życia kulturalnego. Wspiera organizację autorskich projektów i pomaga je publicznie prezentować podczas imprez.

Zdjęcie nr 3 Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich w Nowej Słupi z siedzibą w Rudkach





Źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupi

Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich w Nowej Słupi prowadzi:

- nauki gry na instrumentach (gitara i keyboard),
- warsztaty wokalne,
- warsztaty teatralne,
- naukę języka angielskiego,
- lekcje hip-hop i tańca nowoczesnego (dodatkowo zajęcia prowadzone są w szkołach gminy Nowa Słupia),
- warsztaty tańca ludowego,
- koła plastyczne,
- lekcje walki kobudo,
- zajęcia z zumbi,
- zajęcia aerobiku.

W systematycznych zajęciach bierze udział około 200 uczestników, natomiast we wszelkiego rodzaju wydarzeniach kilkuset uczestników, w tym społeczność gminna, lokalni liderzy oraz zaproszeni goście z regionu.

W Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich w Nowej Słupi funkcjonuje:

- zespół pieśni i tańca „Świętokrzyskie Diabliki” (od 4ch lat najlepszy zespół w woj. Świętokrzyskim w swojej kategorii, dwukrotnie zdobył Brązową Jodłę w 39 i 40 Międzynarodowym Harcerskim Festiwalu Kultury Młodzieży Szkolnej Kielce 2012 i 2013, Srebrną Jodłę w 41 i 42 Międzynarodowym Harcerskim Festiwalu Kultury Młodzieży Szkolnej Kielce),
- kapela ludowa „Chełmowianie”,
- wielopokoleniowe koło teatralne „Święty spokój”,
- grupy taneczne np. hip-hop, taniec nowoczesny,
- amatorska liga piłkarska.

Zdjęcie nr 4. Zespół „Świątokrzyskie Diabliki”



Źródło: zbiory Gminnego Ośrodka Kultury w Rudkach

Zdjęcie nr 5. Koło Gospodyń Wiejskich „Chełmowianki”



Źródło: zbiory Gminnego Ośrodka Kultury w Rudkach

Od 2011r. Centrum Dziedzictwa Gór Świętokrzyskich nadzoruje i zarządza pracą nad powstałym **Centrum Kulturowo – Archeologicznym** w Nowej Słupi (CKA), które stanowi nowe zaplecze terenów dymarkowych. Zostało ono wybudowane z dofinansowania środków unijnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013. W skład centrum wchodzi: amfiteatr ze sceną i garderobami wraz z zagospodarowaniem terenu, Dom Kowala, Szalas Hutników, chaty rzemieślnicze, Wał Hadriana, Sztolnia, budynek rzemieślniczy – obróbka złota i brązu, zadaszenie dymarek, ogrodzenie centrum, sanitariaty z częścią gospodarczą oraz kładka piesza nad strumieniem w formie drewnianego mostku wraz z odtworzeniem drogi dojazdowej w wąwozie, plac manewrowy wraz z dojazdem, Wieżę Burgia oraz budynek biurowo – socjalny „Długi dom”. Charakterystyczną cechą CKA jest wzajemne przenikanie się dwóch kultur – barbarzyńskiej i rzymskiej. Odbywają się na nim imprezy o charakterze naukowo – dydaktyczno – rozrywkowym podczas najważniejszego dla Gminy Nowa Słupia i całego regionu wydarzenia jakim są „Dymarki Świętokrzyskie”.

Podczas których, prezentowane są realia życia z okresu rzymskiego oraz wytop żelaza metodą sprzed 2000 lat, która od kilku lat skutecznie przyciąga kilkadziesiąt tysięcy turystów. Na Centrum odbywają się również cykliczne warsztaty antycznych rzemiosł, plenery fotograficzne, malarskie, rzeźbiarskie, wystawy, koncerty, spektakle teatralne, sesje popularno – naukowe, odczyty, wykłady, prelekcje, eksperymenty naukowe i wiele innych.

Zdjęcie nr 6. Centrum Kulturowo – Archeologiczne w Nowej Słupi





Źródło: zbiory Gminnego Ośrodka Kultury w Rudkach

Na terenie Gminy funkcjonuje także **Muzeum Starożytnego Hutnictwa** z siedzibą w Nowej Słupi.

Rewelacyjne wyniki badań nad starożytnym hutnictwem świętokrzyskim spowodowały, że już w 1956 roku Muzeum Techniki podjęło inicjatywę zorganizowania specjalnej placówki muzealnej, która prezentowałaby tę tematykę.

Na lokalizację placówki wpłynęło odkrycie fragmentów starożytnych pieców hutniczych na skraju Nowej Słupi bezpośrednio przy drodze wiodącej na szczyt góry Święty Krzyż w Górach Świętokrzyskich, a więc w miejscu położonym na trasie szlaku turystycznego. Przyjęto bowiem założenie, aby budynek placówki był równocześnie pawilonem ochronnym nad odkopanymi relikami starożytnego hutnictwa.

Nowa placówka, która otrzymała nazwę Muzeum Starożytnego Hutnictwa, została otwarta 29 maja 1960r. Spotkała się ona z ogromnym zainteresowaniem. Stopniowo wzbogacony zasób wiedzy o starożytnym

hutnictwie spowodował w 1965 roku konieczność rozszerzenia ekspozycji, a w następnych latach potrzebę rozbudowy całej placówki, tak aby mogła ona również spełniać funkcję bazy dla dalszych prac badawczych. W 1967r. oraz w pierwszej połowie 1968 roku nastąpiła rozbudowa obiektu. 9 czerwca 1968 roku odbyło się jego otwarcie, połączone z uroczystością nadania placówce imienia prof. Mieczysława Radwana, tak bardzo zasłużonego dla rozwoju wiedzy o starożytnym hutnictwie świętokrzyskim.

W rozbudowanym Muzeum uwagę skupiają przede wszystkim fragmenty dawnych pieców hutniczych, odsłonięte i pozostawione w tym samym miejscu, gdzie funkcjonowały przed 20 stuleciami. Ekspozycja uzupełniająca obrazuje terytorialny zasięg hutnictwa świętokrzyskiego, wyjaśnia technologię i organizację wytopów oraz prezentuje wyroby żelazne, wykonane z uzyskanego tą drogą metalu. Przedstawione są również metody jakimi posługują się naukowcy w czasie prowadzenia badań. Muzeum posiada także specjalną pracownię, która stanowi bazę dla ekip badawczych.

Zdjęcie nr 7 Muzeum Starożytnego Hutnictwa w Nowej Słupi



Źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupi

Oferta Muzeum :

1. Oprowadzanie po wystawie stałej.
2. Zwiedzanie wystawy czasowej „50 lat badań nad starożytnym hutnictwem świętokrzyskim”.
3. Nowosłupskie lekcje muzealne:

- Z archeologią za pan brat - wykopaliska źródłem wiedzy o naszych przodkach.
 - Życie człowieka w epoce żelaza.
 - Redukcja bezpośrednia w piecu dymarskim typu kotlinkowego. Budowa pieca i charakterystyka surowców niezbędnych do otrzymywania żelaza.
 - Świętokrzyskie hutnictwo jako przyczynek do powstania Staropolskiego Okręgu Przemysłowego.
4. Nowosłupskie Spotkania Muzealne - wykłady, odczyty, prelekcje wspomnienia, czytania.

Źródło: www.nowaslupia.pl

Zajęcia kulturalne, edukacyjne i rozrywkowe odbywają się również w **światlicach środowiskowych** w Nowej Słupi, Mirocicach oraz Baszowicach, powstałych dzięki funduszom europejskim w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

Świetlice prowadzą działalność zorganizowaną opiekuńczą i wychowawczą oraz pozwalają na racjonalne zagospodarowanie czasu wolnego od zajęć szkolnych dzieci i młodzieży.

Dla uczestników zajęć jest to drugi dom, gdzie w atmosferze ciepła, szacunku, zrozumienia, pomocy i wsparcia realizuje się rozwój intelektualno – moralno – społeczny.

W świetlicach organizowane są zajęcia: reedukacyjne, muzyczne, taneczne, plastyczne i informatyczne. Zajęcia rekreacyjno sportowe: fitness, Kobudo, zumba. Dodatkowo w świetlicy w Nowej Słupi funkcjonuje siłownia. Można zagrać w bilard i tenisa stołowego, piłkarzyki stołowe, lotki, cymbergaj. Prowadzone są gry i zabawy świetlicowe.

Ważnym dla Gminy zasobem kulturowym jest **„Opatówka”** w Nowej Słupi. Dom Opata, mieści się w okazałym budynku z dawnego probostwa szpitalnego, tzw. „Opatówki”. Już w XVI w. znajdował się tu drewniany szpital i kościół św. Michała . Do budowy nowych obiektów przystąpiono w XVIII w. – wzniesiono wówczas plebanie i mury świątyni, które następnie

rozebrano (pozostały ślady w postaci zabezpieczonych przed zniszczeniem fundamentów). Od ok. poł. XVIII wieku mieściła się przy zespole obiektów szkoła, która z przerwami egzystowała do lat 50-tych XX wieku. Po remoncie obiekt przeznaczono na potrzeby biblioteki gminnej, ma tu swą siedzibę także Koło Przyjaciół Nowej Słupi, które działa od 1979 roku.

Ponadto na terenie Gminy działają liczne koła, organizacje i stowarzyszenia, których celem jest działalność kulturalna i pielęgnowanie lokalnych tradycji. Jednocześnie animują one życie Gminy. Są to:

- Koło Gospodyń Wiejskich „Chełmowianki”
- Koło Gospodyń Wiejskich „Modrzewianki”
- Koło Gospodyń Wiejskich „Wesołe Kumoszki”
- Koło Gospodyń Wiejskich Mirocice
- Koło Gospodyń Wiejskich Baszowice
- Towarzystwo Przyjaciół Nowej Słupi
- Towarzystwo Przyjaciół Rudek
- Koło Łowieckie „Łągów” z siedzibą w Nowej Słupi
- Gminne Koło Pszczelarzy w Nowej Słupi
- Gminne Koło Wędkarskie w Rudkach
- Stowarzyszenie Agroturystyki „Łysogóry”
- Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów „Słoneczna Jesień”
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Jeleniów „Razem dla Przyszłości”
- Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły w Pokrzywiance
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Mirocice, Hucisko, Baszowice
- Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Szkoły w Rudkach
- Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju Wsi w Paprociach
- Stowarzyszenie „Uniwersytet Trzeciego Wieku Góry Świętokrzyskie”
- Stowarzyszenie Zdrowy Człowiek „EMERYK”
- Stowarzyszenie na rzecz osób niepełnosprawnych dorosłych, dzieci i młodzieży – ich rodzin i opiekunów oraz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym „Nadzieja”
- Związek Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych

Elementami atrakcyjności kulturowo-turystycznej gminy również są **Świątokrzyski Park Narodowy z Muzeum Przyrodniczo - Leśnym na Świętym Krzyżu wraz z zespołem klasztornym i Muzeum Misyjnym.**

Sanktuarium Drzewa Krzyża świętego to kompleks o najwyższej wartości środowiska kulturalnego w skali ponadregionalnej, zaś urokliwość i mistyka miejsca przyciąga corocznie około 400 tys. osób. W skład zespołu klasztorowego wchodzi opactwo Benedyktów, położone obok pogańskiego wału kultowego oraz droga Królewska i Opacka, łączące klasztor z pobliską Nową Słupią. Klasztor na Łysej Górze został ufundowany na początku XII wieku przez księcia Bolesława Krzywoustego i komesa Wojysława z rodu Toporzaków. Pierwszy konwent zakonników przybył tu z Tyńca. Podczas najazdu tatarów z 1259r. opactwo zostało zniszczone. Po rychłej odbudowie nastąpił okres spokoju i systematycznego rozwoju. Doniosłą rolę odegrały w dziejach klasztoru przechowywane tu relikwie Krzyża Świętego, które od początku XIV, przyciągały coraz liczniejsze rzesze wiernych. Aż do XVII było to jedno z najważniejszych sanktuariów na terenie Polski, nawiedzane często przez Władysława Jagiełłę oraz innych królów, zwłaszcza z dynastii Jagiełłów i Wazów. W XVI przeprowadzono gruntową przebudowę całego kompleksu budynku. Dokonana w 1819 r. kasata klasztorów benedyktyńskiej w Królestwie Polskim, Przekreśla różnorodne formy działalności opactwa. Pod koniec XIX w. klasztor zmieniony został na więzienie, po II wojnie światowej powrócili tu zakonnicy.

Kompleks Klasztorny tworzy zespół trzech, ściśle powiązanych ze sobą obiektów: głównego budynku, otaczającego wewnętrzny wirydarz, jednonawowej bryły kościoła i zachodniego skrzydła klasztoru. Z jego pierwotnego założenia z XII w. zachowały się tylko szczątkowe relikwie. Centralnymi obiektami są: kaplica grobowa Oleśnickich oraz tzw. sala Opackich, wzniesiona w latach 1611-1620 i pokryta wielobarwną polichromią. Zespół klasztorny otoczony jest murem, w którym od wschodu znajduje się zbudowana w XVII w. brama rozpoczynająca Drogę Królewską oraz pochodzącą z tego samego okresu dzwonnica, położona na wschód od kościoła.

Świątokrzeski klasztor zbudowany został na miejscu dawnego pogańskiego ośrodka kulturowego, którego powstanie i funkcjonowanie określa się od późnego okresu lateńskiego od czasów chrześcijańskich, tj. VIII- IX w. Ośrodek ten pierwotnie zajmował obszerny plac usytuowany wzdłuż grzbietu Łysicy, ograniczony kręgiem wałów kamiennych, zbudowanych z bloków kwarcytu w kształcie wydłużonej elipsy na osi wschód- zachód. Część wschodnia wałów o długości ok. 800 m. wzniesiona z dużych głazów, obsypanych mniejszymi kamieniami i tłuczniem, jest przzerwana w 4 miejscach. Pierwotne przejście- zapewne jedyne, znajdowało się między dzisiejszą Droga Królewską a Opacką. Część zachodnia wałów o długości odcinka północnego ok. 350 m. i odcinka południowego ok. 150 m nie została ukończona.

Klasztor na św. Krzyżu łączy z pobliską Nową Słupią dawne drogi pątnicze: „Królewska” i „Opacka”, którymi do połowy XIX na Św. Krzyż można było się dostać jedynie z tej miejscowości. „Droga Królewska” zaczyna się w rejonie Kościoła w Nowej Słupi, następnie wkracza przez bramę na teren Parku w sąsiedztwie figury św. Emeryka, gdzie las ostro wspina się do góry mijając po drodze dwie kapliczki murowane, aby po ominięciu pozostałości kopca Adama Czartoryskiego i dwóch drewnianych kapliczek osiągnąć polanę podszczytową i poprzez bramę dotrzeć do klasztor. „Droga Opacka” (Zielona) pierwotnie łącząca klasztor świętokrzeski z Dworem Opatów Nowej Słupi zaczyna się w Nowej Słupi przy dawnej szkole benedyktyńskiej, aby po dojściu do wsi Łazy poprowadzić do klasztoru przez otaczające go lasy.

Na terenie gminy Nowa Słupia znajduje się także **„Droga królewska”**.

To najstarsza droga. W czasach przedchrześcijańskich wiodła na szczyt Łysca od Nowej Słupi. Szlak ten od wieków stanowił jedyne dojście do klasztoru, dla licznej rzeszy pątników jak i kupców zbaczających z traktu sandomierskiego widzącego z nad Morza Czarnego i Rusi Czerwonej ku miastom nadbałtyckiemu. Droga z Nowej Słupi na Łysą Górę w dawnych czasach przypominała wąską dróżkę. Idąc od Nowej Słupi, dochodząc do małej polanki w połowie Drogi Królewskiej na lewo była droga zbudowana przez benedyktynów dla celów gospodarczych zwana „benedyktyńską”,

„przeorską”, obecnie „zieloną”. Za rządów austriackich, w górnej jej części pod samym szczytem drogę wybrukowano, by można było wjechać z towarami ciągniętymi przez woły, lub wjechać bryczką konną. Drogę wówczas zwano „cesarsko- królewską”. Nieco wyżej od wspomnianej polanki w prawo jeszcze jedna droga zwana „droga żydowska” która wchodziła na polankę „bielnik” w okresie II wojny światowej. Codziennie żydowskie oddziały robocze z Nowej Słupi wycinali drzewa pod nową drogę na szczyt góry. Pod nadzorem Schutzpolizei kopalni z w kwarcytowej skale, by ułożyć drogę umożliwiając wjazd ciężkim samochodów na Święty Krzyż. Droga ta została a połączona z drogą do Kielc od strony Świętego Krzyża.

Warto wspomnieć, że na szczyt Łysek Góry prowadziły też małe dróżki z Wólki Milanowskiej, pokryta gęstym lasem i głębokimi rowami. Benedyktyni przy tej dróżce na południowym stoku uprawiali zioła dla potrzeb apteki Łysogórskiej. Była jeszcze dróżka od strony północnej z Huciska bardzo stroma o czym mogli się przekonać Ojcowie Oblaci, którzy wiele razy musieli pokonywać ten odcinek drogi wracając z podróży kolejką wąskotorową z Zagnańska. W okresie zimy niezmiernie trudna.

Z inicjatywy opata Michała Maliszewskiego wzdłuż „Drogi Królewskiej” na przełomie XVI i XVII wieku powstała Droga Krzyżowa. Już na początku tej drogi napotykamy pierwszego pielgrzyma. To skamieniała postać Emeryka, klęczącego ze złożonymi do modlitwy rękami.

Na tej drodze 11 lutego 1863 roku powstańcy styczniowi pod dowództwem Mariana Langiewicza stoczyli zwycięską walkę z Moskalami. W walce obronnej zginęło 17 powstańców, których nazwiska zostały upamiętnione na zbudowanym przez ks. W. Ślusarczyka obelisku przy kościele parafialnym w Nowej Słupi.

Jesienią – 1941 roku Niemcy Drogą Królewską na Święty Krzyż pokrzykując, szczując psami, pędzą wynędzniałych, obdartych i chwiejących się na nogach ludzi, która dla nich była iście „Drogą Krzyżową”, gdzie nie zliczyć upadków i ciosów kolb, ran zadanych przez Niemców. Tych co nie wytrzymali trudów wędrówki wsadzano do wiejskich furmanek. Ciężkie wiezienie na Świętym Krzyżu swą ponurą historią przysłoniło wszystkie związane z tym miejscem legendy. Była to autentyczna turma na Świętej Górze.

Warto wspomnieć jeszcze o jednej ponurej pamiątce znajdującej się tuż przy Drodze Królewskiej. Na skraju Puszczy Jodłowej znajduje się zbiorowa mogiła pomordowanych przez Niemców w 1943 roku polskich patriotów. Na tablicy widnieje napis :„Przechodniu schyl czoło przed prochami bohaterów”

Z chwilą, kiedy w roku 1881 administrowanie przejęły władze rosyjskie, zaczęto masowo wycinać drzewa. Po utworzeniu w budynku klasztornym „Więzienia ciężkiego” na mocy ukazu cara o „Prześwietenie dróg” – ponownie wycięto wzdłuż całej „drogi Królewskiej” drzewa. Usunięto pas drzew o długości 2 km i szerokości ok. 400m. Nieco później wycięto wszystkie drzewa wokół klasztoru aż do łąk „Na Bielniku” – aby utrudnić ucieczkę więźniom. Ale to nie koniec na tym. Kolejny raz ucierpiały drzewa, kiedy to Niemcy w czasie II wojny światowej wycinali drzewa pod nową drogę z Nowej Słupi na Święty Krzyż.

Za czasów panowanie Jagiellonów, Władysław Jagiełło otaczał klasztor szczególną opieką. Pierwszy raz przybył on na Święty Krzyż w 1386 roku, kiedy zmierzał do Krakowa, by tam przyjąć chrzest i koronę. W roku 1410, tuż przed bitwą z Krzyżakami. Król Władysław Jagiełło dwa dni przebywał w Nowej Słupi . Codziennie rano pieszo podążał do klasztoru, gdzie dużo czasu spędzał na modlitwie. Ponieważ droga była usiana licznymi dużymi głazami, wówczas to odpowiednio przygotowano trasę, wyrównując góry jej odcinek pod samym szczytem Łysej Góry. Droga Królewska od tej pory była traktem paradnych, a w górnym jej odcinku do dnia dzisiejszego nawet niebezpiecznym.

Kończąc wędrówkę po królewskim szlaku, warto stanąć na szczycie tej Świętej Góry, która była świadkiem przez wiele wieków ważnych wydarzeń religijnych, patriotycznych, a także chwil jakże tragicznych. To właśnie przez Golgotę Świętokrzyską przewijała się ludzka pokora, świętość i grzech.

Od 2004 roku po kilkuletniej przerwie, z udziałem biskupa diecezji sandomierskiej Andrzeja Dziegi spod kościoła w Nowej Słupi wyruszyła pradawnym szlakiem królewskim na Święty Krzyż „Drogą Krzyżowa”. W tym niezwykłym misterium, bez względu na pogodę bierze udział kilka tysięcy wiernych z okolicznych parafia także z odległych województw.

Obrazek nr 2 przebieg „Drogi Królewskiej”



Źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupi

Zdjęcie nr 8 Stacje „Drogi Krzyżowej”



W roku 2007 w ramach środków Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego odtworzono stacje drogi krzyżowej, które są zlokalizowane poczynając od placu przy Kościele p.w. Św. Wawrzyńca poprzez „Drogę królewską”, aż po Klasztor na Św. Krzyżu.



Źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupi

Kolejnym obiektem który zaliczany jest do zasobów kultury jest **Kościół pod wezwaniem Św. Wawrzyńca** w Nowej Słupi. Miejscowość ta od dawien dawna była ulubionym miejscem pątników. Zatrzymywali się tu uczestnicząc w nabożeństwach w miejscowym kościółku. Swą modlitewną postawą, budowali i umacniali wiarę katolików nowosłupskich. W nastroju pokutnym (często na klęczkach) drogą usianą kwarcytowymi głazami podążali do jednego z najstarszych Sanktuariów Religijnych Drzewa Krzyża Świętego – na Święty Krzyż. W tym bowiem klasztorze od niepamiętnych czasów przechowuje się cząstkę Drzewa Krzyża Świętego, na którym cierpiał i umarł Pan Jezus. W Nowej Słupi w drodze na Święty Krzyż przez wiele wieków zatrzymywali się królowie polscy, magnaci oraz prości ludzie, którzy chcieli odwiedzić to miejsce. Zaczęło się w średniowieczu Pierwsze zapiski o nowosłupskiej parafii pochodzą z 1326r. Początkowo w Nowej Słupi był drewniany kościółek, który jako filia podlegał kościołowi parafialnemu w Starej Słupi. Ok.1656r. ks. Maciej Sekulski, benedyktyn, proboszcz parafii, własnym staraniem i funduszem rozpoczął dzieło budowy świątyni nowosłupskiej. Wybudował kościół jednonawowy z kamienia. 23 maja 1678r. Andrzej Trzebnicki, biskup krakowski powołał aktem erekcyjnym kościół pod wezwaniem Św. Wawrzyńca i ustanowił go kościołem parafialnym. Niestety data poświęcenia nie jest dokładnie znana. Obraz nowosłupskiej parafii w ciągu wielu wieków kształtowali także świętokrzyscy Benedyktyni. Obecnie Ojcowie Oblaci harmonijnie współpracują z parafią.

Z gminnymi obiektami sakralnymi ściśle powiązane są zabytkowe cmentarze, i groby wojenne zwane „obiektemi grobownictwa wojennego”. W celu utrzymania odpowiedniego wyglądu kwater samorząd gminy Nowa Słupia ściśle współpracuje z miejscowymi szkołami, opiekunami społecznymi oraz osobami i instytucjami z kraju i zagranicy, którzy pragną kultywować pamięć narodową.

Ponadto dodatkowym ważnym obiektem jest posąg „**Emeryka**”.

Figura ta, stoi pod lasem przy drodze wiodącej na Św. Krzyż. Wykuta z kamienia kwarcowego, przedstawia osobę klęczącą w postawie pokornej, duchem pobożności przejętej, ze złożonymi do modlitwy rękami, z wyteżonym wzrokiem ku świętokrzyskiemu klasztorowi. Ubiór tej osoby składa się z sukni, jak koszula sięgająca do kostek i z opończy bez rękawów, z kapturem okrywającym głowę i całe ciało, z wyjątkiem piersi i prawej ręki. Owa ręka owinięta opończą na chuście zawieszona. Ponieważ ani benedyktyni ani inni pisarze dawniejsi o tej figurze najmniejszej nie podali wiadomości przeto dzisiejsi zbierają o niej lub sami tworzą rozliczne legendy. Niepiśmienni, mienia tę postać kobietą która dla zmazania ciężkich grzechów, ślubowała iść ze Słupi na klęczkach na Św. Krzyż. Gdy siły ją opuściły i stąd dalej ruszyć żadną miarą nie mogła, tak osobę swą dała wykuć z kamienia. To jej figura wciąż posuwa się nieznacznie ku szczytowi góry, na którym gdy stanie, skończy się świat i pokuta owej grzesznicy. Inni z ludu nazywają posąg "statuą pielgrzyma" i prawią: że pielgrzym jeden po zwiedzeniu w rozmaitych krajach, wśród umartwień i trudów wiele miejsc świętych, zbliżył się na koniec ku Łysej Górze. Tu zbiegli się do niego ciekawi i pobożni i z największym uszanowaniem dalej prowadzili. Nagle usłyszano odgłos dzwonów z góry, a nie była to pora dzwonienia. Zdumienie ogarnęło wszystkich i mówili między sobą "Jakże świętym musi być ten pielgrzym, kiedy aż dzwony brzmią ku jego chwale". A on "Jeszcze by też" rzekł - myśląc zapewne, że większego niż takie godzien uczczenia. Ale pycha jego ukarana została, w tej chwili skamieniał. Za pokutę idzie na klęczkach do Ś w. Krzyża. Podróż jego wraz z pokutą trwać będzie do dnia sądnego, kiedy wreszcie stanie na szczycie Łysej Góry. Dawniej gdy rzadka była puszcza, w której nie

osiedliłby się pustelnik i gdzieby nie mówiono o złoczyńcach, drogę podróżnym zastępujący, wówczas zwłaszcza kiedy daleko sięgające i gęste lasy tutejsze słynęły ze zbójów świętokrzyskich, figurę kamienną musiano nazywać pustelnikiem, lub może zbójcą, bo i teraz usłyszeć można, między kompaniami schodzącymi się na odpusty, prawiących jak zbójca przyszedł do majątku, jak potem był pustelnikiem i jak pokutę swoją uwiecznił w tym kamieniu.

Świadomi pisanych tych powieści o założeniu klasztoru świętokrzyskiego nazywają tą figurę statua św. Emeryka, a drudzy z dziejów późniejszych wyprowadzają domysł, że może przedstawiać Tatarzyna czy też Litwina, który uniósł z tutejszego kościoła relikwie z drzewem krzyża świętego. Za to uszła mu ręka i doznawał różnych dolegliwości. Za poradą wreszcie chrześcijan relikwie odniósł na górę, ochrzcił się, odzyskał zdrowie i na pamiątkę postarał się aby osobę jego, jak się dziś przedstawia zrobiono. Są i tacy co podają, że król Jagiełło dał wykuć z kamienia, swój wizerunek na pamiątkę, że w takiej postawie w tutejszym kościele, prosił Boga o zwycięstwo pod Grunwaldem, a może na pamiątkę kary za nieoględne sięgnięcie ręki do relikwiarza. Biorą ten posąg jeszcze za wotum jakiegoś pobożnego pielgrzyma uzdrowionego celem uwiecznienia doznanego cudu. Jakoż podanie pomiędzy mieszkańcami Słupi, mówi że szlachcic z okolic Radomia, w czasach króla Jana Kazimierza sparaliżowany na rękę, nogę i mowę, ofiarował się do drzewa krzyża świętego a przywieziony w to miejsce dał znak, aby zdjęto go z pojazdu, bo na widok kościoła chce oddać cześć Drzewu Żywota. Gdy to uczyniono poczuł się zdrowym i na tą pamiątkę, kazał zrobić tą figurę, której ręka na temblaku ma przypominać poprzednie kalectwo. Podaniu temu choć je powtarzają światlejsi Słupianie wierzyć trudno, bo właśnie Kwiatkiewicz od 1645 do 1690 roku, czyli od swego wstąpienia do nowicjatu, spisywał cuda jakie się tu zdarzyły, a o tak ważnym wypadku nie wspominał. Zdaje się przecież, że czyżby to był król Jagiełło czy poganin, czy pojazdem, albo jak drudzy utrzymują na klęczkach pod górę sunący szlachcic z radomskiego byłiby współcześni benedyktyni coś o nim w notatkach zamieścili, kiedy o posągu biskupa Tomickiego z wosku i o drobniejszych wotach nie przemilczeli. Suknia i opończa pomnika,

a nawet jego podstawa, przypominają wizerunek budowniczego, umieszczony na tablicy erekcyjnej z 1337 r. kościoła w Radłowie i wnosimy, że ponieważ posąg łysogórski jest wyrobem surowszym przeto być może, iż jest od radłowskiego o sto lat starszy. Niemcewicz w "Podróżach Historycznych" dowolnie poczytał osobę klęczącą za św. Benedykta w błagającej postawie wstawiającego się do niebios za domem bożym i zakonnikami. W pamiętnikach zaś swych czasów powiada: że szczęśliwy był w sprowadzeniu nieforemnego posągu z pod Góry Klasztoru Św. Krzyża, zbudowanego przez Bolesława Chrobrego. Przeniesiony był tam ciekawy posąg do Domu Towarzystwa Nauk Warszawy i umieszczony na wejściu przy schodach. Prosta to zmyłka bo do Domu Towarzystwa sprowadzona była "Baba Chęcińska" o czym wiadomość z wizerunkiem podał "Pamiętnik Sandomierski" a takie baby czyli niekształtne bałwany wyobrażające kobiety często na mogiłach w stepach guberni chersońskiej i na Donie spotkać się dają.

Biskup plocki Prażmowski dowolnie także wziął osobę kamienną spod Łysej Góry za wizerunek Bolesława Chrobrego, któremu powszechnie przypisują założenie świętokrzyskiego klasztoru. Na przedstawienie Prażmowskiego Komisja Rządowa Wyznań poleciła Komisji Województwa Sandomierskiego, aby się zajęła spławianiem pomnika do Warszawy. Dzierżawca majątku w Baszowicach, w którego gminie znajdował się posąg zażądał 1100 złotych za dostarczenie go do Wisły. Komisja Wojewódzka donosząc o tym nadmieniała, że figura jest znacznie uszkodzona. Komisja Rządowa przeto kazała ją powiatowemu budowniczemu opisać i na skutek jego raportu wyrzekła: gdy statua niezgrabnie wykuta, przez czas zniszczona, wyobrażająca klęczącego mężczyznę domniemaną statua Bolesława nazwana nie zasługuje na przeniesienie do stolicy, przeto na dawnym miejscu pozostaje (25 maja 1824 rok). Inni, jak Chądzyński dowodzą, że posąg wyobraża Waclawa Jezłowieckiego herbu Habdank, starostę ruskiego, wojewodę podolskiego rycerza walecznego sławnego, który miał zabić biskupa ormiańskiego za to, że go strofował za nieludzkie obchodzenie się z poddanymi: tenże los spotkał żonę Jezłowieckiego, który nareszcie tknięty łaską bożą porzucił zamek i majątność a sam wystawiwszy kaplicę na

Witosławskiej górze w pokucie życia dokonał. (Niesiecki I, II str. 421). Ks, J. Gacki w swym cennym dziele "Benedyktyński klasztor Na Łysej Górze, 1873" przypuszcza, że posąg ten pochodzi z XIII wieku. Ma zatem 700 lat, nic stanowczego jednak o pochodzeniu nie pisze.

Na terenie Gminy znajdują się także, **Gołoborza świętokrzyskie**, które powstały w wyniku wietrzenia późnokambryjskich piaskowców kwarcytowych w okresie czwartorzędu. Głównym czynnikiem powstania gołoborza był klimat, czyli zmiany temperatury - zamarzanie i rozmarzanie podłoża; zamarzanie wody w szczelinach i spękaniach powodujące rozpad skał. Nazwa Gołoborze funkcjonuje tylko w regionie Świętokrzyskim. Gołoborze stało się symbolem Gór Świętokrzyskich.

W związku z bardzo dużym ruchem turystycznym na „Gołoborzu”, w 2006r. władze Świętokrzyskiego Parku Narodowego zdecydowały się na budowę nowej platformy widokowej, na której corocznie pojawia się kilkadziesiąt tysięcy turystów.

Zdjecie nr 9 „Gołoborze”



Źródło: strona internetowa „Wrota świętokrzyskie”

Gmina Nowa Słupia ciągle podejmuje liczne działania w zakresie poprawy stanu obiektów kulturowych. Nie bez znaczenia w tym działaniu pozostaje fakt członkostwa Polski w strukturach Unii Europejskiej i nowych możliwości współfinansowania inwestycji kulturowych.

2.3 Zagospodarowanie przestrzenne Gminy

W tej części diagnozy społeczno – gospodarczej Gminy Nowa Słupia omówiony zostanie stan obecny ładu przestrzennego Gminy, który obejmuje w szczególności analizę infrastruktury technicznej, uwarunkowań ochrony środowiska oraz infrastruktury społecznej.

2.3.1 Infrastruktura techniczna

2.3.1.1 Układ komunikacyjny

Miejscowość Nowa Słupia położona jest w północno - wschodniej części województwa świętokrzyskiego i na peryferiach powiatu kieleckiego. Przez obszar gminy nie przebiegają drogi krajowe. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w mieście Kielce oraz w miastach sąsiednich powiatów: ostrowieckim, skarżyskim, starachowickim.

Układ komunikacyjny gminy Nowa Słupia tworzą:

1. drogi wojewódzkie:

- droga Wojewódzka nr 751 Suchedniów - Nowa Słupia - Ostrowiec Św.,
 - droga Wojewódzka nr 756 Starachowice - Nowa Słupia - Stopnica,
 - droga Wojewódzka nr 753 Nowa Słupia (obwodnica) - Wola Jachowa,
- które wchodzi w skład tzw. Małej Pętli Świętokrzyskiej.

2. drogi powiatowe:

Tabela nr 2. Drogi powiatowe

Lp	Przebieg drogi	Nr drogi	Długość drogi w mb
1	Sosnówka - Osiedle Górne - Włochy - Wieloborowice	0632 T	6170,00
2	Rudki - Cząstków - Pokrzywianka Dolna - Skały	0633 T	5600,00
3	Cząstków - Podchełmie - Góry - Stara Słupia	0634 T	3890,00
4	Serwis - Podchełmie - Grzegorzowice - Sarnia Zwola	0635 T	3950,00
5	Walsnów - Jeleniów	0638 T	1815,00
6	Wólka Milanowska - Jeleniów	0639 T	2520,00

7	Wólka Milanowska - Paprocice	0640 T	2700,00
8	Bartoszewiny - Lechów	0641 T	4480,00
9	Stara Słupia - Jeleniów - Wieś - Majdan - Podłazy - Piórków - Załężce - Komorniki - Wszachów	0707 T	4900,00
10	Wojciechów - Dębno	0597 T	1690,00
11	Bodzentyn - Celiny - Wola Szczygielkowa - Dębno - Jeziorko	0599 T	10247,00

Źródło: www.powiat.kielce.pl

3. drogi gminne:

Tabela nr 3. Drogi gminne

Lp	Przebieg drogi	Nr drogi	Długość drogi w mb
1.	Baszowice - Hucisko - Łysica	352001 T	1055 mb
2.	Dębniak przez wieś (od drogi gminnej Nr 352046 T, na działce nr 20)	352002 T	2675 mb
3.	Nowa Słupia - Łazy	352003 T	1330 mb
4.	Milanowska Wólka - Szkoła	352004 T	1100 mb
5.	Serwis - Trochowiny	352005 T	2950 mb
6.	Hucisko - Mirocice Kępa	352006 T	2200 mb
7.	Kunin - Jeleniów - Stara Słupia - Dymarki	352007 T	1250 mb
8.	Trzcianka przez wieś (w lewo od drogi wojewódzkiej Nr 753, działka nr 59)	352008 T	875 mb
9.	Stara Słupia - Hektary - Dębniak	352009 T	2200 mb
10.	Hucisko przez wieś (od drogi gminnej Nr 352001 T do drogi gminnej Nr 352006 T)	352010 T	1320 mb
11.	Stara Słupia przez wieś (od drogi gminnej Nr 352009 T, na działce nr 765, 766, 767, 768, 769, 646/3)	352011 T	750 mb
12.	Włochy - Pokrzywianka - Hektary	352012 T	1930 mb
13.	Skały przez wieś (od drogi gminnej 352014 T na skrzyżowaniu w prawo)	352013 T	2080 mb

14.	Skały – Włochy - Parcele	352014 T	2525 mb
15.	Włochy – Nieczulice	352015 T	1275 mb
16.	Mirocice przez wieś (w lewo od drogi wojewódzkiej Nr 753 do zabudowań, na działce nr 739, 715)	352016 T	1350 mb
17.	Dębno - Berdyszów	352017 T	1100 mb
18.	Dębno – Zagacki - Jeziorko	352018 T	1100 mb
19.	Siedliszki - Dębno	352019 T	950 mb
20.	Jeziorko – Siedliszki - Wojciechów	352020 T	1325 mb
21.	Jeleniów – Jeleniów Majdan	352021 T	1850 mb
22.	Leśniczówka – Jeleniów Majdan - Skoszyn	352022 T	930 mb
23.	Serwis - Marzeczki - Baszowice	352023 T	1875 mb
24.	Jeleniów Dwór – Jeleniów Pniaki	352024 T	875 mb
25.	Kępa - Trochowiny	352025 T	1200 mb
26.	Stara Słupia – Milanowska Wólka	352026 T	2200 mb
27.	Stara Słupia – Ślepa Kiszka	352027 T	925 mb
28.	Stara Słupia – Winnica – Pola Grzegorzowskie	352028 T	2200 mb
29.	Nowa Słupia – Hektary Starosłupskie – Stara Słupia	352029 T	1250 mb
30.	Milanowska Wólka - Hektary	352030 T	1300 mb
31.	Sosnówka – Serwis - Rudki	352031 T	950 mb
32.	Sosnówka - Cegielnia	352032 T	1050 mb
33.	Pokrzywianka (od drogi powiatowej Nr 0633 T (Rudki – Cząstków – Pokrzywianka Dolna – Skały do rzeki Pokrzywianka do km 0+520)	352033 T	520 mb
34.	Cząstków (od drogi powiatowej Nr 0633T (Rudki-Cząstków- Pokrzywianka Dolna-Skały) w stronę lasu – droga ślepa do km 0+140)	352034 T	140 mb

35.	Nowa Słupia ul. Kielecka (od ul. Kieleckiej w Nowej Słupi (droga wojewódzka Nr 756) do posesji Nr 34a (droga ślepa) do km 0+145)	352035 T	145 mb
36.	Nowa Słupia CPN – Łazy (od ul. Kieleckiej w Nowej Słupi (droga wojewódzka Nr 756) do drogi gminnej 352003 T – (Nowa Słupia – Łazy) do km 0+320	352036 T	320 mb
37.	Jeleniów Dwór – Jeleniów Majdan (od drogi powiatowej Nr 0638T (Wałsnów – Jeleniów) do drogi gminnej 352021 T (Jeleniów – Jeleniów Majdan) do km 1+450	352037 T	1450 mb
38.	Stara Słupia – Hektary (od drogi woj. Nr 751 w km 31+465 droga ślepa bez przejazdu do km 0+370)	352038 T	370 mb
39.	Cząstków – Nieczulice (od drogi powiatowej Nr 0632 T w km 2+124 do miejscowości Nieczulice gm. Pawłów do km 1+000)	352039 T	1000 mb
40.	Pokrzywianka Hektary – Pokrzywianka Dolna (od drogi powiatowej Nr 0362 T w km 3+878 do drogi powiatowej Nr 0633 T w km 3+819 przez rzekę Pokrzywianka do km 0+490)	352040 T	490 mb
41.	Serwis – Kolejka (od drogi woj. Nr 756 – masarnia, droga ślepa bez przejazdu do km 0+560)	352041 T	560 mb
42.	Milanowska Wólka (od drogi woj. Nr 756, droga dojazdowa do zabudowań i pól do km 0+850)	352042 T	850 mb
43.	Stara Słupia – Dwór (od drogi woj. Nr 751 w km 31+400 do ul. Hełmowej w Nowej Słupi do km 1+230)	352043 T	1230 mb
44.	Milanowska Wólka I (od drogi woj. Nr 756 droga dojazdowa do zabudowań i pól do km 0+800)	352044 T	800 mb
45.	Dębniak (od drogi woj. nr 756 do drogi gminnej Nr 352002 T w msc. Dębniak do km 1+050)	352045 T	1050 mb
46.	Dębniak I (od drogi woj. Nr 756 do drogi gminnej Nr 352002 T w msc. Dębniak do km 0+550)	352046 T	550 mb
47.	Stara Słupia ul. Chełmowa – Podchełmie (Stara Słupia od ul. Chełmowej droga gminna Nr 352029 T do drogi powiatowej Nr 0635T w km 1+014 w km 0+730	352047 T	730 mb
48.	Nowa Słupia do cmentarza (od drogi woj. Nr 756 do cmentarza do km 0+570)	352048 T	570 mb

49.	Baszowice przez wieś (od drogi woj. Nr 751 w msc. Baszowice do drogi gminnej Serwis – Marzeczeki – Baszowice Nr 352023 T do km 1+725)	352049 T	1725 mb
50.	Baszowice – Mirocice (od drogi woj. Nr 751 droga ślepa bez przejazdu przy granicy z miejscowością Mirocice do km 0+350)	352050 T	350 mb
51.	Jeziorko – Mirocice Bielów (od drogi woj. Nr 751 w msc. Mirocice do drogi gminnej Mirocice przez Wieś Nr 352016 T)	352051 T	740 mb
52.	Jeleniów- Pniaki (od drogi powiatowej Nr 0639 T w stronę lasu przy granicy z msc. Dębniak od km 0+620)	352052 T	620 mb
53.	Jeziorko – Krzyż (od drogi woj. Nr 751 w msc. Jeziorko do drogi powiatowej Nr 0599 T i do lasu do km 2+600)	352053 T	2600 mb
54.	Jeziorko – Łomno (od drogi woj. Nr 751 w msc. Jeziorko do msc. Łomno Zarzecze gm. Pawłów do km 0+910)	352054 T	910 mb
55.	Skąły – Zagaje (od drogi gminnej Nr 352014 T do rzeki Dobruchnianka i msc. Zagaje gm. Waśniów do km 0+950)	352055 T	950 mb
56.	Rudki ul. Górnicza (od drogi powiatowej Nr 0632T do drogi powiatowej Nr 0633 T w msc. Rudki do km 0+620)	352056 T	620 mb
57.	Rudki ul. Staszica (od drogi woj. Nr 756 do drogi gminnej ul. Skowroniec do km 0+415)	352057 T	415 mb
58.	Nowa Słupia – Brzeziny (od drogi woj. Nr 751 ul. Bodzentyńska w Nowej Słupi, Nowa Słupia – Brzeziny do drogi wojewódzkiej Nr 756 do km 1+680)	352058 T	1680 mb
59.	Baszowice (od drogi woj. Nr 751 w stronę mleczarni, droga ślepa do zabudowań do km 0+375)	352059 T	375 mb
60.	Nowa Słupia ul. Ogrodowa (od drogi woj. nr 751, droga ślepa bez przejazdu do km 1+100)	352060 T	1100 mb
61.	Sosnówka – Łąki (od drogi woj. Nr 756 dojazd do zabudowań do km 1+100)	352061 T	1100 mb
62.	Rudki Os. Górne (od drogi powiatowej Nr 0632 T, dojazd do zabudowań i pól do km 0+325)	352062 T	325 mb
63.	Dębno – Parcele (od drogi gminnej w km =150 w msc. Dębno Berdyszów Nr 352017 T do drogi gminnej w msc. Dębno – Berdyszów w km 1+100 i w stronę lasu do km 1+1750)	352063 T	1750 mb

64.	Jeziorko – Grabków (od drogi woj. Nr 751 do msc. Grabków gm. Pawłów do km 1+100)	352064 T	1100 mb
65.	Rudki – Serwis (od drogi woj. Nr 756 do msc. Serwis, droga ślepa bez przejazdu do km 0+120)	352065 T	120 mb
66.	Rudki Os. Górne – Łąki (od drogi powiatowej Nr 0632 T, dojazd do zabudowań do km 0+350)	352066 T	350 mb
67.	Rudki – Osiedle Górne ul. Krótka (przebieg drogi gminnej Rudki Osiedle Górne – Łąki do zabudowań w km 0+280)	352067 T	280 mb
68.	Sosnówka w stronę m. Bostów gm. Pawłów (od skrzyżowania z drogą gminną Sosnówka – Serwis – Rudki do granicy Gminy Nowa Słupia i Pawłów do km 0+600)	352068 T	600 mb
69.	Baszowice przez wieś (od drogi woj. nr 751 do zabudowań w km 0+650)	352069 T	650 mb
70.	Pokrzywianka przysiółek Pokrzywianka Górna (od drogi powiatowej Nr 0634T -Stara Słupia, Pokrzywianka, Czastków, Włochy – w km 1+640 w stronę Grzegorzowic do km 1+150)	352070 T	1150 mb
71.	Nowa Słupia Dz. Nr 1843 (od drogi woj. Nr 756 w km 20+500 do km 0+415)	352071 T	415 mb
72.	Nowa Słupia ul. Łazy (od drogi gminnej Nr 352003 T (ul. Łazy) do drogi woj. Nr 756 od km 0+430)	352072 T	430 mb
73.	Nowa Słupia ul. Łazy Dz. Nr 1845 (od drogi gminnej Nr 352003 T (ul. Łazy) w lewo w stronę lasu do km 0+420)	352073 T	420 mb
74.	Nowa Słupia ul. Łazy Dz. Nr 1835 (od drogi gminnej Nr 352003 T (ul. Łazy) w prawo w stronę lasu do km 0+420)	352074 T	420 mb
75.	Rudki ul. Spółdzielcza (od drogi gminnej ul. Staszica w km 0+225 w lewo do km 0+530 do ul. Kolejowej)	352075 T	530 mb
76.	Dębniak (od drogi gminnej Dębniak I w km 0+450 w stronę Paprocic do drogi woj. Nr 756 od km 1+100)	352076 T	1100 mb
77.	Jeleniów (od drogi powiatowej Nr 0638T w km 0+900 – od żelaznego krzyża Wałsnów, Jeleniów – do drogi gminnej w miejscowości Stara Słupia do km 1+130)	352077 T	1130 mb
78.	Sosnówka (od drogi woj. Nr 756 w km 14+900 do km 0+250)	352078 T	205 mb
79.	Nowa Słupia – ul. Świętokrzyska od ul. Kieleckiej w Nowej Słupi (Droga Wojewódzka 756 Starachowice – Stopnica) do		930 mb

	parkingu przed wejściem na teren ŚPN do km 0+930 (droga ślepa)		
--	--	--	--

Źródło: dane Urzędu Gminy w Nowej Słupi

Poza drogami gminnymi gmina zarządza również siecią dróg wewnętrznych osiedlowych oraz stanowiących dojazdy mieszkańców do domów jednorodzinnych, a także do gruntów rolnych i leśnych.

Transport zbiorowy osób realizowany jest przez komunikację PKS, MPK oraz transport prywatny. Ze stolicy Gminy tj. msc. Nowa Słupia gdzie krzyżują się najważniejsze szlaki drogowe czyli drogi wojewódzkie funkcjonuje bardzo dobre połączenie z największymi sąsiednimi miastami: Kielce, Starachowice, Ostrowiec Św., Staszowa. Do tych miejscowości jeździ najwięcej mieszkańców gminy – do pracy, szkół, lekarzy itp. Za pośrednictwem tych dróg oraz dróg powiatowych można dojechać do sąsiednich gmin: Waśniów, Pawłów, Bodzentyn, Łągów, Bieliny oraz do bardziej odległych miast – Lublina, Warszawy, Zakopanego.

W najbliższym czasie planowane są remonty niżej wymienionych dróg:

1. Mirocice – Kępa 1
2. Mirocice – Kępa 2
3. Dębno – Wojciechów nr ew. gr. 57/5, 172/1
4. Dębno – Siedliszki nr ew. gr. 232, 124
5. Stara Słupia – Winnica
6. Nowa Słupia ul. Łazy
7. Sosnówka - nr ew. gr. 347/2
8. Sosnówka - nr ew. gr. 429
9. Stara Słupia – Podchełmie
10. Jeziorko – Zarzecze
11. Włochy nr ew. gr. 403

W latach kolejnych planowane są również remonty dróg wewnętrznych oraz dojazdowych do pól.

2.3.1.2 Wodociągi i kanalizacja

Stan zwodociągowania gminy wynosi ok. 99%. Pozostały jeden procent to miejsca gdzie powstają nowe domy. Długość sieci wodociągowej wynosi 130,13 km. Sieć i urządzenia wodociągowe znajdują się w dobrym stanie technicznym i pod względem funkcjonalnym są na dzień dzisiejszy wystarczające dla zaspokajania wszystkich potrzeb mieszkańców oraz przedsiębiorstw. Jedynie odcinek żeliwnego wodociągu od Zamkowej Woli w Gminie Łagów do Wólki Milanowskiej kwalifikuje się do wymiany.

Istniejący system wodociągowy w gminie Nowa Słupia oparty jest na dwóch ujęciach wody:

- ujęcie wody w Rudkach o wydajności 24m²/h
- ujęcie Zamkowa Wola o wydajności 47m²/h

Stan skanalizowania gminy wynosi ok. 55%. Dla miejscowości, w których nie ma jeszcze sieci kanalizacyjnych opracowywane są projekty budowlane. Długość sieci kanalizacyjnej na terenie gminy wynosi 48,33 km. Istniejące sieci są w dobrym stanie technicznym i pod względem funkcjonalnym.

W gminie znajdują się dwie oczyszczalnie ścieków.

Tabela nr 4. Oczyszczalnie ścieków na terenie gminy Nowa Słupia

Ip.	Lokalizacja	Wydajność	Uwagi
1.	Oczyszczalnia ścieków w Rudkach (mechaniczno-biologiczna)	Q _{śr} dobowe-664 m ³ /d Q _{max} dob-764m ³ /d Q _{max} dob-81. 1m ³ /d	w bardzo dobrym stanie technicznym
2.	Oczyszczalnia „Nowa Słupia”	Q _{śr} dobowe-325m ³ /d Q _{max} dobowe-450m ³ /d	połączona jest z kanalizacją ogólnospławną wybudowaną w Nowej Słupi

Źródło: opracowanie na podstawie danych z Urzędu Gminy Nowa Słupia

Gmina Nowa Słupia z powodzeniem realizuje projekty z dofinansowania środków unijnych na zadania związane z gospodarką wodno-kanalizacyjną. W związku z możliwością pozyskania kolejnych środków zewnętrznych Gmina będzie się ubiegać o otrzymanie dotacji na pozostałą część sieci

kanalizacyjnej. Jednocześnie planowane są inwestycje związane z budową przydomowych oczyszczalni ścieków.

W najbliższym czasie Gmina Nowa Słupia planuje zrealizować zadania związane z budową kanalizacji sanitarnej w msc. Stara Słupia, Pokrzywianka, Cząstków, budowę kolektora przesyłowego łączącego kanalizację w Starej Słupi z oczyszczalnią w Rudkach i rozbudowa oczyszczalni ścieków w Rudkach oraz wymianę wodociągu żeliwnego od stacji uzdatniania wody w Woli Zamkowej gmina Łagów do Wólki Milanowskiej oraz budowę zbiornika retencyjnego z powierzchniowym ujęciem wody w Baszowicach.

2.3.1.3 Gospodarka odpadami

Podmiotem odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu Gminy Nowa Słupia jest firma EKOM z Nowin.

Miejscem zagospodarowania przez podmiot odbierający odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu Gminy Nowa Słupia zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania jest Zakład Unieszkodliwiania Odpadów „PROMNIK” gm. Strawczyn.

Osiągnięty poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia następujących frakcji odpadów komunalnych: papieru, metali, tworzyw sztucznych, szkła za 2014 r. wyniósł – 28,46% przy obowiązku osiągnięcia poziomu – 14% za 2014 r.

Osiągnięty poziom ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji kierowanych do składowania za 2014 r. wyniósł – 8,84% przy obowiązku ograniczenia do 50% odpadów ulegających biodegradacji kierowanych na składowisko.

Osiągnięty poziom recyklingu, przygotowania do ponownego użycia i odzysku innymi metodami innych niż niebezpieczne odpady budowlanych

i rozbiórkowych z odebranych z obszaru gminy odpadów komunalnych za 2014 r. wyniósł – 100% przy obowiązku osiągnięcia poziomu 38% za 2014 r.

W dniu 31.12.2014 r. Gmina Nowa Słupia uzyskała pozwolenie na użytkowanie **G**minnego **P**unktu **S**elektywnej **Z**biórki **O**dpadów **K**omunalnych na terenie oczyszczalni ścieków w Rudkach w celu sprawnego funkcjonowania GPSZOK.

W ramach działalności GPSZOK przyjmowane są odpady komunalne powstające w gospodarstwach domowych zamieszkałych na terenie gminy Nowa Słupia:

- przeterminowane leki i chemikalia,
- meble i odpady wielkogabarytowe,
- odpady zielone,
- odpady komunalne ulegające biodegradacji w tym odpady opakowaniowe ulegające biodegradacji,
- popiół z palenisk domowych,
- odpady budowlano – remontowe, pochodzące z remontów i innych robót budowlanych wykonywanych we własnym zakresie, na wykonanie których nie jest wymagane uzyskanie pozwolenia na budowę, lub na wykonanie których nie jest wymagane zgłoszenie do administracji budowlano – architektonicznej,
- zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny,
- zużyte opony,
- odpady zbierane „u źródła”: papier, metale, tworzywa sztuczne, szkło opakowaniowe, opakowania wielomateriałowe.

Wszystkie wyżej wymienione odpady są przyjmowane w ramach opłaty za gospodarowanie odpadami komunalnymi uiszczanej przez właścicieli nieruchomości zamieszkałych na terenie Gminy Nowa Słupia.

Przyjmowanie wymienionych rodzajów odpadów dostarczanych przez mieszkańców odbywa się po okazaniu dokumentu potwierdzającego jego zamieszkanie na terenie Gminy Nowa Słupia.

Gminny Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych funkcjonuje w sposób określony w Regulaminie Gminnego Punktu Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych, z którym należy się zapoznać przed dostarczeniem odpadów do GPSZOK.

Podmiotem odbierającym zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny pochodzący z gospodarstw domowych jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami MB Recycling w Kielcach - Zakład Przetwarzania Odpadów Piekoszów.

Źródło: strona internetowa Urzędu Gminy w Nowej Słupii

2.3.1.4 Gazownictwo

Obecnie na terenie gminy prawie wszystkie gospodarstwa domowe wyposażone są w indywidualne małe źródła ciepła. Jedynie na terenie miejscowości Rudki funkcjonują dwa rodzaje źródeł ogrzewania. Z centralnego ogrzewania korzystają tylko mieszkańcy czterech bloków osiedlowych i są to kotłownie olejowe i gazowe, zaś pozostali mieszkańcy Rudek korzystają z ogrzewania z własnych kotłowni. Natomiast dystrybucja gazu na potrzeby bytowe mieszkańców odbywa się za pomocą przenośnych butli na propan- butan, z których korzysta większość mieszkań.

Na terenie Gminy Nowa Słupia brak jest sieci gazowej gazu ziemnego. Jednakże dzięki zgodzie sąsiedniej Gminy Pawłów (powiat starachowicki) zaistniała możliwość wybudowania sieci gazowej. Dzięki wspólnej inwestycji obu Gmin polegającej na zwiększeniu średnic rur gazociągu wybudowanego do granic Gminy Nowa Słupia, zaprojektowano pierwszą część gazociągu. W wyniku przeprowadzonej przez Karpacką Spółkę Gazowniczą analizy wykonalności pierwszego etapu gazyfikacji Gminy Nowa Słupia rozpoczęto etap projektowania dla miejscowości Sosnówka oraz miejscowości Serwis i Rudki. Obecnie mieszkańcy, którzy są zainteresowani przyłączeniem swoich nieruchomości do sieci gazowniczej składają wnioski o określenie warunków przyłączenia do sieci gazowej.

Miejscowość Nowa Słupia i inne sąsiednie miejscowości będą mogły mieć gaz w kolejnych etapach inwestycji.

Istotny jest fakt, że w odległości min. 0,5 m zarówno od gazociągu jak i przyłącza można budować budynki, garaże itp.

Zużycie gazu – przy korzystaniu z samej kuchenki do ok. 200 metrów sześciennych na rok, przy korzystaniu z kuchenki gazowej i kotła ciepłej wody od 200 do 1200 metrów sześciennych na rok, przy korzystaniu z kuchenki gazowej kotła ciepłej wody i centralnego ogrzewania w zależności od powierzchni – od 1200 do 8000 metrów sześciennych na rok.

Źródło: strona internetowa Urzędu Gminy w Nowej Słupi

2.3.1.5 Energetyka i telekomunikacja

Na terenie gminy funkcjonuje Główny Punkt Zasilania 110/15 kV (w miejscowości Stara Słupia).

Sieć rozdzielcza 15kV na terenie gminy konfigurowana jest w oparciu o w/w GPZ, z którego wyprowadzony jest 8 linii magistralnych. Na terenie gminy istnieje 124,13 km sieci napowietrznych 15 kV oraz 73 stacje trafo SN/nn (w tym 2 wewnętrzne).

Przez teren gminy przebiega linia światłowodowa. Na jej obszarze istnieje możliwość świadczenia usług szerokopasmowego dostępu do Internetu. Jednocześnie działają prywatni dostawcy oferujący dostęp do Internetu.

Gmina Nowa Słupia otrzymała nagrodę specjalną podczas finału IV edycji „Konkursu na najbardziej efektywną energetycznie gminę w Polsce”. Konkurs został zorganizowany przez Krajową Agencję Poszanowania Energii we współpracy z Ministerstwem Gospodarki, firmą Saint-Gobain Construction Products Polska Sp. z o. o., PKP Energetyka SA, Bankiem Gospodarstwa Krajowego oraz Stowarzyszeniem Polskich Energetyków. Patronat honorowy nad konkursem sprawowali: Ministerstwo Gospodarki,

Ministerstwo Środowiska, Urząd Regulacji Energetyki, Ambasada Królestwa Danii, Ambasada Brytyjska, Związek Miast Polskich.

Modernizacja była prowadzona w latach 2010-2011. Wymieniono układy rtęciowe na nowoczesne oprawy sodowe. Obecny system oświetlenia obejmuje w gminie 78 obwodów świetlnych o łącznej ilości 1045 opraw świetlnych. Obwody sterowane są 16 zegarami oraz 60 sterownikami oświetlenia ulicznego. Dzięki zastosowaniu systemu GSM możliwe jest również indywidualne sterowanie wybranymi obwodami, do których podłączane mogą być miejsca, gdzie oświetlenie potrzebne jest tylko w określonym czasie.

Na bieżąco instalowane są nowe lampy oświetleniowe.

Gmina wprowadziła takie rozwiązanie jako jedna z niewielu w regionie i w kraju.

2.3.2 Ochrona środowiska

Obszar Gminy obejmuje wschodnią część Pasma Łysogór z kulminacją Świętego Krzyża oraz fragment zachodniej części Pasma Jeleniewskiego. W północnej części gminy punktem dominującym jest Góra Chełmowa. Znaczna część obszaru gminy leży w strefie obszarów chronionych Świętokrzyskiego Parku Narodowego i Jeleniewskiego Parku Krajobrazowego. Gmina Nowa Słupia położona jest w obrębie specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 „Łysogóry” PLH 260002.

Formy ochrony przyrody:

- Jeleniowski Park Krajobrazowy - *park krajobrazowy*,
- Góra Jeleniowska - *rezerwat przyrody*,
- Szczytniak - *rezerwat przyrody*,
- Małe Gołoborze - *rezerwat przyrody*,
- Malinowy Stok - *pomnik przyrody*,
- Góra Chełmowa – *rezerwat modrzewia*.

Gmina leży poza szlakami przewozu materiałów niebezpiecznych, nie przebiegają przez jej teren rurociągi paliw płynnych.

Na jej terenie nie ma zakładów przemysłowych stanowiących istotne źródła zanieczyszczenia powietrza oraz narażania mieszkańców na zbyt wysoki poziom hałasu. Istniejące zakłady zgodnie z decyzjami środowiskowymi prowadzi swą działalność z poszanowaniem ochrony środowiska, a zagrożenia dla niego są w granicach normy. Ruch na drogach gminnych i powiatowych jest średni i nie stanowi zagrożenia dla czystości powietrza. Jedynie na drogach wojewódzkich ruch jest bardziej wzmożony. Zwiększonego stopnia zanieczyszczeń można się spodziewać w okresie grzewczym, w miejscach skoncentrowanej zabudowy (osiedle Rudki). Pomimo tego, stan powietrza w gminie jest dobry.

W 2008 roku Gmina Nowa Słupia uchwaliła „Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Nowa Słupia”. Wobec czego od 2009 roku jest on realizowany. W związku z tym w latach 2009-2014 w gminie usunięto łącznie 50.269,5 m², tj.: 610.438 Mg wyrobów zawierających azbest z 313 nieruchomości.

2.3.3 Infrastruktura społeczna

2.3.3.1 Edukacja

Na terenie gminy działają:

- trzy publiczne gimnazja, w tym jedno prowadzone przez stowarzyszenie,
- osiem publicznych szkół podstawowych, w tym sześć prowadzonych przez stowarzyszenia,
- jedno publiczne przedszkole,
- jedno niepubliczne przedszkole prowadzone przez stowarzyszenie,
- 2 przedszkola prowadzone przez „Fundację na rzecz wspierania rodziny oraz dzieci i młodzieży FUNDACJA Z UŚMIECHEM”,
- 4 punkty przedszkolne prowadzone przez stowarzyszenia,
- ponadgimnazjalny zespół szkół, prowadzony przez powiat kielecki,

Tabela nr 5. Placówki oświatowe na terenie gminy Nowa Słupia (stan - grudzień 2015r.)

Typ szkoły	Liczba	Szkół ogółem	Liczba uczniów
Szkoła Podstawowa		8	683
Gimnazjum		3	318
Szkoły ponadgimnazjalne		1	25
Przedszkola		8	182

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Zespołu Obsługi Szkół Gminy Nowa Słupia

Większość budynków szkolnych jest w miarę zmodernizowana i odnowiona. Gmina Nowa Słupia inwestuje i ponosi nakłady finansowe na poprawę bazy oświatowej. Jednakże zbyt skromne środki nie dają możliwości 100%go zabezpieczenia na faktyczne potrzeby stanu technicznego budynków. Utrzymanie oddziałów przedszkolnych, świetlic, obsługi administracyjno - ekonomicznej czy finansowanie dowozu dzieci do szkół spoczywa na samorządzie gminnym, zaś szkoły podstawowe czy gimnazja finansowane są z subwencji oświatowej.

Niestety nie wszystkie placówki szkolne na terenie gminy są przystosowane do nauki dzieci niepełnosprawnych. Przede wszystkim występują tzw. bariery architektoniczne uniemożliwiające dzieciom niepełnosprawnym swobodne poruszanie się na terenie szkoły. W znacznej części budynki są w pełni wyposażone, posiadające sale komputerowe z dostępem do Internetu. Działają świetlice i biblioteki szkolne. Wszystkie szkoły posiadają sale gimnastyczne i boiska, jedynie szkoła w Pokrzywiance nie dysponuje salą

gimnastyczną. Dodatkowo przy Zespole Szkół w Rudkach funkcjonuje kompleks boisk „Orlik”, a przy Zespole Szkół w Nowej Słupi nowoczesna hala sportowa.

W zasadzie przed każdą szkołą znajduje się parking. Gmina jest właścicielem jednego gimbusa. Dodatkowo gminny bus, częściowo zakupiony za środki z PEFRON-u, darmowo dowozi dzieci niepełnosprawne na zajęcia do szkoły specjalnej w Starachowicach.

Jednostki oświatowe są dobrze wyposażone w sprzęt komputerowy, multimedialny, sportowy, pomoce dydaktyczne oraz książki i czasopisma. Ponadto celem zwiększenia bezpieczeństwa uczniów uczęszczających do szkół w Rudkach, Jeziorku i w Starej Słupi zainstalowany jest monitoring.

We wszystkich szkołach uczniowie mają możliwość nauki języka obcego. Prowadzone są liczne zajęcia pozalekcyjne, tematyczne koła zainteresowań, realizowane są projekty edukacyjne z różnych przedmiotów, sks-y.

2.3.3.2 Opieka zdrowotna

Opiekę zdrowotną zapewniają mieszkańcom gminy niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej:

- Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej w Nowej Słupi, który zatrudnia jednego internistę, dwóch pediatrów oraz jedną położną i cztery pielęgniarki, w tym dwie środowiskowe i jedną higienistkę,
- Samodzielny Publiczny Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej w Rudkach, który zatrudnia jednego internistę, jednego pediatrę oraz trzy pielęgniarki w tym jedną środowiskową i jedną higienistkę.

W obu placówkach zakład świadczy usługi podstawowej opieki zdrowotnej oraz opiekę stomatologiczną. Dodatkowo w zakładzie w Nowej Słupi funkcjonuje gabinet ginekologiczny. Raz w miesiącu można skorzystać z wizyty u dietetyka, cztery razy w miesiącu wizyty u psychologa i dwa razy w miesiącu skorzystać z badań USG.

Ponadto w placówkach przeprowadzane są doraźne badania: słuchu, wzroku, DOPPLER (USG kończyn dolnych i tętnic szyjnych), itp..

W ośrodkach działa również diagnostyka medyczna tj. punkt pobrań krwi. Nadto Wójt Gminy Nowa Słupia wraz z NZOZ, cyklicznie organizuje bezpłatne badania mammograficzne dla kobiet w wieku 50—69 lat.

Oprócz tego w SPGZOZ w Nowej Słupi działa Ośrodek Rehabilitacji Kompleksowej i Promocji Zdrowia.

W Gminie Nowa Słupia funkcjonują również prywatne gabinety praktyki lekarskiej i stomatologicznej oraz trzy apteki (dwie w Nowej Słupi i jedna w Rudkach) i jeden punkt apteczny w Rudkach.

Można zatem stwierdzić, że zakres opieki zdrowotnej w gminie jest na dosyć wysokim poziomie. Jedyne brakuje lekarzy specjalistów, wobec czego mieszkańcy muszą jeździć do sąsiednich miast np. Kielc, Starachowic, Ostrowca Św.

2.3.3.3 Pomoc społeczna

Zadania gminy z zakresu pomocy społecznej realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Słupi, którego działalność nakierowana jest na pomoc najuboższym, bezdomnym i chorym z terenu całej gminy.

Główne powody przyznawania pomocy społecznej to ubóstwo oraz bezrobocie, na dalszych miejscach znajduje się długotrwały alkoholizm lub ciężka choroba i niepełnosprawność.

Niemożliwość podjęcia pracy, niepełnosprawność, uzależnienie od alkoholu, niedostatek środków do życia, przemoc w rodzinie, osamotnienie to zaledwie kilka przykładów problemów osób zgłaszających się o pomoc do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. Niestety z kolejnym rokiem odnotowuje się coraz większą liczbę osób potrzebujących.

Z pomocy GOPS-u w Nowej Słupi korzystają również osoby z trudnościami w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego. Pomoc jest także udzielana w sytuacjach kryzysowych.

GOPS realizuje szereg działań i projektów, na celu poprawę sytuacji socjalno – bytowej mieszkańców gminy.

Działalność GOPS-u w Nowej Słupi finansowana jest ze środków budżetu gminy, budżetu państwa oraz ze środków pozabudżetowych.

Struktura zatrudnienia Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowej Słupi przedstawia się następująco: kierownik, główny księgowy, dwóch starszych specjalistów pracy socjalnej, 3 specjalistów pracy socjalnej, pracownik socjalny, dwóch pracowników wykonujących usługi opiekuńcze, jeden pracownik wykonujący specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, referent do spraw świadczeń rodzinnych, referent do spraw funduszu alimentacyjnego, asystent rodziny, referent do spraw administracji.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowej Słupi dla osób zamieszkałych na terenie Gminy Nowa Słupia zgodnie z ustawą z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych jest jedynym organem realizującym świadczenia rodzinne, którymi są:

- 1) zasiłki rodzinne oraz dodatki do zasiłków rodzinnych
- 2) świadczenia opiekuńcze: zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie pielęgnacyjne, specjalny
zasiłek opiekuńczy
- 3) jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka

Tabela nr 6 Liczba rodzin, którym udzielono pomocy społecznej z uwzględnieniem dochodu rodziny w przeliczeniu na osobę w 2014 r.

Dochód na osobę w rodzinie	Liczba rodzin pobierająca świadczenie, w tym o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	Liczba osób w tych rodzinach
do 252,00 zł	169	356
od 252,01 zł do 504,00 zł	144	560
od 504,01 zł do 583,00 zł	23	63
powyżej 583,00 zł	67	155
Razem	403	1 134

Źródło: dane GOPS Nowa Słupia

Tabela nr 7 Dane o korzystających z pomocy społecznej w 2014 r.

OSOBY I RODZINY, Z KTÓRYMI PRZEPROWADZONO WYWIAD ŚRODOWISKOWY	
Liczba osób ogółem	12 531
Liczba rodzin	405
Liczba osób w rodzinach	1 159
POWODY UDZIELENIA POMOCY I WSPARCIA	
UBÓSTWO	
Liczba rodzin	311
Liczba osób w rodzinach	934
BEZROBOCIE	
Liczba rodzin	258
Liczba osób w rodzinach	810
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	
Liczba rodzin	148
Liczba osób w rodzinach	415
DŁUGOTRWAŁA LUB CIĘŻKA CHOROBA	
Liczba rodzin	215
Liczba osób w rodzinach	610
BEZRADNOŚĆ W SPRAWACH OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH	
Liczba rodzin	84
Liczba osób w rodzinach	361
ALKOHOLIZM	
Liczba rodzin	30
Liczba osób w rodzinach	74
NARKOMANIA	
Liczba rodzin	1
Liczba osób w rodzinach	1
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYŃSTWA	
Liczba rodzin	15
<u>W TYM: WIELODZIETNOŚĆ</u>	
Liczba rodzin	12
BEZDOMNOŚĆ	
Liczba rodzin	6
Liczba osób w rodzinach	8
TRUDNOŚCI W PRZYSTOSOWANIU DO ŻYCIA PO ZWOLNIENIU Z ZAKŁADU KARNEGO	
Liczba rodzin	3
Liczba osób w rodzinach	3
ZDARZENIA LOSOWE	
Liczba rodzin	2
Liczba osób w rodzinach	5
KŁĘSKI ŻYWIOŁOWE I EKOLOGICZNE	
Liczba osób	0
SIEROCTWO	
Liczba rodzin	0

Liczba osób w rodzinach	0
PRZEMOC W RODZINIE	
Liczba rodzin	6
Liczba osób w rodzinach	27
OCHRONA OFIAR HANDLU LUDŹMI	
Liczba rodzin	0
USŁUGI POMOCY SPOŁECZNEJ	
USŁUGI OPIEKUŃCZE OGÓŁEM	
Liczba osób	18
Liczba świadczeń	2 621
Kwota świadczeń w złotych	64 619
SPECJALISTYCZNE USŁUGI DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI	
Liczba osób	2
Liczba świadczeń	117
Liczba rodzin	68
Liczba osób w rodzinach	223
PRACA SOCJALNA	
Liczba rodzin	120
Liczba osób w rodzinach	383
KONTRAKT SOCJALNY	
Liczba zawartych kontraktów socjalnych	80
Liczba osób ogółem objętych kontraktem	80
W tym: liczba osób objętych kontraktem w Klubie Integracji Społecznej	1

Źródło: dane GOPS Nowa Słupia

2.3.3.4 Sport i rekreacja

Na terenie Gminy Nowa Słupia funkcjonuje Gminny Klub Sportowy – GKS Rudki, który swoją działalność rozpoczął w 1958r. Klub prowadzi drużynę piłkarską, która obecnie znajduje się w klasie okręgowej grupy Świętokrzyskiej. Dodatkowo trenerzy zatrudnieni przez gminę w ramach programu Animator - Moje Boisko - Orlik 2012 kierują piłkarską drużyną juniorów, młodzieżową drużyną żeńską oraz drużynami piłkarskimi „Młodziki” (kat. wiekowa 10 lat i więcej) i „Bączki” (kat. wiekowa 6-9 lat) trenującymi na kompleksie sportowym „ORLIK” znajdującym się przy klubie sportowym w Rudkach.

Głównym celem działalności klubu sportowego jest:

- dbanie o rozwój bazy sportowo – rekreacyjnej,
- rozwój różnych dyscyplin sportu oraz stałe podnoszenie jego poziomu,

- czynny udział w życiu kulturalnym, gospodarczym i społecznym,
- podnoszenie poziomu kulturalnego i sportowego jego członków,
- organizacja masowych imprez rekreacyjnych oraz turystycznych np. pikniki środowiskowe, festyny rodzinne, zawody i turnieje sportowe dla młodzieży oraz dzieci w wieku szkolnym i przedszkolnym, zawody strażackie itp.

Zdjęcie nr 9 Stadion sportowy w Rudkach



Źródło: zbiory Urzędu Gminy w Nowej Słupi

Przebudowa **stadionu sportowego** została zrealizowana w terminie od 29.05.2014r. do 31.08.2014r. z dofinansowania w ramach działania „Odnowa i Rozwój Wsi objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013” oraz środków Ministerstwo Sportu i Turystyki ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w ramach „Wojewódzkiego Wieloletniego Programu Rozwoju Bazy Sportowej”

W ramach zadania wykonano: roboty rozbiórkowe, roboty ziemne, chodniki i schody terenowe, drogę i plac z parkingiem, budowę boiska treningowego, przebudowę boiska sportowego, zakupiono i zamontowano wyposażenie, ogrodzenie, zieleni, trybuny dla 300 os. i kabiny, kanalizację deszczową.

Przy stadionie znajduje się asfaltowe boisko do koszykówki, do którego mają dostęp, i z którego korzystają wszyscy mieszkańcy gminy.

Od 2009r. w msc. Rudki przy Zespole Szkół funkcjonuje **kompleks boisk sportowych „Orlik”**, który został wybudowany w ramach Programu „Moje Boisko – ORLIK 2012”.

W skład kompleksu wchodzi:

- boisko do piłki nożnej o nawierzchni z sztucznej trawy,
- boisko wielofunkcyjne o nawierzchni poliuretanowej.

Dodatkowo zaadoptowano część budynku GKS-u z przeznaczeniem na zaplecze szatniowo-sanitarne. Ponadto kompleks jest ogrodzony i oświetlony.

Z kompleksu przede wszystkim korzystają uczniowie Zespołu Szkół w Rudkach, ale również piłkarze GKS-u, młodzież z innych szkół z terenu gminy, amatorska liga piłkarska, amatorskie drużyny siatkarskie oraz dzieci, młodzież i dorośli z terenu całej gminy.

Budowa kompleksu pobudziła społeczność lokalną i zaangażowanie w zdrowy i sportowy tryb życia oraz przyczyniła się do powstania amatorskich drużyn piłkarskich oraz siatkarskich. Drużyny te cyklicznie organizują wraz z Gminnym Ośrodkiem Kultury rozgrywki piłkarskie.

Na boiskach rozgrywane są mecze, turnieje np. o puchar wójta, przewodniczącego rady, zawody piłkarskie i siatkarskie, zajęcia wf-u i sks-y.

Zdjęcie nr 10 Kompleks boisk „Orlik” przy Zespole Szkół w Rudkach





Źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupii

W roku 2011 Gmina Nowa Słupia oddała do użytku nowoczesną **halę sportową**. Obiekt mieści się przy Zespole Szkół w Nowej Słupii. Został wybudowany dzięki dofinansowaniu z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007-2013 oraz dotacji z Powiatu Kieleckiego.

Budynek hali składa się z części socjalno – sanitarnej o trzech kondygnacjach naziemnych z dachem dwuspadowym oraz części sportowej jednoprzestrzennej z dachem powłokowym łukowym. Na parterze budynku socjalnego znajdują się cztery szatnie. Pokój trenera usytuowany jest przy głównym holu z przeszkleniem zapewniającym widoczność na salę sportową. Na parterze znajduje się jeszcze magazyn sprzętu z wejściem bezpośrednio z hali sportowej. Poza wejściem głównym zaprojektowano dodatkowo 4 wejścia bezpośrednio na halę sportową, pełniące równocześnie rolę wyjść ewakuacyjnych. Na pierwszym piętrze znajdują się siłownia i sala do tenisa stołowego. Specjalnie dla ćwiczących tam osób znajdują się dwie szatnie z sanitariatami. Na drugim piętrze znajduje się sala do ćwiczeń fitness. Budynek zaplecza wyposażony jest w urządzenie dźwigowe dla osób niepełnosprawnych.

Na hali mogą się odbywać zajęcia sportowe dla kilku klas jednocześnie. Z obiektu korzystają uczniowie Zespołu Szkół, uczniowie innych szkół funkcjonujących na terenie gminy, dzieci, młodzież i dorośli z gminy oraz miejscowości okolicznych gmin.

Odbywają się w niej zajęcia wychowania fizycznego, sks-ów, tenisa stołowego, taneczne, turnieje: piłkarskie, siatkarskie, koszykówki, zawody sportowe o puchar wójta, puchar radnych, powiatowe zawody piłkarskie, turnieje świętokrzyskiej akademii sportu. Hala wykorzystywana jest również do gry w tenisa ziemnego i piłki ręcznej. Organizowane są w niej wszelkiego rodzaju uroczystości szkolne, gminne i lokalne.

Zdjęcie nr 11 Hala sportowa przy Zespole Szkół w Nowej Słupi



Źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupi

Na terenie gminy funkcjonuje również, **Gminna Biblioteka Publiczna** w Nowej Słupi, która swoją działalność prowadzi od 1945r.

Niełatwa była jej sytuacja lokalowa. Po kilkakrotnych przenosinach, wreszcie w 1990r. biblioteka doczekała się swojej siedziby w pięknym zabytkowym budynku zwanym „Opatówką” lub „Domem Opata”.

W skład placówki wchodzi dwie filie biblioteczne w Rudkach i w Dębnie.

Ogółem księgozbiór bibliotek liczy 32 214 woluminów. Z księgozbioru biblioteki i filii korzysta stale 1116 czytelników w ciągu roku. Wypożyczenia książek ogółem 41041 w skali roku.

Biblioteka Publiczna gminy sprawuje funkcje lokalne mające na celu zaspakajanie i rozwijanie potrzeb czytelniczych, a przede wszystkim gromadzi i udostępnia materiały biblioteczne dobrane stosownie do potrzeb ogółu mieszkańców oraz niezbędne do samokształcenia i rozwoju kulturalnego. Udziela wszystkim zainteresowanym wszechstronnej informacji i fachowego poradnictwa w doborze lektury. Głównym kierunkiem popularyzacji książki i biblioteki jest upowszechnianie wśród dzieci i młodzieży poszanowania tradycji ziemi, regionu i własnej miejscowości.

Współpracuje ze szkołami z samorządami wiejskimi, Biblioteką Wojewódzką. Atutem biblioteki jest także dobre wyposażenie w sprzęt komputerowy podłączony do internetu, z którego każdy może bezpłatnie korzystać.

Biblioteka ożywia środowisko czytelnicze, poprawia wizerunek w społeczności lokalnej.

Pracownicy planują aby biblioteka stała się nowoczesną instytucją kultury, aktywną, przyjazną dla wszystkich, promującą bogaty program działań kulturalnych i oświatowych.

Biblioteka w Nowej Słupi oraz jej filie współpracują ze szkołami poprzez: wycieczki do biblioteki, lekcje biblioteczne – szczegółowy plan Dziennika Biblioteki, lekcje biblioteczne dotyczące zasad pracy i funkcjonowania bibliotek, udzielanie informacji bibliograficznej, korzystanie z nowoczesnych źródeł informacji np. komputer, internet, ksero, fax.

Prowadzą także zajęcia z dziećmi najmłodszymi: wieczory baśni - głośne czytanie baśni, bajek, inscenizacja wierszy np. Juliana Tuwima, Jana Brzechwy. Bawią się w Zgaduj-zgadule, czytanie i opowiadanie książek np. M. Kownackiej „Kajtkowe przygody”, a dla dzieci klas IV- VI cykl legend np. „Legendy świętokrzyskie”.

Od maja do czerwca w bibliotece prowadzone są wystawy z okazji Światowego Dnia Książki, wystawy książek na temat np. „Czas wojny”, „Czy znasz swój region”. W bibliotekach organizowane są także, głośne czytania nocą dla dorosłych.

Z okazji Dnia Kobiet kontynuowana jest ekspozycja książek mało czytanych, których autorami są kobiety.

Na 2016r. w bibliotekach planowane są spotkania autorskie z autorami książek dla dzieci np. z Grzegorzem Kasdepke, Barbarą Gawryluk, czy dla dorosłych spotkania np. z Hanną Kowalewską, Katarzyną Michalak. Wszystko jednak zależy będzie od możliwości finansowych.

Ze względu na niski nakład finansowy od organizatora przy zakupie zbiorów nie mogą być uwzględnione potrzeby dla specjalnych grup użytkowników np. książki z dużą czcionką, audiobooki, e-booki.

Jednakże wymóg efektywności bibliotek może być spełniony wówczas, gdy biblioteka będzie dysponowała odpowiednimi silami, a przede wszystkim środkami, ale z uwagi braku środków finansowych nie podtrzymuje jej rozwoju.

W miejscowości Rudki w hotelu „Gołoborze” mieści się **basen, kort tenisowy, boisko sportowe** oraz **plac zabaw**, z których za opłatą mogą korzystać mieszkańcy gminy oraz turyści.

Na terenie Gminy Nowa Słupia znajdują się także **place zabaw**, które zlokalizowane są przy szkołach (Jeziorko, Jeleniów, Mirocice, Nowa Słupia oraz Paprocice) oraz przy przedszkolu i na osiedlu w msc. Rudki.

Place na osiedlu wymagają całkowitej modernizacji. Plac przy przedszkolu i w szkołach są w bardzo dobrym stanie technicznym i wizualnym.

W obecnej perspektywie unijnej Gmina planuje pozyskać środki na modernizację placów oraz wybudowanie nowych.

Zdjęcie nr 12 Place zabaw na terenie Gminy Nowa Słupia



źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupii

2.4 Strefa gospodarcza

W poniższym rozdziale opisano bieżącą sytuację Gminy w zakresie przedsiębiorczości, wielkości i struktury podmiotów gospodarczych oraz gospodarstw rolniczych. Zawarto także informacje na temat turystyki i rekreacji. Rozdział ten prezentuje również sytuację finansową gminy.

2.4.1 Przemysł, przedsiębiorczość i struktura podmiotów gospodarczych

W Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG) w grudniu 2015r. w Gminie Nowa Słupia odnotowano 384 aktywnych podmiotów gospodarczych dla głównego miejsca wykonywania działalności.

Natomiast, ilość wpisów dla miejsca zamieszkania przedsiębiorcy – 389.

Najwięcej podmiotów prowadzi działalność w zakresie sekcji G tj. handlu hurtowego i detalicznego oraz naprawy pojazdów mechanicznych, włączając motocykle oraz w zakresie sekcji F tj. budownictwo.

Najmniej podmiotów prowadzi działalność gospodarczą w zakresie sekcji E tj. Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją oraz R tj. Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.

Tabela nr 8 Liczba wpisów wg sekcji działalności gospodarczej na terenie Gminy Nowa Słupia

Lp	Kod sekcji	Nazwa sekcji	Ilość działalności
1	A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4
2	C	Przetwórstwo przemysłowe	46
3	E	Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2
4	F	Budownictwo	97
5	G	Handel hurtowy i detaliczny oraz naprawy pojazdów mechanicznych, włączając motocykle	163
6	H	Transport i gospodarka magazynowa	14
7	I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	12

8	J	Informacja i komunikacja	4
9	K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	3
10	M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	18
11	N	Działalność w zakresie usług administrowana i działalność wspierająca	6
12	P	Edukacja	5
13	Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	12
14	R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	2
15	S	Pozostała działalność usługowa	16
	SUMA		404

Źródło: dane Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej

Przedsiębiorstwa działające na terenie gminy dające największe zatrudnienie:

1. Zakład Urządzeń Metalowych „Metal-Chem” Rudki – Maciej Aplas, Leszek Szymański
2. P.P.U.H. „Alex” Rudki – B.A.A. Niewadzi
3. Wytwórnia Wyrobów Piekarniczych „Oleńka” Sosnówka – B.W.Mądzik
4. Piekarnia „Złoty Kłos” Serwis – Jarosław Binkowski
5. Zakład Produkcji Elektrycznych Elementów Grzejnych „Eleg” Nowa Słupia - Chrapała Jarzy, Jedlikowski Zbigniew
6. P.P.H.U. „Iwbud” Rudki - Ryszard Iwan

Tabela nr 9 Najczęstsze rodzaje działalności zarejestrowane na terenie Gminy Nowa Słupia wg kodu PKD

Lp	Kod PKD	Opis kodu PKD	Ilość działalności
1	4120Z	Roboty budowlane związane ze wznoszeniem budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	28
2	4711Z	Sprzedaż detaliczna prowadzona w niewyspecjalizowanych sklepach z przewagą żywności, napojów i wyrobów tytoniowych	28
3	4623Z	Sprzedaż hurtowa żywych zwierząt	19
4	4520Z	Konserwacja i naprawa pojazdów samochodowych, z wyłączeniem motocykli	18
5	4110Z	Realizacja projektów budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków	14
6	4511Z	Sprzedaż hurtowa i detaliczna samochodów osobowych i furgonetek	12
7	4333Z	Posadzkarstwo; tapetowanie i oblicowywanie ścian	9

8	9602Z	Fryzjerstwo i pozostałe zabiegi kosmetyczne	8
9	4332Z	Zakładanie stolarki budowlanej	7
10	4339Z	Wykonywanie pozostałych robót budowlanych wykończeniowych	7
11	4399Z	Pozostałe specjalistyczne roboty budowlane, gdzie indziej niesklasyfikowane	7
12	4789Z	Sprzedaż detaliczna pozostałych wyrobów prowadzona na straganach i targowiskach	7

Źródło: dane Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej

2.4.2 Rolnictwo

Nowa Słupia posiada status Gminy wiejskiej. Na ogólną powierzchnię gminy (8594 ha) przypada ok. 4668 ha użytków rolnych, co stanowi ok. 54 % terenu gminy. Na terenie gminy Nowa Słupia przeważają gospodarstwa o powierzchni od 1 ha do 15 ha.

Wada: zbyt duże rozdrobnienie gospodarstw nie sprzyjające planowaniu produkcji rolnej towarowej.

Zaletą: możliwość prowadzenia wysokodochodowej produkcji rolnej ekologicznej.

Użytki rolne o powierzchni ponad 15 ha stanowią niewielki procent ogólnej powierzchni użytków i użytkowane są przez 14 właścicieli gospodarstw rolnych.

Tabela nr 10 Gospodarstwa rolne wg grup obszarowych użytków rolnych

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem	
gospodarstwa ogółem	
ogółem	1583
do 1 ha włącznie	467
powyżej 1 ha razem	1116
1 - 5 ha	939
1 - 10 ha	1088
1 - 15 ha	1102
5 - 10 ha	149
5 - 15 ha	163
10 - 15 ha	14
5 ha i więcej	177
10 ha i więcej	28
15 ha i więcej	14
gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą	
ogółem	1256
do 1 ha włącznie	240

powyżej 1 ha razem	1016
1 - 5 ha	843
1 - 10 ha	989
1 - 15 ha	1003
5 - 10 ha	146
5 - 15 ha	160
10 -15 ha	14
5 ha i więcej	173
10 ha i więcej	27
15 ha i więcej	13

Źródło: GUS

Tabela nr 11 Powierzchnia gospodarstw rolnych wg grup obszarowych użytków rolnych

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem	
gospodarstwa ogółem	
ogółem	4668,36
do 1 ha włącznie	328,47
powyżej 1 ha razem	4339,89
1 - 5 ha	2753,58
1 - 10 ha	3800,07
1 - 15 ha	3977,84
5 - 10 ha	1046,49
5 - 15 ha	1224,26
10 -15 ha	177,77
5 ha i więcej	1586,31
10 ha i więcej	539,82
15 ha i więcej	362,05
gospodarstwa prowadzące działalność rolniczą	
ogółem	4287,98
do 1 ha włącznie	206,35
powyżej 1 ha razem	4081,63
1 - 5 ha	2534,44
1 - 10 ha	3559,48
1 - 15 ha	3737,25
5 - 10 ha	1025,04
5 - 15 ha	1202,81
10 -15 ha	177,77
5 ha i więcej	1547,19
10 ha i więcej	522,15
15 ha i więcej	344,38

Źródło: GUS

Tabela nr 12 Średnia powierzchnia ogółem, użytków rolnych ogółem i użytków rolnych w dobrej kulturze

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem	
gospodarstwa ogółem	
Grunty ogółem	2,95 ha
Użytki rolne ogółem	2,61 ha
Użytki rolne w dobrej kulturze	2,33 ha

gospodarstwa prowadzące działalność rolnicza	
Grunty ogółem	3,41 ha
Użytki rolne ogółem	3,05 ha
Użytki rolne w dobrej kulturze	2,93 ha

Źródło: GUS

Tabela nr 13 Użytkowanie gruntów

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem		
Liczba gospodarstw rolnych		
Grunty ogółem	szt.	1582
Użytki rolne ogółem	szt.	1580
Użytki rolne w dobrej kulturze	szt.	1247
Pod zasiewami	szt.	1069
Grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	szt.	72
Uprawy trwałe	szt.	556
Sady ogółem	szt.	546
Ogrody przydomowe	szt.	343
Łąki trwałe	szt.	1058
Pastwiska trwałe	szt.	104
Pozostałe użytki rolne	szt.	629
Lasy i grunty leśne	szt.	416
Pozostałe grunty	szt.	1440
powierzchnia		
Grunty ogółem	ha	4668,36
Użytki rolne ogółem	ha	4134,45
Użytki rolne w dobrej kulturze	ha	3680,54
Pod zasiewami	ha	2365,11
Grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi	ha	78,39
Uprawy trwałe	ha	161,23
Sady ogółem	ha	153,99
Ogrody przydomowe	ha	58,99
Łąki trwałe	ha	972,85
Pastwiska trwałe	ha	43,97
Pozostałe użytki rolne	ha	453,91
Lasy i grunty leśne	ha	164,66
Pozostałe grunty	ha	369,25

Źródło: GUS

Tabela nr ... Gospodarstwa z uprawą wg rodzaju i powierzchni zasiewów

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem	
Ogółem	1069
Zboża razem	987
Zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	979
Ziemniaki	551
Uprawy przemysłowe	18
Buraki cukrowe	8
Rzepak i rzepik razem	10
Strączkowe jadalne na ziarno razem	19
Warzywa gruntowe	57

Źródło: GUS

Tabela nr 14 Powierzchnia zasiewów wg rodzaju gospodarstwa

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem		
ogółem	ha	2365,11
Zboża razem	ha	2010,54
Zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi	ha	1987,13
Pszenica ozima	ha	421,28
Pszenica jara	ha	27,57
Żyto	ha	73,40
Jęczmień ozimy	ha	50,24
Jęczmień jary	ha	171,36
Owies	ha	314,76
Pszenżyto ozime	ha	82,13
Pszenżyto jare	ha	78,67
Mieszanki zbożowe ozime	ha	83,53
Mieszanki zbożowe jare	ha	284,19
Kukurydza na ziarno	ha	17,42
Ziemniaki	ha	134,58
Uprawy przemysłowe	ha	27,02
Buraki cukrowe	ha	5,24
Rzepak i rzepik razem	ha	21,78
Strączkowe jadalne na ziarno razem	ha	13,35
Warzywa gruntowe	ha	7,24

Źródło: GUS

Tabela nr 15 Pogłowie zwierząt gospodarskich w sztukach dużych

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem		
Gospodarstwa utrzymujące zwierzęta gospodarskie	-	2365,11
Pogłowie zwierząt w sztukach dużych (SD)	szt.	2010,54

Źródło: GUS

Tabela nr 16 Pogłowie zwierząt gospodarskich (bydło, trzoda chlewna, konie, drób)

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem		
Liczba gospodarstw		
Bydło razem		552
Bydło krowy		388
Trzoda chlewna razem		115
Trzoda chlewna lochy		43
Konie		154
Drób ogółem razem		631
Drób ogółem drób kurzy		624
Zwierzęta gospodarskie		
Bydło razem		1981
Bydło krowy		590
Trzoda chlewna razem		782
Trzoda chlewna lochy		102

Konie	243
Drób ogółem razem	19409
Drób ogółem drób kurzy	15104

Źródło: GUS

Tabela nr 17 Ciągniki rolnicze

Gospodarstwa indywidualne i rolne ogółem		
Gospodarstwa rolne posiadające ciągniki	-	601
Ciągniki w gospodarstwach rolnych	szt.	696

Źródło: GUS

Tabela nr 18 Gospodarstwa stosujące nawozy mineralne i wapniowe

Gospodarstwa rolne ogółem		
Gospodarstwa		
Mineralne	-	884
Azotowe	-	830
Fosforowe	-	162
Potasowe	-	89
Wieloskładnikowe	-	410
Wapniowe	-	42
Zużycie w dt czystego składnika		
Mineralne	dt	2488
Azotowe	dt	1642
Fosforowe	dt	429
Potasowe	dt	417
Wapniowe	dt	285
Zużycie na 1 ha użytków rolnych		
Mineralne	kg	60,2
Azotowe	kg	39,7
Fosforowe	kg	10,4
Potasowe	kg	10,1
Wapniowe	kg	6,9
Zużycie na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze		
Mineralne	kg	67,6
Azotowe	kg	44,6
Fosforowe	kg	11,7
Potasowe	kg	11,3
Wapniowe	kg	7,7

Źródło: GUS

Tabela nr 19 Gospodarstwa stosujące nawozy mineralne i wapniowe

Gospodarstwa rolne ogółem		
Ogółem	gosp.	1583
Z dochodem z działalności	gosp.	1256
Z dochodem z emerytury i renty	gosp.	575
Z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	gosp.	408

Z dochodem z pracy najemnej	gosp.	609
Z dochodem z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	gosp.	161
Bez dochodów z działalności rolniczej	gosp.	327
Bez dochodów z emerytury i renty	gosp.	1008
Bez dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej	gosp.	1175
Bez dochodów z pracy najemnej	gosp.	974
Bez dochodów z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą	gosp.	1422

Źródło: GUS

Jak wskazują powyższa tabele głównym kierunkiem produkcji rolnej jest uprawa zbóż oraz ziemniaków, a w dalszej kolejności warzyw gruntowych. Duży nacisk położony został na hodowlę trzody chlewnej oraz drobiu.

2.4.3 Turystyka i rekreacja

Obszar gminy obejmuje wschodnią część Pasma Łysogór z kulminacją Świętego Krzyża oraz fragment zachodniej części Pasma Jeleniowskiego. W północnej części gminy punktem dominującym jest Góra Chełmowa. Znaczna część obszaru gminy leży w strefie obszarów chronionych: Świętokrzyskiego Parku Narodowego, Jeleniowskiego Parku Krajobrazowego.

Nowa Słupia zlokalizowana jest u podnóża Góry Święty Krzyż stanowi jeden z najważniejszych punktów turystycznych w Górach Świętokrzyskich. Początki osadnictwa na tym obszarze sięgają II w p.n.e. i związane są z hutnictwem żelaza. Od czasów średniowiecza rozwój miasteczka związany z ruchem pielgrzymkowym w kierunku na Święty Krzyż.

Miejscowość Nowa Słupia słynie z odbywającej się dorocznie imprezy zwanej "Dymarki Świętokrzyskie", w czasie których organizowany jest pokaz wytopu żelaza z rudy metodą stosowaną przeszło 2000 lat temu.

Obszar gminy ze względu na swoje położenie, różnorodność walorów przyrodniczych i kulturowych jest gminą, na terenie, której turystyka pełni bardzo ważną funkcję. Stanowi doskonałą bazę wypadową do wszystkich atrakcji Ziemi Świętokrzyskiej.

Największymi atrakcjami turystycznymi na terenie gminy są:

1. Klasztor na Św. Krzyżu.
2. Centrum Kulturowo – Archeologiczne w Nowej Słupi.
3. Muzeum Starożytnego Hutnictwa im. Mieczysława Radwana w Nowej Słupi.
4. Muzeum Przyrodnicze ŚPN na Św. Krzyżu.
5. Kościół pw. Św. Wawrzyńca w Nowej Słupi.
6. Figura pielgrzyma „Emeryk” w Nowej Słupi.
7. „Droga królewska” prowadząca z Nowej Słupi poprzez las na Św. Krzyż.
8. Stacje drogi krzyżowej usytuowane poczynając od Kościoła w Nowej Słupi, poprzez ul. Świętokrzyską, las i „Drogę Królewską” na szczyt Św. Krzyża.
9. Gołoborza na Św. Krzyżu.
10. Góra Chełmowa
11. Dom Opata tzw. „Opatówka”

Na terenie Gminy Nowa Słupia zlokalizowane są znakowane szlaki i trasy turystyczne.

Szlaki turystyczne:

- **SZLAK CZERWONY im. Edmunda Massalskiego.**

Długość trasy na terenie gminy: 8 km

Przebieg szlaku przez naszą gminę: 10,5 km Góra .Jeleniowska /531/ - 13,5 km Paprocice /320km/ - 15,5km Kobyła Góra /395/ -l 6,5 km Trzcianka /320/ - 19,0 km Łysiec (Łysa Góra, Św. Krzyż) /595/

- **SZLAK NIEBIESKI im. Stanisława Jeżewskiego**

Długość trasy na terenie gminy: 14 km

Przebieg szlaku przez naszą gminę:65,5 km Włochy -69,0 km Grzegorzowice - 72,5 km Stara Słupia -Podchełmie - 76,5 km Nowa Słupia - 80,0 km Łysiec (Św. Krzyż)

- **SZLAK ZIELONY Łągów - Nowa Słupia**

Długość trasy na terenie gminy: 5,5 km

Przebieg szlaku przez naszą gminę: 0,0 km Nowa Słupia /305/- 2,0 km Wólka Milanowska- 4,0 km Kobyła Góra/396/ - 5,5 km Leśniczówka Paprocice /320/

- SZLAK CZARNY Nowa Słupia - Góra Szczytniak

Długość trasy na terenie gminy: 14 km

Przebieg szlaku przez naszą gminę: 0,0 km Nowa Słupia /290/ - 3,5 km Góra Chelmowa 7351/ -5,0 km Pokrzywianka Górna /320/ - 7,0 km Grzegorzowice -Dwór /260/ - 8,5 km Grzegorzowice 10,0 km- Wałsnów/260 ml -12,0 km - Stara Słupia -14,0 km Nowa Słupia

Trasy turystyczne:

- **trasa 1.** Nowa Słupia - G. Chelmowa 3,5 km - Nowa Słupia 7 km;

szlak czarny, bez szlaku, szlak niebieski.

- **trasa 2.** Nowa Słupia - Stara Słupia szkoła 3 km - Stara Słupia zakład 3,5 km- Grzegorzewice 5,5 km - Grzegorzewice dwór 6,5 km - Zagaje Grzegorzewickie 7,5 km - Kamieniołom w Skalach 8,5 km - Włochy 10,5 km - Pokrzywianka Dolna 12 km - Cząstków 13,5 km - Rudki 15,5 km- Nowa Słupia 19 km.

Szlak niebieski - bez szlaku - szlak czarny. Dogodne miejsca do odpoczynku nad Słupianką, Grzegorzewice dwór, przed kamieniołomem w Skalach, Włochy młyn, Pokrzywianka młyn, nad Pokrzywianką w Rudkach.

- **trasa 3.** Nowa Słupia - G. Chelmowa 3,5 km - Pokrzywianka Górna 4,5 km- Cząstków 5,5 km - Rudki 6,5 km - Serwis 7,5 km - Baszowice 10 km - Hucisko 11 km - Nowa Słupia 14,5 km.

Szlak czarny, bez szlaku. Dogodne miejsca do wypoczynku: Nad Słupianką, Pokrzywianka Górna, wzgórze nad Cząstkowem, Baszowice park.

- **trasa 4.** Nowa Słupia - Trzcianka 4 km - Bartoszowiny 6,5 km - Huta Szklana 9,5 km - Święty Krzyż 12 km - Nowa Słupia 16 km.

Bez szlaku, szlak czerwony, szlak niebieski. Dogodne miejsca do wypoczynku - przysiółek Kapkaz, wzgórze za Bartoszowinami, Przełęcz Hucka, Święty Krzyż.

- **trasa 5.** Nowa Słupia - Stara Słupia 1,5 km - Jeleniów 3,5 km - Skoszyn 5,5 km - G. Szczytniak 9,5 km - G. Jeleniowska 14 km - Paprocice 17 km - Kobyla Góra 19 km - Wólka Milanowska 21 km - N. Słupia 23 km.

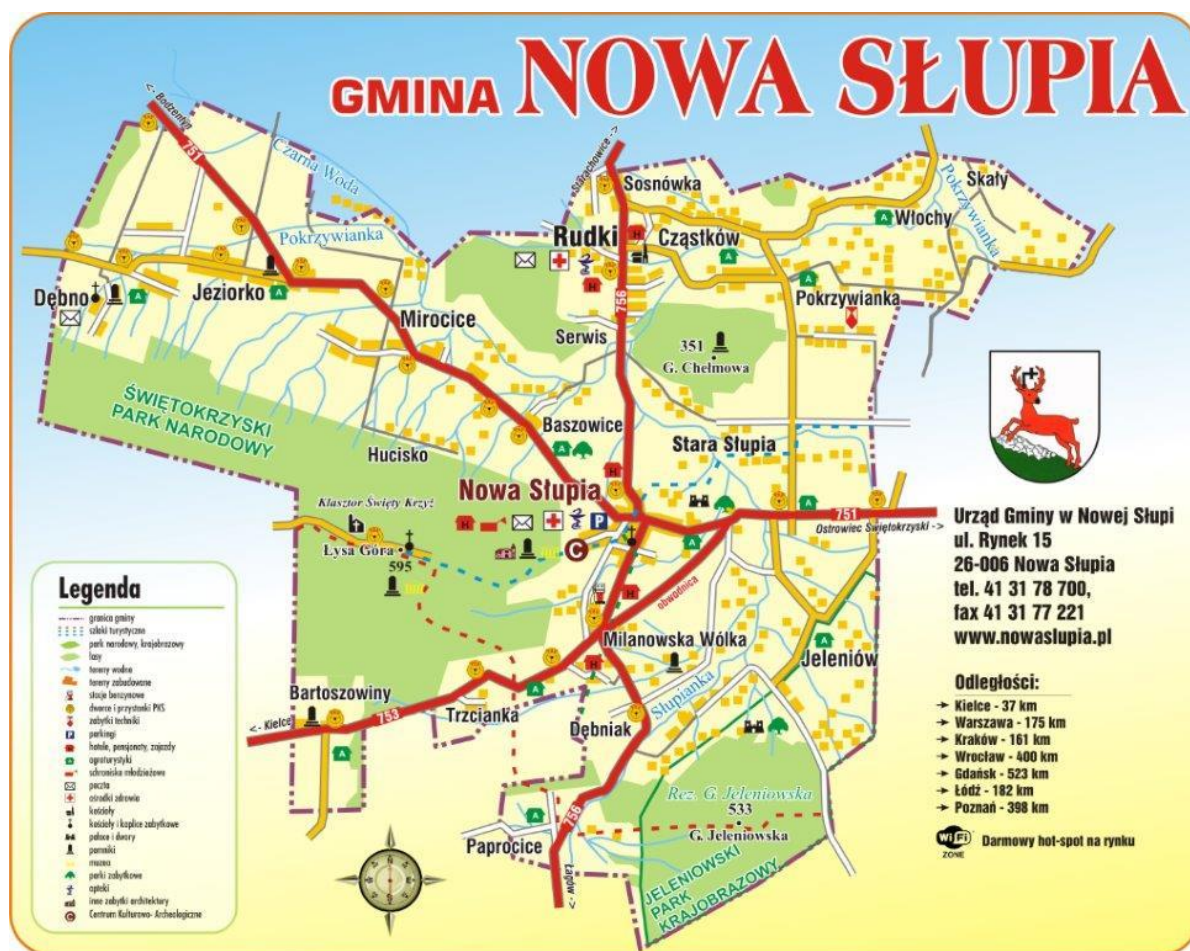
Bez szlaku, szlak czerwony, bez szlaku, szlak zielony. Dogodne miejsca do wypoczynku: Jeleniów dwór, Skoszyn - pod lasem, G. Szczytniak - gołoborze, Paprocice - nad wsią.

- **trasa 6.** Nowa Słupia - Św. Krzyż 4 km - Trzcianka 6,5 km - Kobyla Góra 7,5 km - Wólka Milanowska 9,5 km - Nowa Słupia 11,5 km.

Szlaki niebieski, czerwony, zielony. Dogodne miejsca do wypoczynku: Św. Krzyż, Wólka Milanowska.

W Nowej Słupi funkcjonuje Punkt Informacji Turystycznej, z którego mogą korzystać wszyscy turyści.

Obraz nr 3 Obiekty turystyczne w Gminie Nowa Słupia



Źródło: strona internetowa Urzędu Gminy w Nowej Słupi

Gmina podejmuje również liczne działania, które służyć mają integracji mieszkańców, podniesieniu poczucia przynależności do wspólnoty, poszanowaniu środowiska naturalnego oraz kultywowaniu tradycji w regionie. Imprezy odbywające się cyklicznie to:

- ✓ Dymarki Świętokrzyskie - sierpień
- ✓ Gminne dożynki - wrzesień
- ✓ Jarmark świętokrzyski - maj
- ✓ Wielkanocna „Droga Krzyżowa” - marzec/kwiecień
- ✓ Przegląd jasełek - grudzień
- ✓ Andrzejki - listopad
- ✓ Zabawa mikołajkowa – grudzień
- ✓ Festyn w Baszowicach – czerwiec
- ✓ Warsztaty archeologiczne – maj/czerwiec
- ✓ WOŚP – styczeń
- ✓ Dzień niepodległości – listopad
- ✓ Dzień edukacji narodowej - październik
- ✓ Dzień kobiet – marzec
- ✓ Dzień Dziecka - czerwiec
- ✓ Święto strażaka - maj
- ✓ inne

Baza noclegowa i gastronomiczna w Gminie Nowa Słupia – najważniejsze obiekty:

Agroturystyka - 29 obiektów:

➤ *Nowa Słupia*

- Zdzisław Wąworek - Nowa Słupia, ul. Bodzentyńska 10a
- Janina Trepka - Nowa Słupia, Świętokrzyska 3
- Irmína Maliszewska - Nowa Słupia, ul. Staszica 22b
- Flakiewicz Izabela - Nowa Słupia, ul. Świętokrzyska 43

- Dorota Długosz - Nowa Słupia, ul. Świętokrzyska 45
- Stefan i Marianna Kowalscy - Nowa Słupia, ul. Świętokrzyska 55
- Anna Duś - Nowa Słupia, ul. Świętokrzyska 41
- Agnieszka Witkowska - Nowa Słupia, ul. Dr Łuszcza 10C
- Sebastian Janik – Nowa Słupia, ul. Łazy 32A

➤ *Baszowice*

- Barbara i Mieczysław Gajewscy - Baszowice 77
- Anna Gózdź - Baszowice 77

➤ *Cząstków*

- Anna Piasecka - Cząstków 11
- Grzegorz Cieśla – Cząstków 44
- Urszula Kozłowska – Cząstków 59C

➤ *Dębno*

- Artur i Dorota Mendakowie - Dębno 3
- Zięba Agnieszka – Dębno 56

➤ *Jeleniów*

- Piotr Mordon – Jeleniów 61

➤ *Milanowska Wólka*

- Roman Lefek – Milanowska Wólka a 5a

➤ *Paprocice*

- Edyta Gadowska - Paprocice 8a

➤ *Stara Słupia*

- Anna Jop -Stara Słupia 2a
- Danuta Król - Stara Słupia 213
- Elżbieta Adamiec – Stara Słupia 176
- Małgorzata Przemyska – Stara Słupia 106

➤ *Trzcianka*

- Stanisława Gałdecka - Trzcianka 22
- Marzena Komisarczyk Trzcianka 30
- Marta Komisarczyk – Trzcianka 20
- Wiesław i Dariusz Wójcik Trzcianka 6
- Lidia i Paweł Wiącek Trzcianka 11

➤ *Jeziorko*

- Agata i Stanisław Kurpińscy – Jeziorko 49A

Inne miejsca noclegowe:

- Pensjonat „Willa Czarownica” ul. Staszica 19, Nowa Słupia
- Dom Noclegowy Wiesława Miszczuk, Nowa Słupia, ul. Rynek 1

Hotele restauracje:

- „Karczma Mnicha” ul. Świętokrzyska, Nowa Słupia
- Hotel i restauracja „Świętokrzyski Dwór” Milanowska Wólka 64, Nowa Słupia
- Hotel Restauracja „U Jana” Rudki, Nowa Słupia
- „Centrum Edukacyjne” Milanowska Wólka 18a, Nowa Słupia
- Centrum Wypoczynku i Rehabilitacji „Gołoborze” w Rudkach, Nowa Słupia
- „Jadłodajnia Benedyktynów” – Św. Krzyż, Nowa Słupia
- Bar „U Marka” – Sosnówka 5, Nowa Słupia

- Kawiarnia „Nina” –ul. Rynek, Nowa Słupia
- Pizzeria „Hades” Rudki ul. Spółdzielcza, Nowa Słupia
- Pizza „Fantazja” – ul. Staszica 3c, Nowa Słupia
- Bar „Kebab” w Rynku – ul. Rynek 19, Nowa Słupia

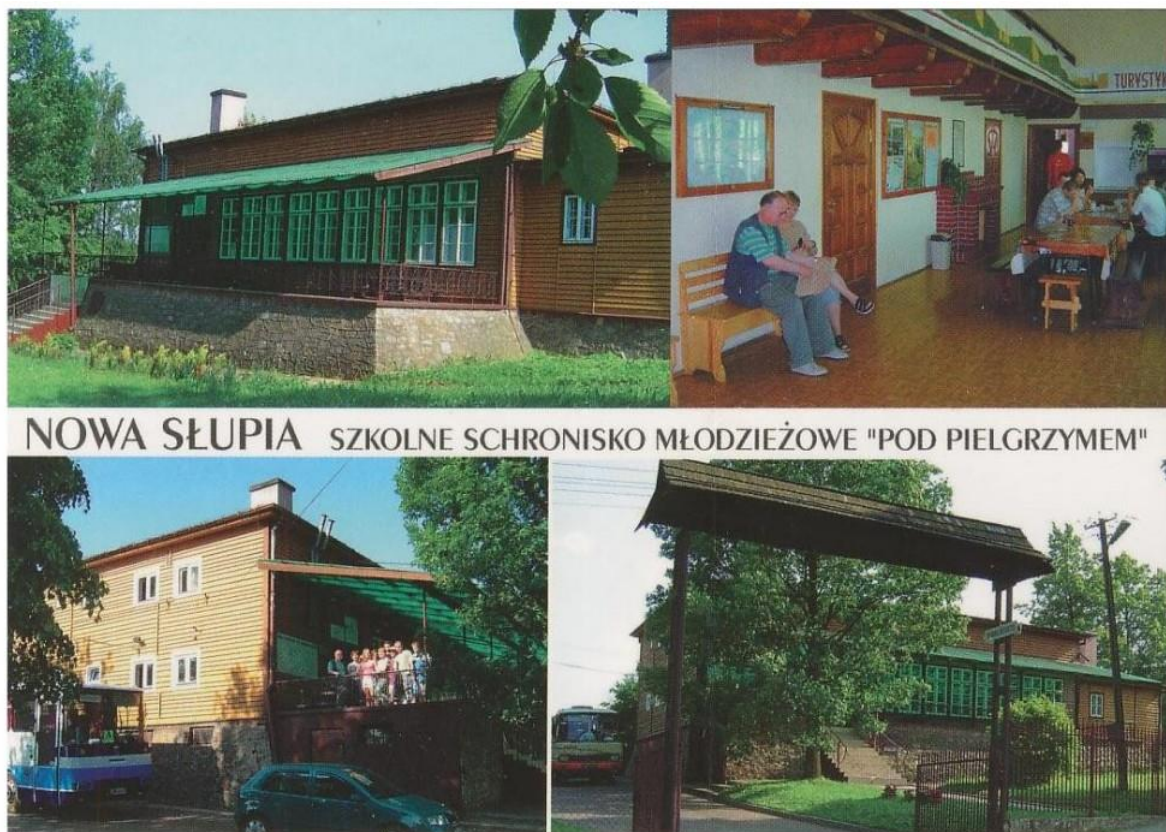
Zdjęcie nr 11 Hotele i restauracje z terenu gminy Nowa Słupia



Źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupi

Na obszarze gminy znajduje się również **Szkolne Schronisko Młodzieżowe - Pod Pielgrzymem** w Nowej Słupi. Znajduje się ono u stóp Łysej Góry, na wschodnim krańcu Obniżenia Wilkowskiego. Obiekt mieści się we wzniesionym w okresie międzywojennym, drewnianym budynku. Zlokalizowany jest tuż przy Muzeum Starożytnego Hutnictwa i owianym legendami pielgrzymie, u stóp najczęściej odwiedzanego szczytu Gór Świętokrzyskich - Świętego Krzyża. (Łysiec, Łysa Góra - 595 m n.p.m.). Schronisko oferuje 56 miejsc noclegowych, czynne cały rok, kuchnia samoobsługowa, WC, prysznice, TV, bezpłatny parking, świetlica, kącik ogniskowy, pokoje 2, 4, 8, 10, 11, 12 osobowe.

Zdjęcie nr 12. Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Pod Pielgrzymem” w Nowej Słupi



Źródło: zasoby Urzędu Gminy w Nowej Słupi

2.4.4 Atrakcyjność inwestycyjna Gminy

Gmina Nowa Słupia jest gminą wiejską, w której znaczna część mieszkańców zajmuje się rolnictwem. Jednakże mimo tego, na terenie Gminy rozwinęły się zakłady przemysłowe, które w większości powstały na bazie działających w latach 60-80 Zakładach Urządzeń Metalowych „ZUCH” Metalchem w Rudkach.

W związku z tym, że w msc. Serwis i Rudki, gmina posiada tereny, które można zaadoptować jako obszary inwestycyjne władze Gminy planują pozyskać środki unijne na zagospodarowanie tych terenów.

W ramach zadania zamierza się kompleksowo uzbroić obszary o powierzchni ok. 10 ha, w tym wyposażyć je w media oraz uporządkować i przygotować wewnętrzną infrastrukturę komunikacyjną (drogi dojazdowe,

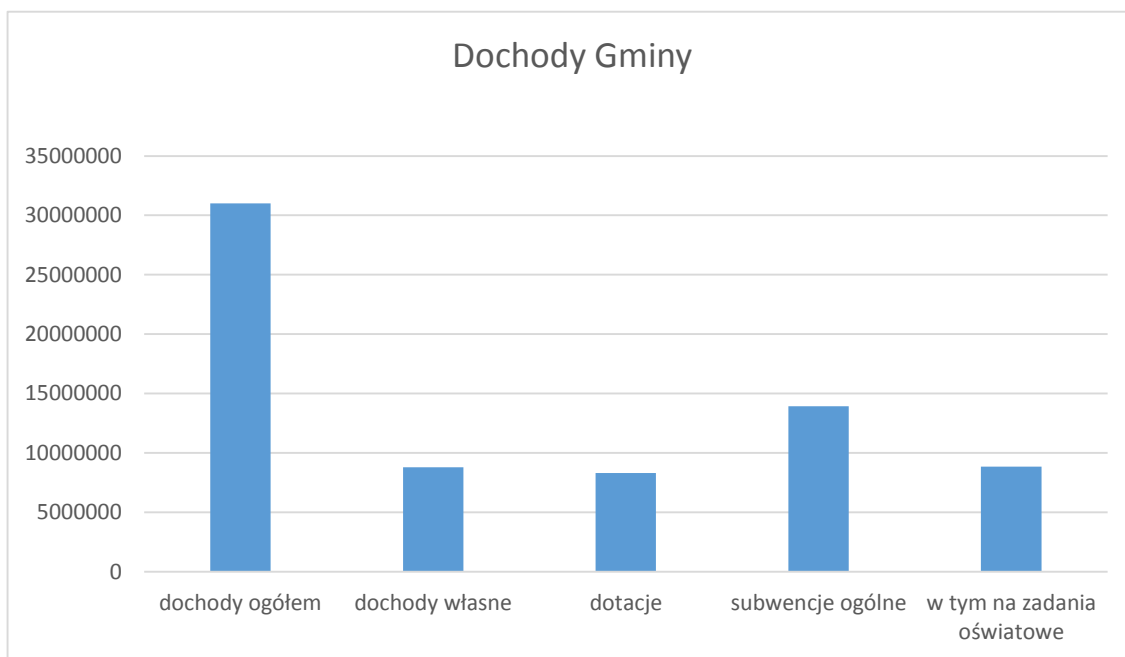
energia elektryczna, wodociąg, kanalizacja, Internet). Tereny te mają być przeznaczone pod inwestycje turystyczno-reakcyjne.

Dodatkowe czynniki sprzyjające przyciąganie inwestorów to dosyć wysoki stan infrastruktury technicznej, zwłaszcza drogi wojewódzkie i drogi gminne o dobrej nawierzchni.

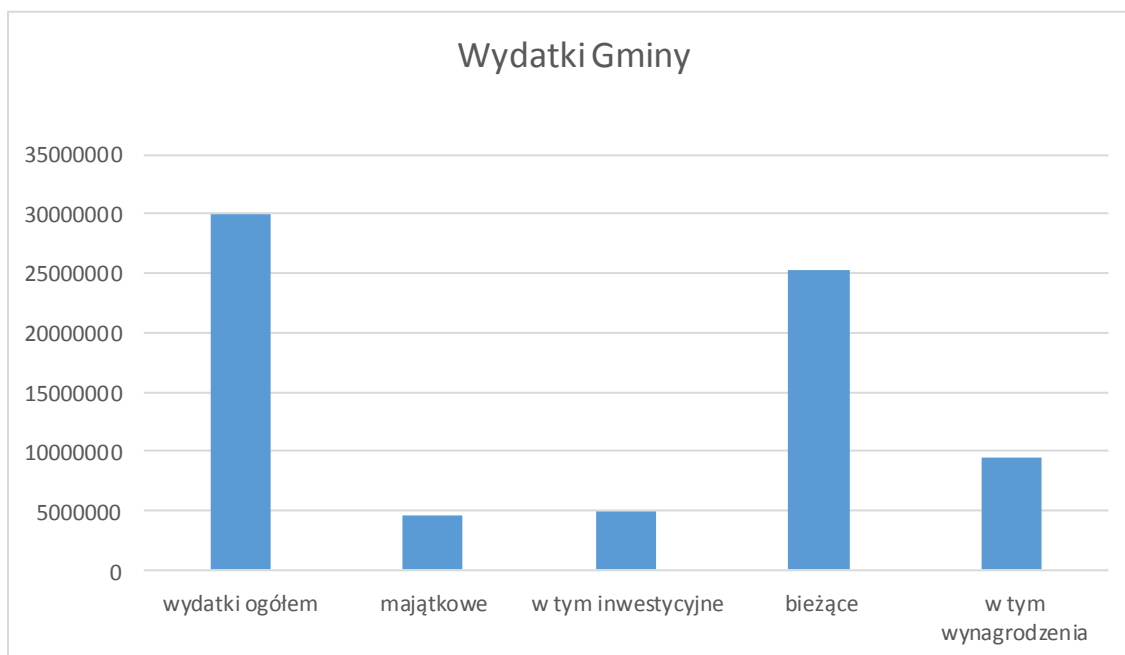
2.4.5 Sytuacja finansowa Gminy

Poniższe zestawienie prezentuje wartości głównych źródeł dochodów i pozycji wydatków Gminy Nowa Słupia w roku 2014.

Wykres nr 6 Dochody i wydatki budżetu Gminy Nowa Słupia w 2014r.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Gminy

Tabela nr 20 Dochody budżetu Gminy według działów w latach 2010-2014 (w% - do dochodów wykonanych ogółem)

Lp	Nazwa Działu	2010	2011	2012	2013	2014
1	Rolnictwo i łowiectwo	12,46	8,79	0,90	7,23	6,19
2	Transport i łączność	3,79	1,54	-	0,93	1,27
3	Gospodarka mieszkaniowa	0,41	0,66	1,58	1,21	0,86
4	Administracja publiczna	0,61	0,41	0,38	0,85	0,30
5	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,05	-	-	-	-
6	Różne rozliczenia	43,68	46,13	51,86	46,81	44,89
7	Oświata i wychowanie	0,35	0,87	1,35	1,34	1,90
8	Pomoc społeczna i pozostałe zadania z zakresu polityki społecznej	16,23	16,92	18,99	16,70	16,29
9	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,89	0,89	0,99	1,02	0,95
10	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,35	0,20	0,94	0,92	1,01
11	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	2,26	5,39	1,57	0,07	1,44
12	Kultura fizyczna i sport	5,65	1,84	0,83	0,86	2,14
13	Dochody od osób prawnych i od osób fizycznych	12,97	16,08	18,44	19,05	19,77
14	Pozostałe	0,30	0,29	2,17	3,07	3,00

Źródło: opracowanie własnych na podstawie danych z Urzędu Gminy

Tabela nr 21 Wydatki budżetu Gminy według działów w latach 2010-2014 (w% - do wydatków wykonanych ogółem)

Lp	Nazwa Działu	2010	2011	2012	2013	2014
1	Rolnictwo i łowiectwo	16,38	8,25	2,60	3,26	7,49
2	Transport i łączność	7,12	4,42	1,08	3,48	4,29
3	Gospodarka mieszkaniowa	0,93	0,78	2,54	2,69	1,57
4	Administracja publiczna	9,45	10,34	10,07	11,26	11,38
5	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,46	0,23	0,24	0,25	0,35
6	Różne rozliczenia	-	-	-	-	-
7	Oświata i wychowanie	28,87	33,87	40,16	40,22	34,13
8	Pomoc społeczna i pozostałe zadania z zakresu polityki społecznej	15,69	19,10	20,82	22,39	19,52
9	Edukacyjna opieka wychowawcza	1,25	1,48	1,67	1,99	1,69
10	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	2,12	2,70	6,30	3,33	5,12
11	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	6,84	13,09	1,71	2,57	4,08
12	Kultura fizyczna i sport	8,12	0,88	5,46	0,93	3,59
13	Działalność usługowa	0,01	0,01	0,01	,02	0,01
14	Ochrona zdrowia	0,41	0,40	0,54	0,48	0,69
15	Pozostałe	2,35	4,46	6,80	7,21	6,09

Źródło: opracowanie własnych na podstawie danych z Urzędu Gminy

2.5 Analiza SWOT

SWOT - technika analityczna, służąca do porządkowania informacji. Bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego jako uniwersalne narzędzie pierwszego etapu analizy strategicznej.

Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na cztery grupy (cztery kategorie czynników strategicznych):

- **S** (Strengths) – mocne strony: wszystko to co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego zakresu,
- **W** (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego zakresu,
- **O** (Opportunities) – szanse: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,

- **T** (Threats) – zagrożenia: wszystko to co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

Tabela nr 22 Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<p style="text-align: center;"><u>Czynniki społeczne</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Wójt i Rada Gminy • Dobra komunikacja, współpraca UG z mieszkańcami • Aktywni mieszkańcy • Zarządzanie i jego stabilizacja • Atrakcyjne położenie Gminy, zwłaszcza dla zamieszkiwania i rozwoju turystyki • Dobra promocja Gminy • Poszanowanie tradycji ludowych • Umiejętność współpracy w związkach międzygminnych • Pozyskiwanie środków unijnych pozabudżetowych <p style="text-align: center;"><u>Czynniki gospodarcze</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dysponowanie terenami o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych • Bardzo dobre powiązanie sieci drogowej oraz ich dobry stan • Dobra infrastruktura techniczna i społeczna • Duża ilość zakładów pracy i ich rozwój działań • Bardzo dobry stan zwodociągowania • Dobra baza sportowa 	<p style="text-align: center;"><u>Czynniki społeczne</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Małe zaangażowanie społeczności w sprawy gminne • Brak dostępu do lekarzy specjalistów • Brak dostępności do środków transportu zwłaszcza w porze nocnej i wieczorowej oraz brak transportu zbiorowego dojeżdżającego do wszystkich miejscowości • Wzrost liczby bezrobotnych • Spadek ogólnej liczby ludności • Emigracja młodych ludzi • Brak zgody w społeczeństwie • Słabo rozwinięte postawy przedsiębiorcze wśród mieszkańców • Duży odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej • Niedostateczna liczba usług opiekuńczych dla seniorów • Brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego <p style="text-align: center;"><u>Czynniki gospodarcze</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Mało dostateczne skanalizowanie gminy • Brak chodników oraz ścieżek rowerowych

<ul style="list-style-type: none"> • Niski poziom urbanizacji, brak zanieczyszczeń środowiska • Stworzenie warunków do inwestowania 	<ul style="list-style-type: none"> • Niewystarczająca ilość miejsc parkingowych przy budynkach i obiektach tj. UG, ośrodki zdrowia, targowisko • Słabe rolnictwo, o niskiej przeciętnej powierzchni gospodarstw, w tym niska klasa gruntów, mała ilość punktów skupu • Nie odpowiadający potencjalnym możliwościom rozwój agroturystyki z kuchnią regionalną 		
<table border="0" style="width: 100%;"> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">Szanse</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Zagrożenia</td> </tr> </table>		Szanse	Zagrożenia
Szanse	Zagrożenia		
<p style="text-align: center;"><u>Czynniki społeczne</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Dostępność środków unijnych • Położenie Gminy • Kapitał ludzki – inwestorzy • Rosnący popyt na usługi turystyczne • Stworzenie imprez sezonowych • Współpraca z innymi gminami • Tworzenie grup producenckich • Rozwój pielęgnowania tradycji • Dobrze zorganizowany Urząd Gminy • Rosnący poziom cywilizacyjny i wzrost poziomu życia jego mieszkańców • Wykorzystanie mocnych stron przy sprawnym zarządzaniu rozwojem gminy <p style="text-align: center;"><u>Czynniki gospodarcze</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój sieci gazowej • Rozwój obiektów turystycznych • Rozwój sieci internetowej 	<p style="text-align: center;"><u>Czynniki społeczne</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Występowanie deficytu budżetowego • Zagrożenia przestępczością • Nielegalne zatrudnienie • Brak chęci mieszkańców do prawidłowej segregacji śmieci (edukacja ekologiczna) <p style="text-align: center;"><u>Czynniki gospodarcze</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Deficyt wód podziemnych • Zaśmiecanie terenów zielonych rowów przyulicznych • Zagrożenia powodziowe • Niska dochodowość produkcji rolnej 		

<ul style="list-style-type: none">• Modernizacja rolnictwa• Rozwój agroturystyki• Rozwijająca się baza gastronomiczna	
---	--

Źródło: opracowanie własne

2.6 Wyniki sondażu społecznego

2.6.1. Obserwacje i wnioski z badania ankietowego na mieszkańcach oraz kluczowych reprezentantach społecznych Gminy

Badanie przeprowadzone zostało w dniach od 26.11.2015 do 23.12.2015. W dniu 26 listopada rozdano Sołtysom 20 sołectw po 10 ankiet z prośbą o przekazanie do wypełnienia do losowo wybranych gospodarstw domowych. Ponadto w dniu 26.11.2015 roku przesłano kluczowym reprezentantom Gminy (sołtysom, radnym, dyrektorom placówek oświatowych, przedsiębiorcom, przedstawicielom urzędu, przedstawicielom placówek zdrowotnych, przedstawicielom duchowieństwa, przedstawicielom OSP oraz pozostałym instytucjom, organizacjom kół i stowarzyszeń łącznie 86 osób) zaproszenie na spotkanie, które odbyło się 9 grudnia 2015 r. Na spotkaniu z przybyłymi 43 gośćmi skonsultowano cele strategiczne i operacyjne gminy. Ponadto od dnia 11.12.2015 na stronie internetowej gminy zamieszczono ankietę do wypełnienia dla mieszkańców. Łącznie ankietę wypełniło 174 osoby.

Badanie ankietowe obejmowało aspekty, życia społecznego takie jak:

- Ludność i zagospodarowanie społeczne,
- Gospodarka,
- Środowisko i przestrzeń
- Infrastruktura techniczna,
- Turystyka i rekreacja,
- Kultura,
- Edukacja

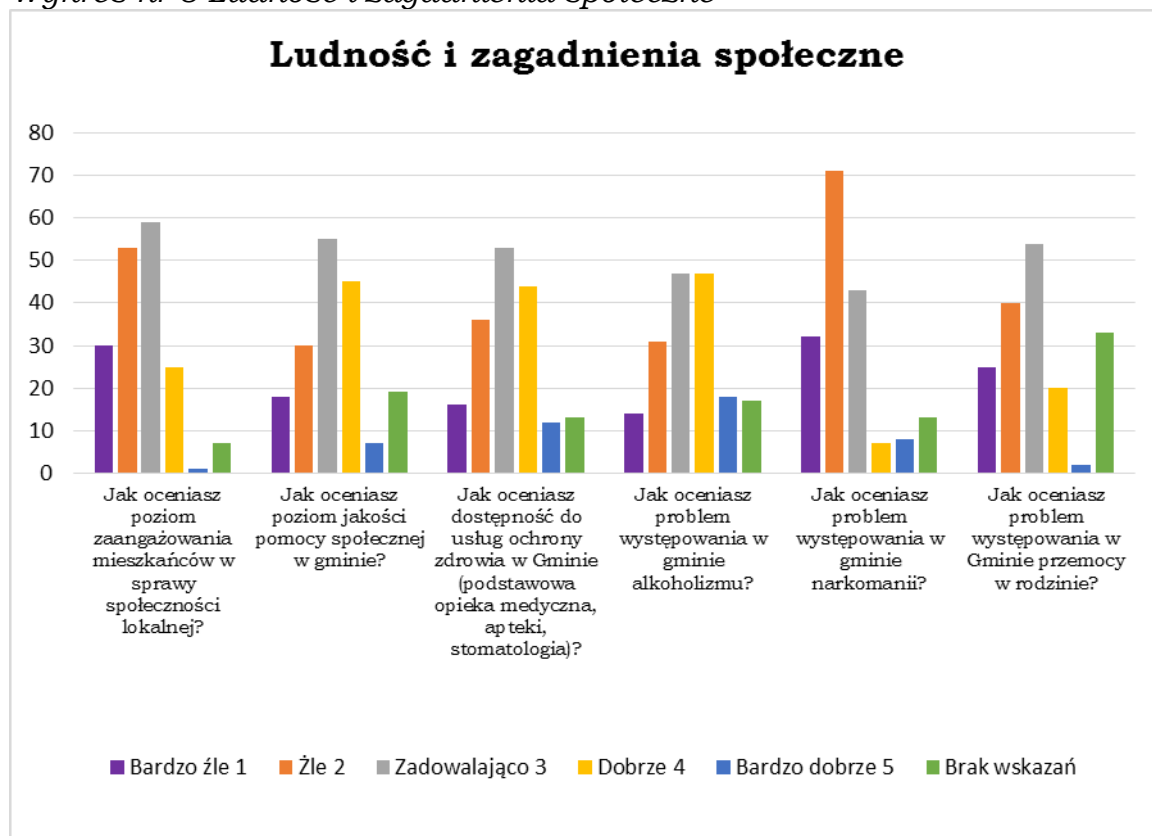
Ponadto poproszono o podanie:

- aspektów, które są najpilniejsze do poprawy w Gminie Nowa Słupia w najbliższym czasie,

- najpoważniejszych problemów związanych obecnie z jakością życia w Gminie Nowa Słupia (czego brak/niedostatek/niewłaściwe funkcjonowanie jest odczuwalne najbardziej),
- mocnych stron Gminy Nowa Słupia,
- słabych stron Gminy Nowa Słupia.

Odpowiedzi udzielone przez mieszkańców Gminy ilustrują poniższe wykresy:

Wykres nr 8 Ludność i zagadnienia społeczne



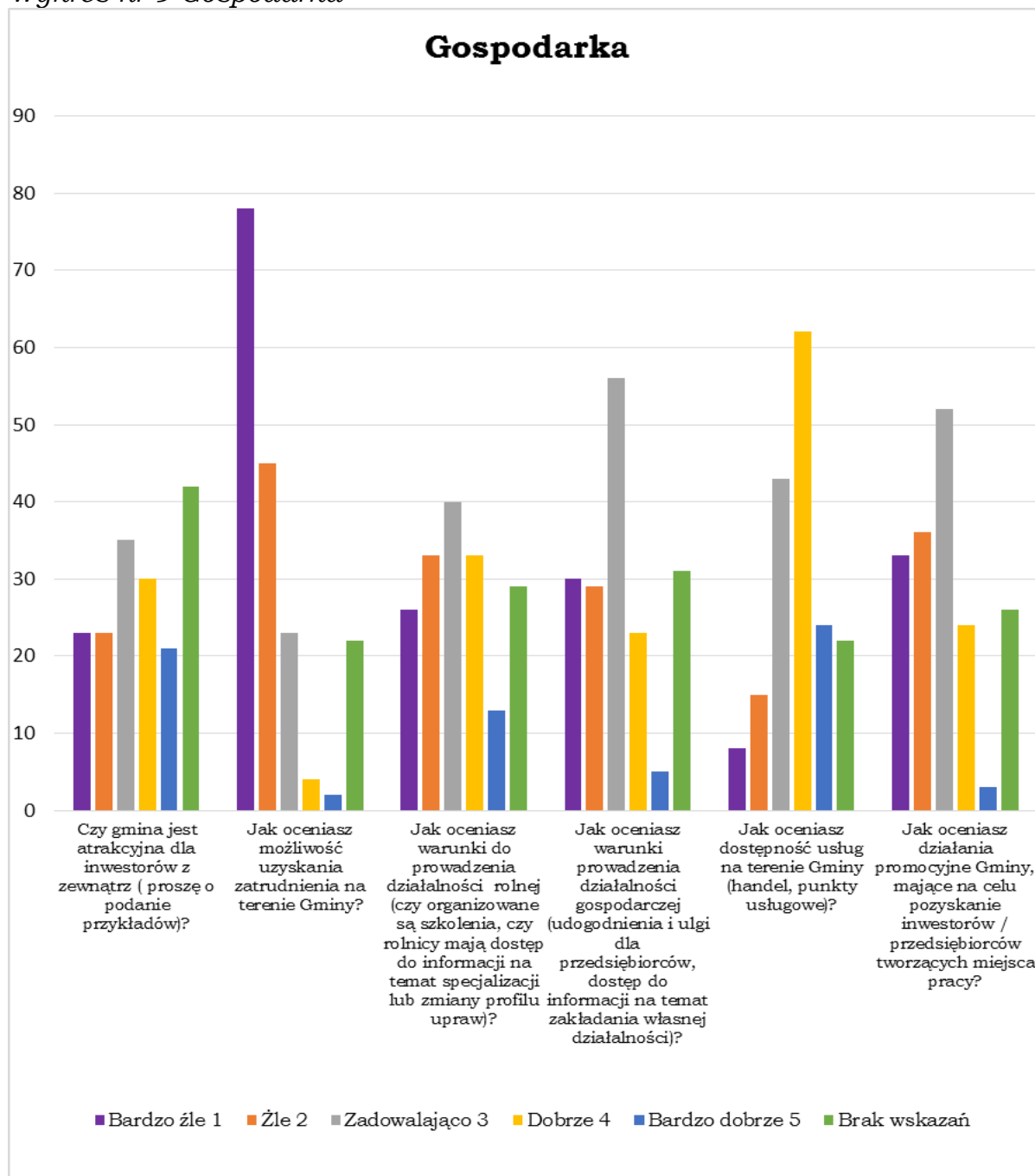
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Ponad to poza wymienionymi powyżej sferami dużym problemem jest brak zainteresowania mieszkańców sprawami gminy oraz obojętność społeczna.

Dodatkowo respondenci zwracali uwagę na nie kulturalną obsługę w GOPS i brak intymności przy załatwianiu spraw oraz lekceważące podejście do petentów w urzędzie.

Mieszkańcy zwracali również uwagę na problem z dyżurami lekarza ginekologa oraz słabą opieką stomatologiczną. Dodatkowo sugerowali dyżury raz w tygodniu lekarzy specjalistów na przykład laryngologa, kardiologa.

Wykres nr 9 Gospodarka

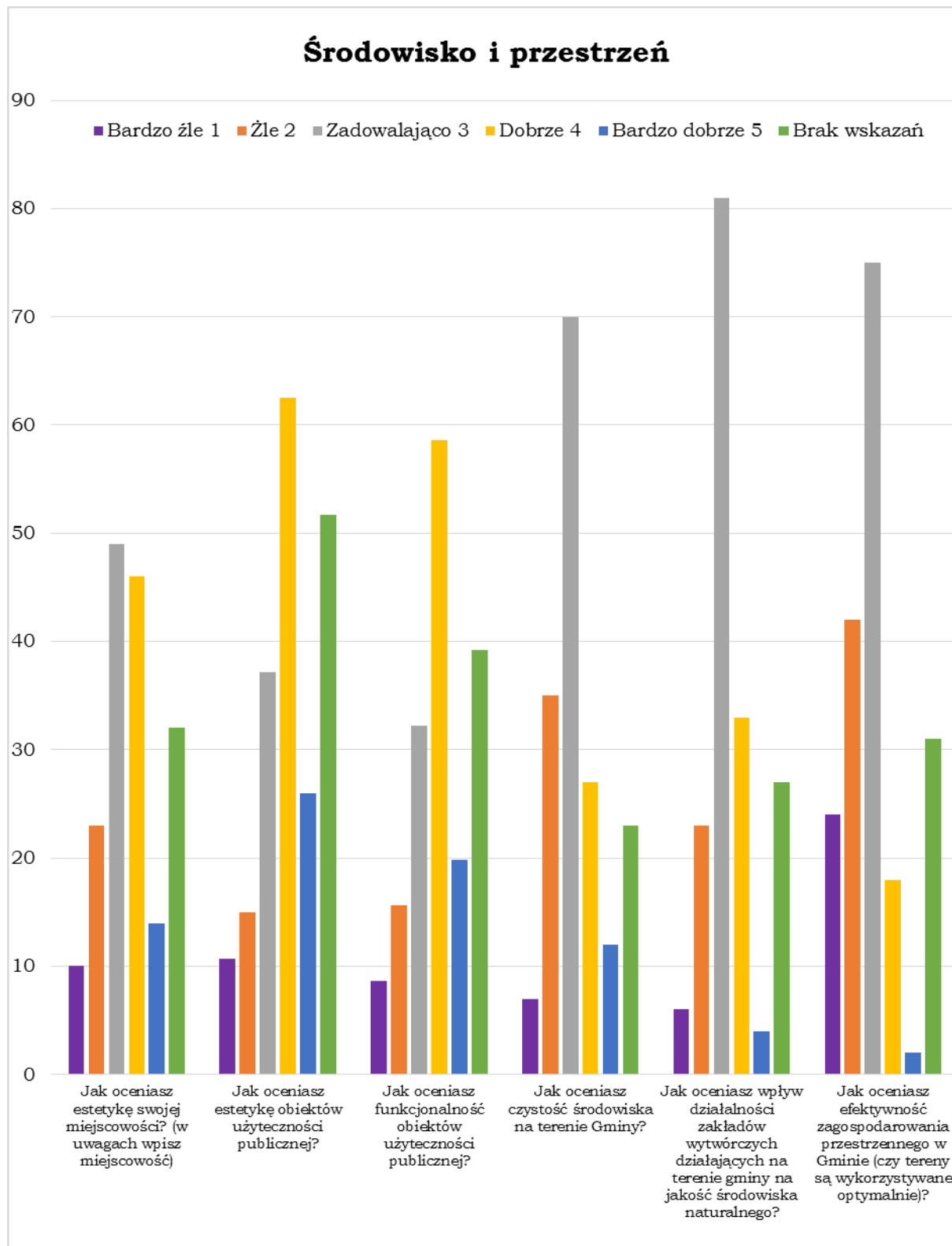


Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

W sferze gospodarczej, mieszkańcy jako największy problem wskazywali bezrobociu oraz niskie płace. Ponadto wskazywali na brak planu zagospodarowania przestrzennego gminy, brak inwestorów i stref ekonomicznych oraz brak ulg podatkowych dla mikroprzedsiębiorstw. W sferze rolniczej wskazywali dużą liczbę ugorów oraz nierentowność małych gospodarstw oraz brak szkoleń dla rolników. Dodatkowo wskazywali,

iż większość punktów usługowych pracuje do godz. 15:00 nie myśląc o tych, którzy wracają z pracy po 16:00.

Wykres nr 10 Środowisko i przestrzeń



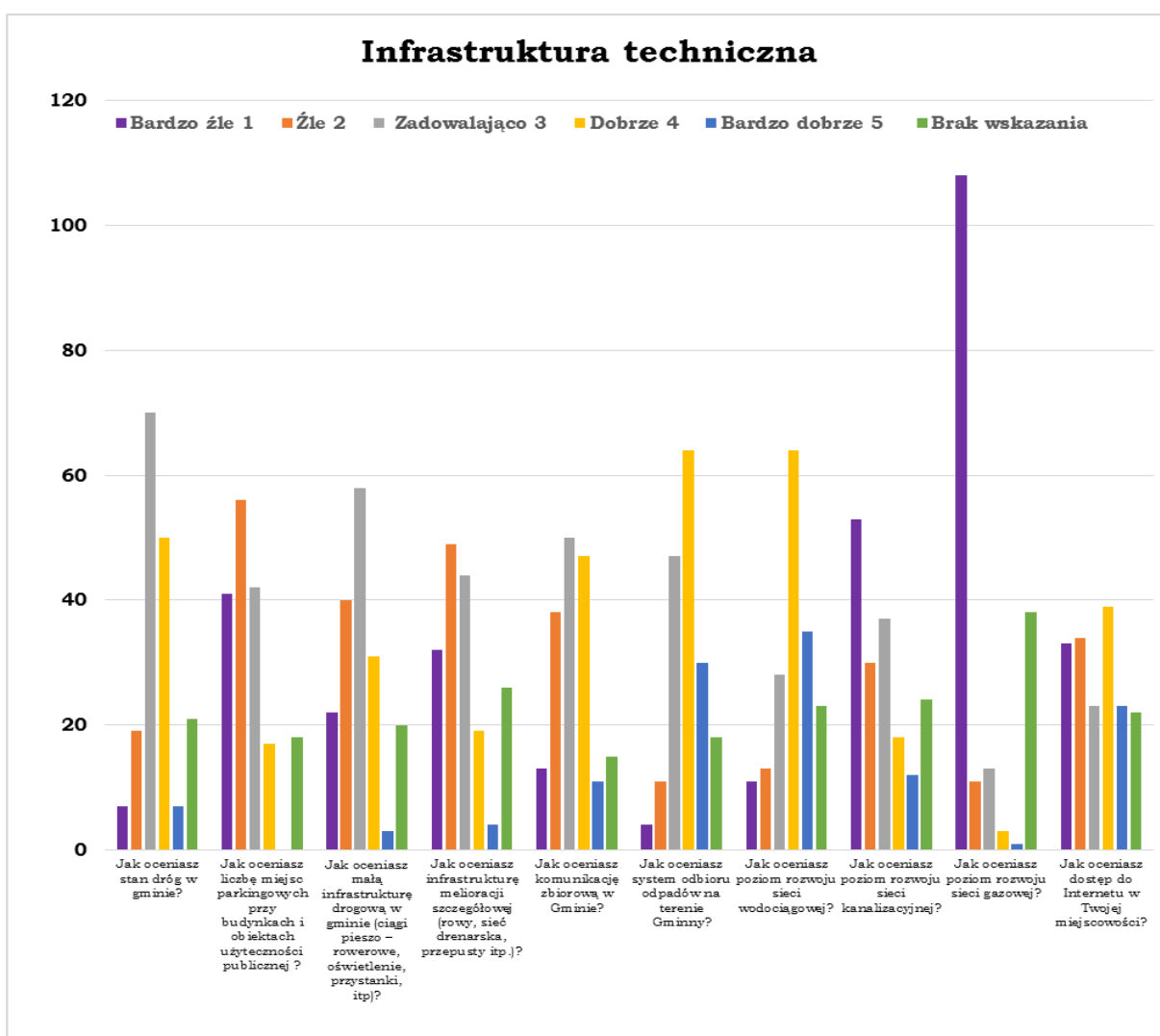
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Mieszkańcy w uwagach przede wszystkim podkreślali, że należy kłaść nacisk na sprzątnięcie przestrzeni publicznej oraz zwiększyć liczbę koszy przy chodnikach. Dodatkowo zwracali uwagę na brak placów zabaw dla dzieci.

Pojawiły się również pojedyncze wpisy na temat brzydkiego zapachu z kanalizacji w Rynku w Nowej Słupi oraz zapylenia otoczenia w okolicy składu węgla.

Zwracano również uwagę na poprawę stanu technicznego budynków szkół prowadzonych przez stowarzyszenia.

Wykres nr 11 Infrastruktura techniczna



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

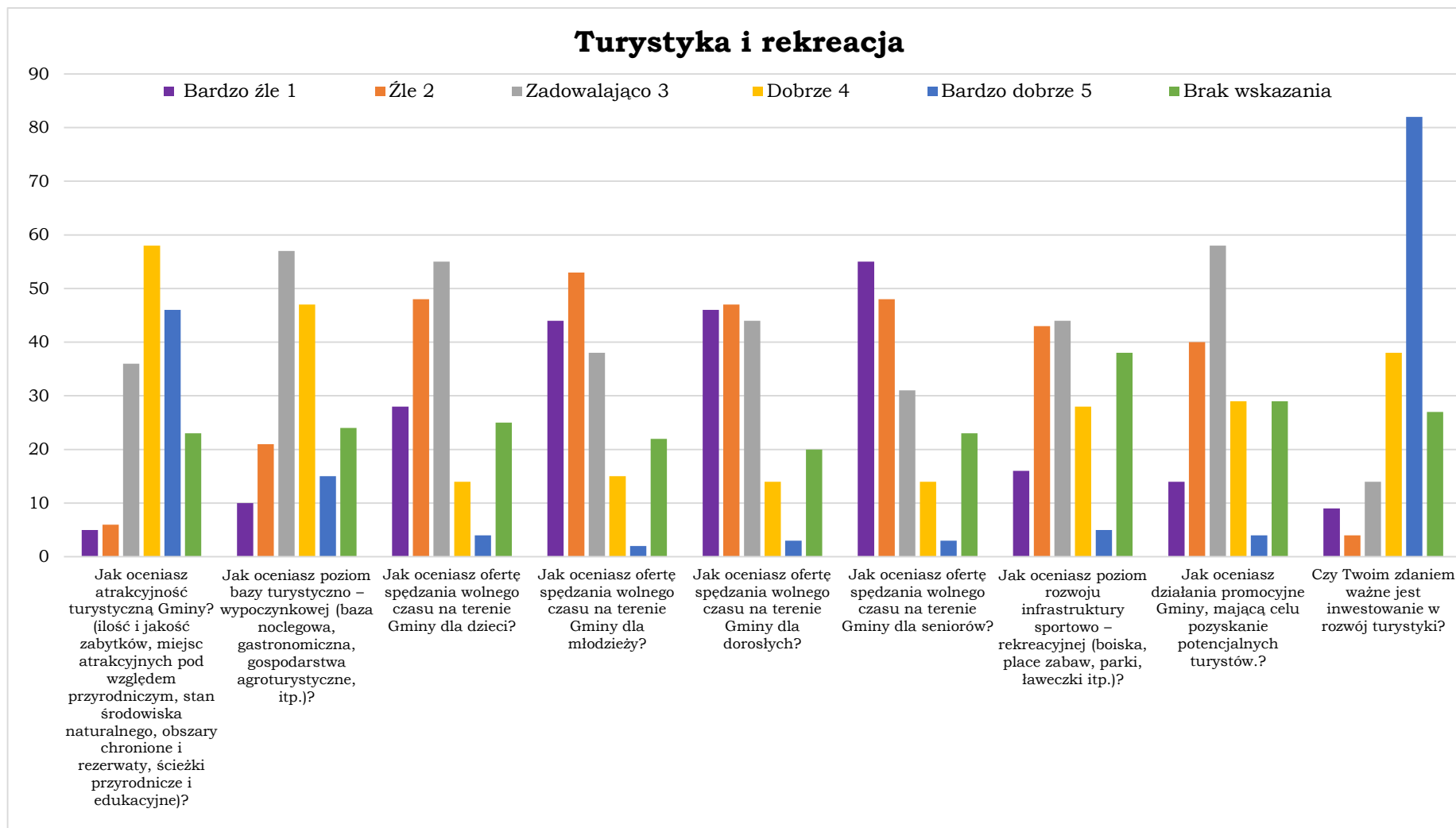
Mówiąc o działaniach dotyczących konieczności poprawy stanu dróg wskazywano potrzebę rozwoju sieci dróg gminnych a także remont już

istniejących oraz utwardzenie dróg w małych miejscowościach. Wnioskowano również o wykonanie poboczy i chodników szczególnie przy drogach w okolicach szkół oraz budowę ścieżek rowerowych. Kolejnym problemem jest brak parkingów w Rudkach i Nowej Słupi strategicznych miejscowościach gminy. Istotna dla mieszkańców jest również poprawa połączenia z miejscowościami Łagów i Bodzentyn.

Pojawiły się również wpisy na temat wysokich cen za odbiór odpadów oraz sugestie na temat częstszego odbierania elektrośmieci i śmieci wielkogabarytowych. Respondenci uważają również, że Gmina powinna kontynuować działania związane z rozwojem kanalizacji oraz wodociągów, a także powinna umożliwić korzystanie z internetu.

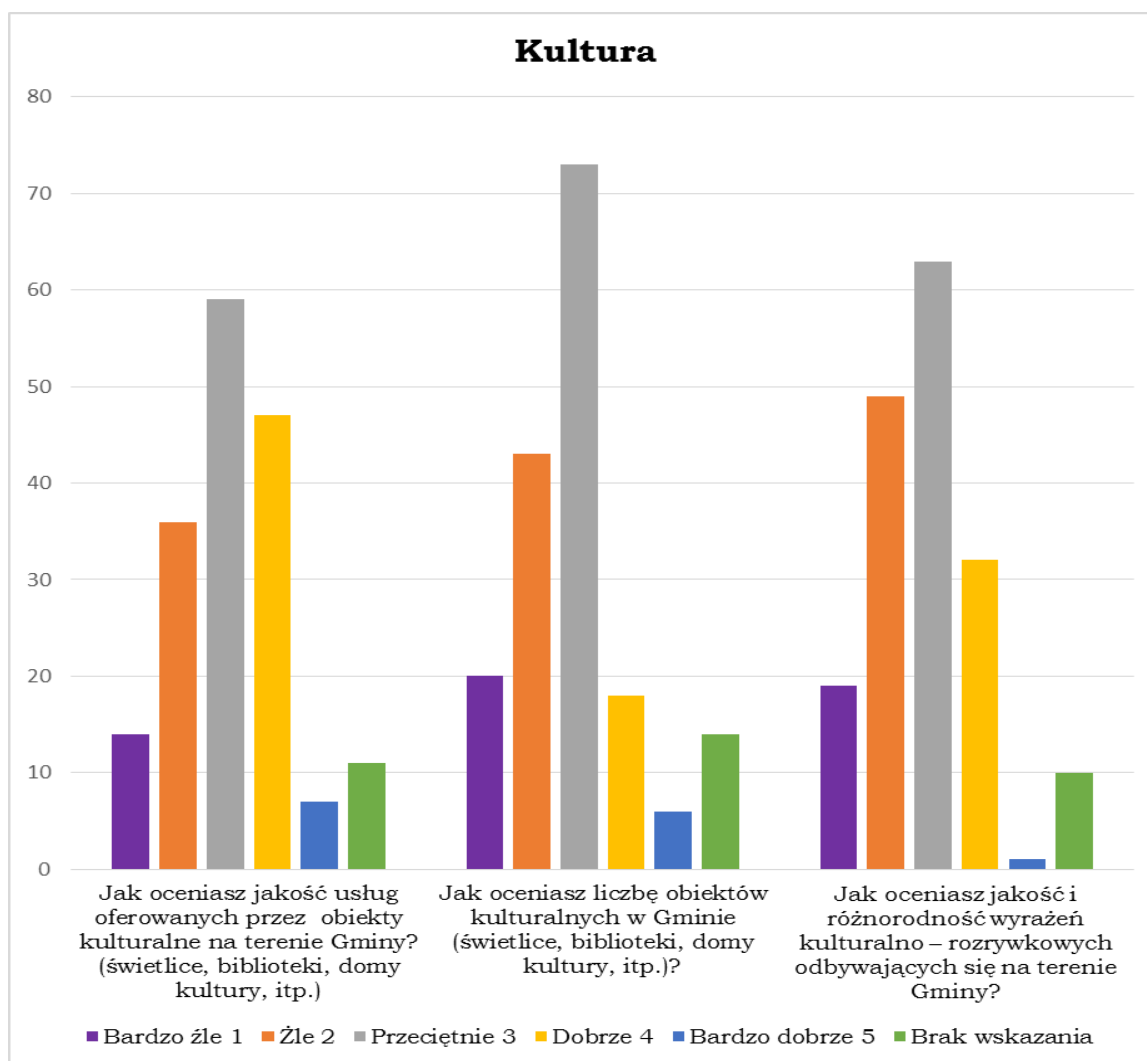
Natomiast w wypowiedziach na temat działań, jakie należy podejmować w zakresie turystyki i rekreacji ankietowani wskazywali propagowanie idei agroturystyki z kuchnią regionalną oraz rozszerzenie oferty gastronomicznej. Gmina według respondentów ma duży potencjał w postaci pięknych terenów przyrodniczych oraz zabytków ale brak jej zaplecza rekreacyjnego oraz parkingów. Ponadto brak jest ławek dla turystów w Nowej Słupi (ul. Rynek i ul. Świętokrzyska). Mieszkańcy sugerowali również poprawę zagospodarowania tych ulic, aż do granicy ze ŚPN. Uznano również, że większy nacisk położony powinien być na promocję gminy np. poprzez wydanie folderu z atrakcjami turystycznymi. Zwrócono również uwagę na brak infrastruktury sportowo rekreacyjnej w większości sołectw.

Wykres nr 12 Turystyka i rekreacja



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

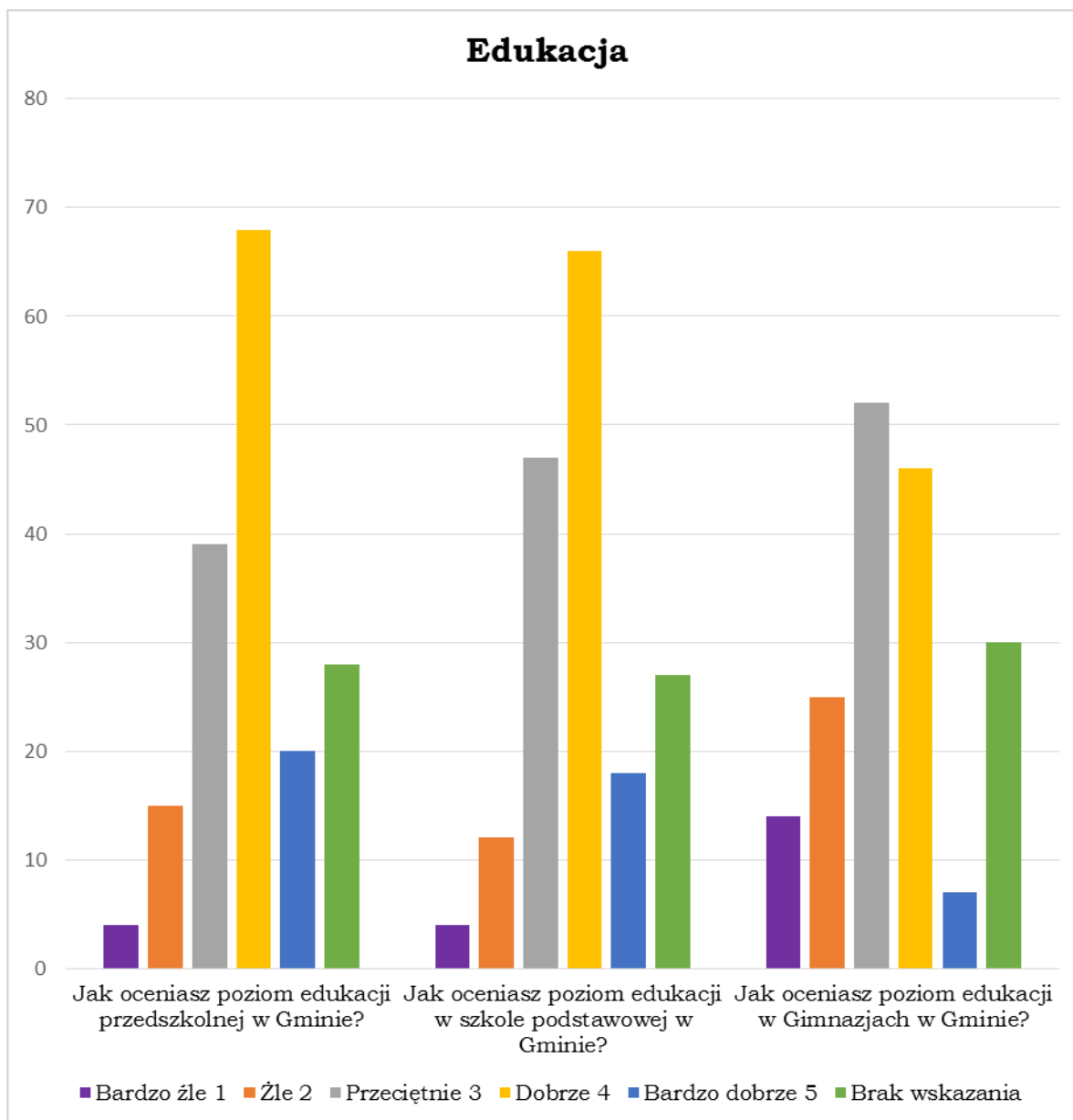
Wykres nr 13 Kultura



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Głosy respondentów dotyczące kultury w gminie dotyczyły również wygospodarowania w każdym sołectwie obiektu czy pomieszczenia przeznaczonego na spotkania integracyjne mieszkańców. Potrzeba integracji pojawiła się również wśród głosów osób po 45 roku życia. Ponadto wskazywali na niską jakość usług bibliotek na terenie gminy.

Wykres nr 14 Edukacja



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Wg ankietowanych ważną rolę w rozwoju dzieci i młodzieży mogą odegrać zajęcia pozalekcyjne – respondenci wskazywali tu na potrzebę tworzenia kół naukowych, zainteresowań oraz podjęcie działań ukierunkowanych na integrowanie młodych ludzi z terenu całej Gminy.

Mieszkańcy zostali również poproszeni o wskazanie aspektów do poprawy w Gminie Nowa Słupia w najbliższym czasie.

Wykres nr 15 Aspekty do poprawy w najbliższym czasie w Gminie Nowa Słupia

Aspekty do poprawy w najbliższym czasie w Gminie Nowa Słupia



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

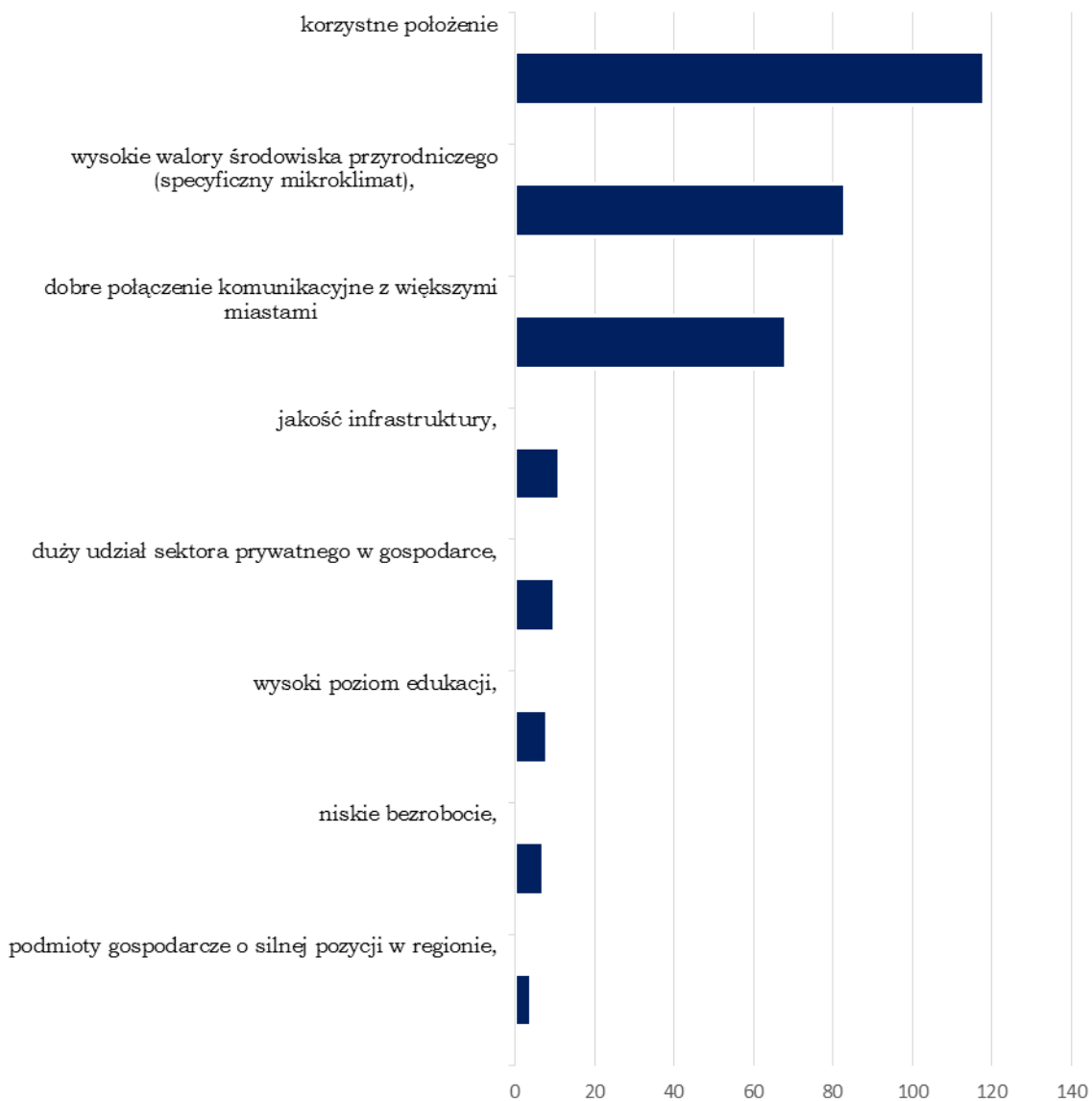
Mieszkańcy poproszeni o podanie najpoważniejszych problemów związanych obecnie z jakością życia w Gminie Nowa Słupia (czego jest brak/niedostatek/ niewłaściwe funkcjonowanie jest odczuwalne najbardziej).

Respondenci najczęściej zwracali uwagę na brak pracy na terenie gminy i niskie zarobki co nasuwa wniosek, że władze powinny podejmować działania zmierzające do ograniczenia bezrobocia. Dlatego wg. Ankietowanych powinny zachęcać do rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej – oferować szkolenia tak aby zatrzymać ich w gminie. Kolejnym krokiem wg mieszkańców są działania nakierowane na przyciągnięcie na teren gminy inwestorów na przykład w postaci ulg podatkowych. Respondenci wskazywali również, że na terenie gminy brak jest wystarczającej oferty turystycznej i rekreacyjnej dla odwiedzających, oraz sugerowali powstanie punktów gastronomicznych a dodatkowym atutem była by oferta z dobrą tradycyjną kuchnią. Ankietowani zwracali uwagę na szansę, jaką może być ciągły rozwój rolnictwa oraz agroturystyki i kultywowanie dawnych zawodów rzemieślniczych.

Ponadto część przedstawicieli szkół prowadzonych przez stowarzyszenia zwracali uwagę na zły stan techniczny budynków oraz spychanie ich na margines oraz obcinanie dotacji jak również brak wsparcia ze strony Zespołu Obsługi Szkół. Ponadto sugerowali budowę placów zabaw i boisk wielofunkcyjnych przy placówkach oświatowych w celu zapewnienia ruchu i rozrywki dzieciom i młodzieży.

Wykres nr 16 Mocne strony w Gminie Nowa Słupia

Mocne strony w Gminie Nowa Słupia



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Jako kluczowe mocne strony Gminy Nowa Słupia najczęściej pojawiały się głosy dotyczące korzystnego położenia oraz wysokich walorów środowiska przyrodniczego.

Wykres nr 17 Słabe strony w Gminie Nowa Słupia

Słabe strony w Gminie Nowa Słupia

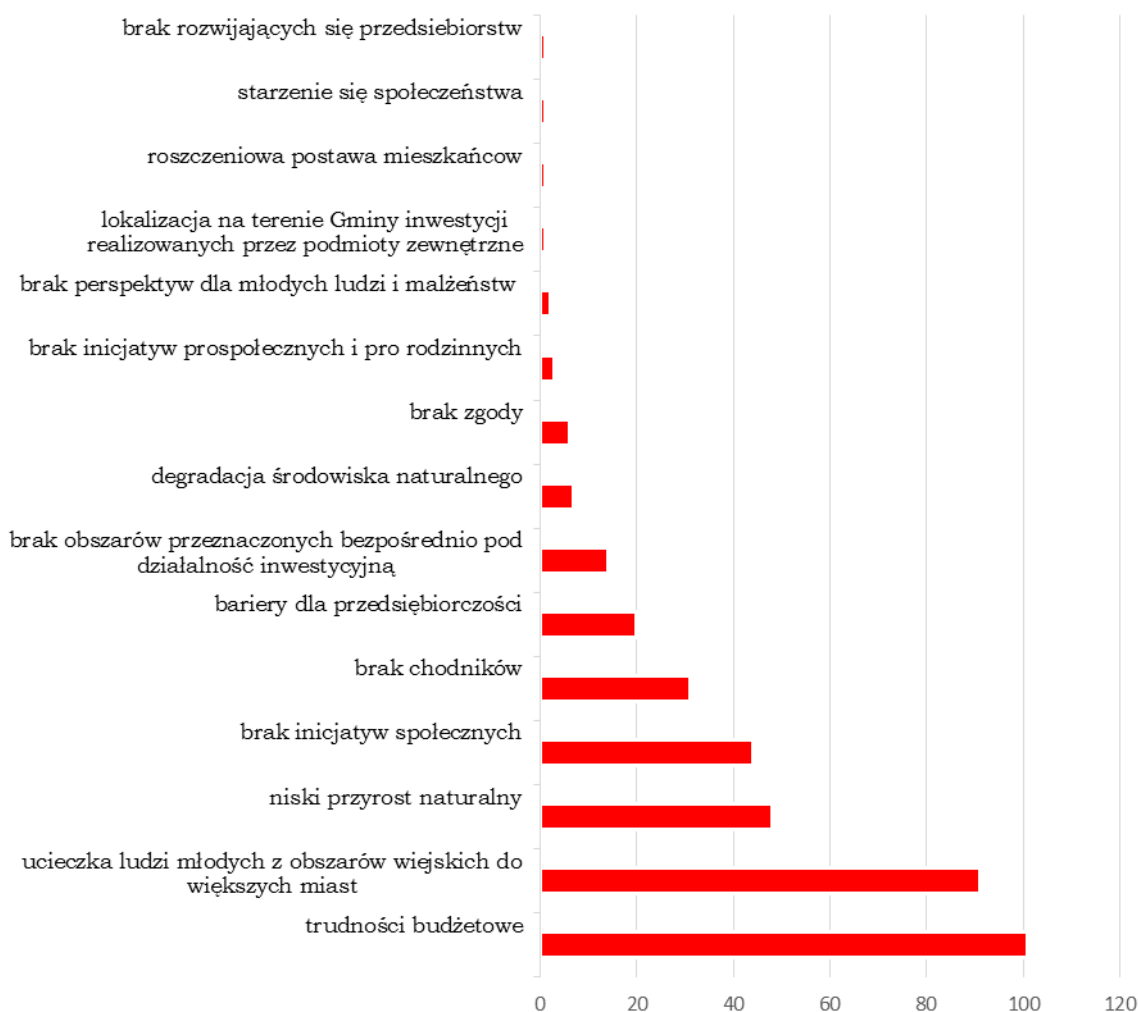


Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

W wypowiedziach na temat słabych stron gminy poza powyższymi, które przykładowo podano w ankietach najczęściej pojawiały się głosy dotyczące braku pracy.

Wykres nr 18 Zagrożenia dla rozwoju Gminy Nowa Słupia

Zagrożenia dla rozwoju Gminy Nowa Słupia

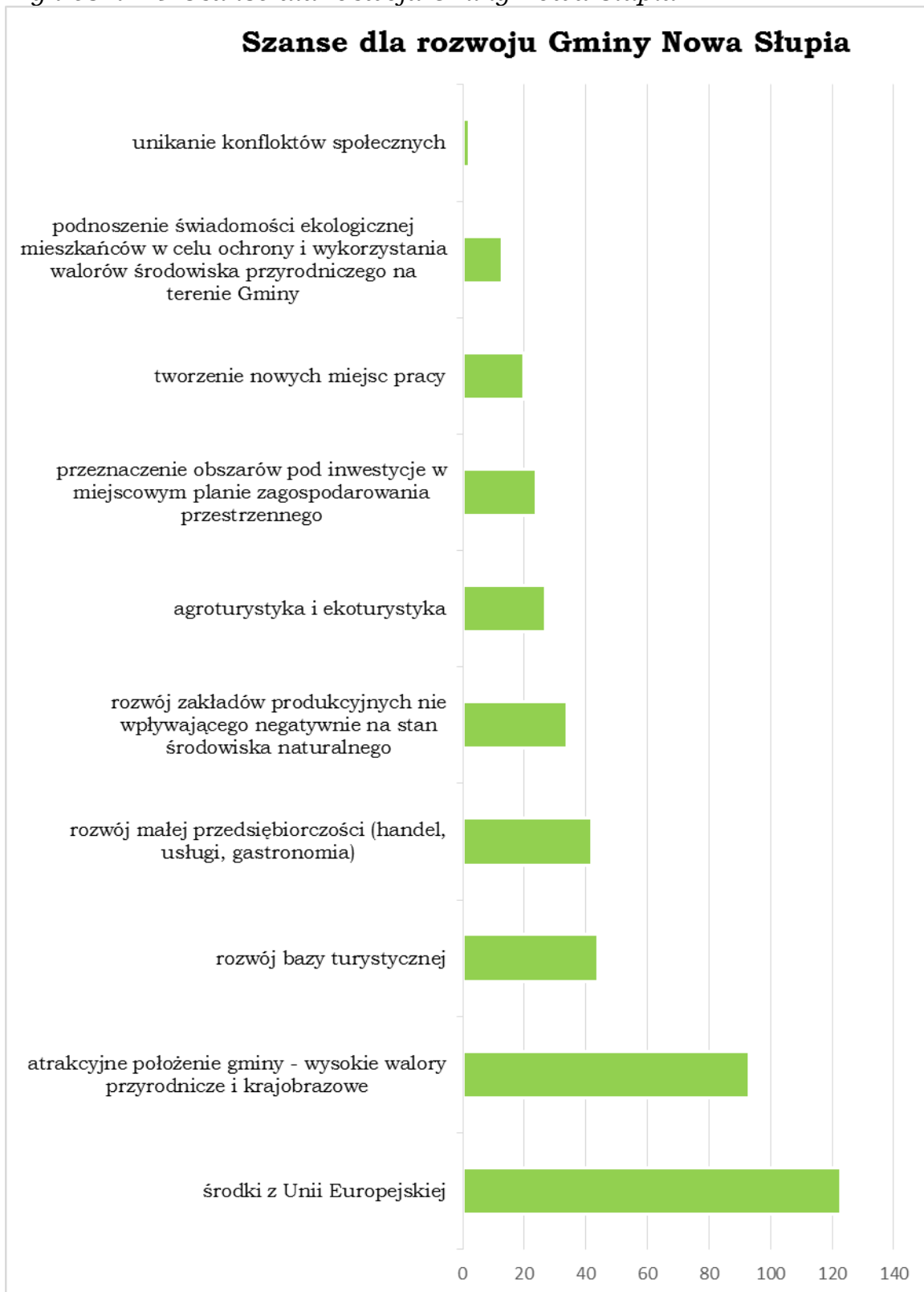


Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Według ankietowanych zagrożeniami dla rozwoju gminy tak jak w przypadku słabych stron jest bezrobocie wśród mieszkańców.

Natomiast mieszkańcy poproszeni o wskazanie szans dla rozwoju Gminy Nowa Słupia podawali najczęściej odpowiedzi wskazane poniżej w wykresie.

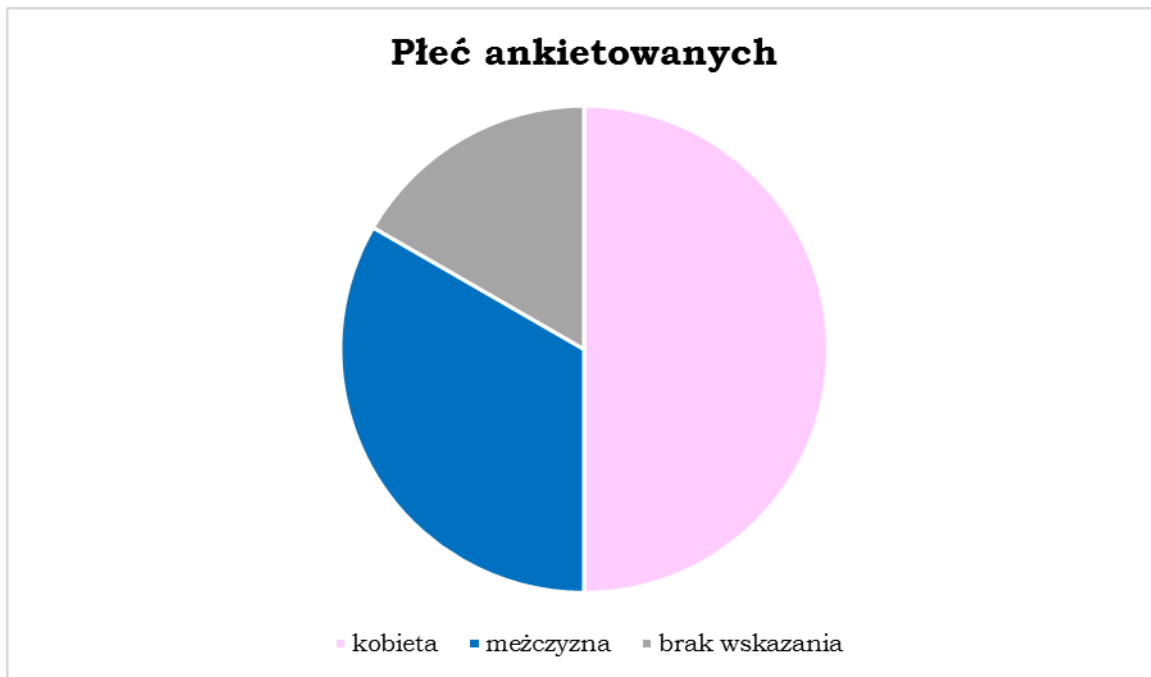
Wykres nr 19 Szanse dla rozwoju Gminy Nowa Słupia



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

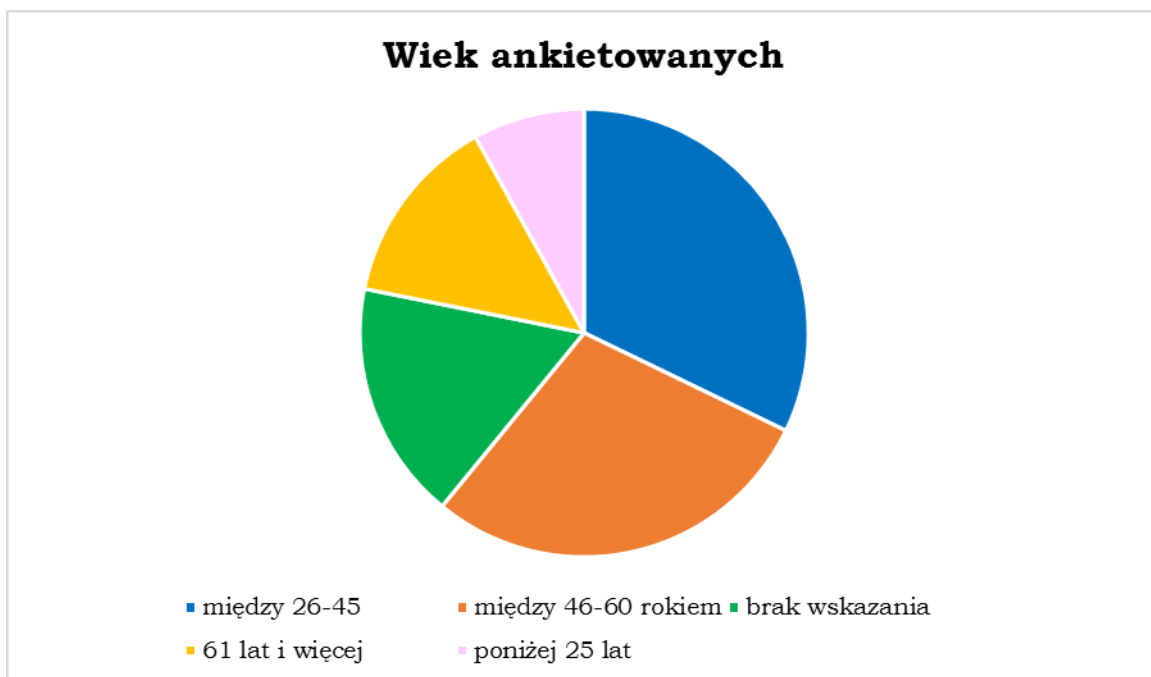
Na zakończenie ankiety mieszkańcy zostali poproszeni o podanie płci, wieku oraz zatrudnienia. Niniejszych charakteryzacja został przedstawiona wizualnie na poniższych wykresach.

Wykres nr 20 Płeć ankietowanych



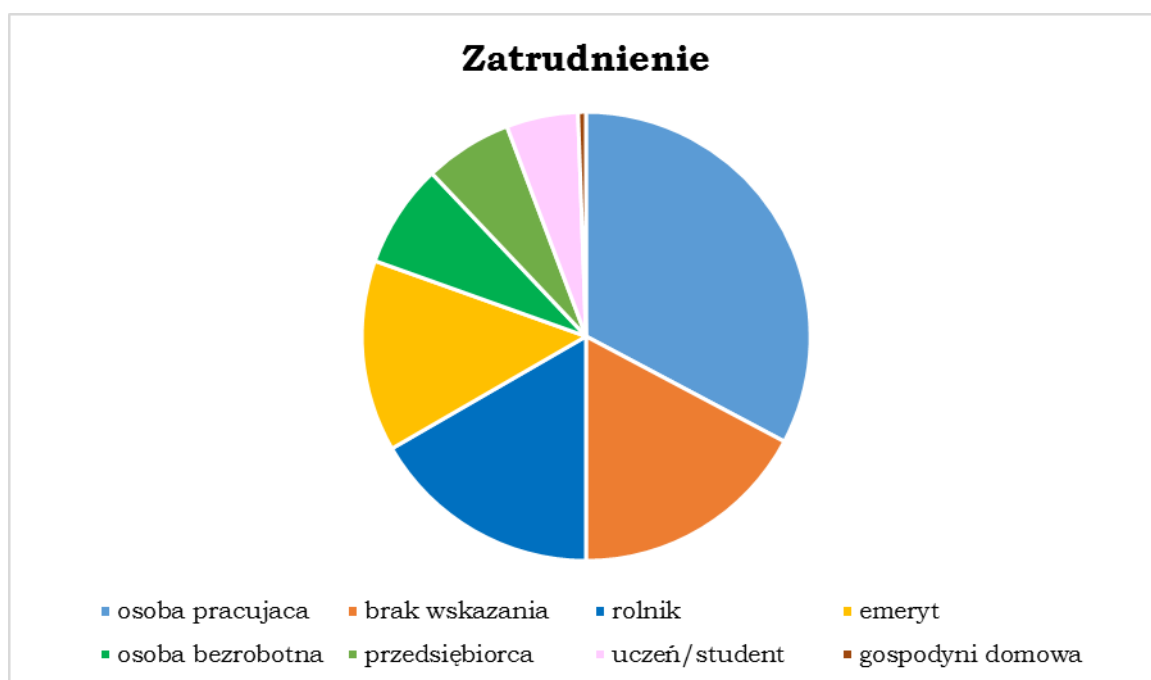
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Wykres nr 21 Wiek ankietowanych



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

Wykres nr 22 Zatrudnienie



Źródło: Opracowanie własne na podstawie badania ankietowego

2.6.2 Podsumowanie wyników sondażu społecznego

Porównując wszystkie zebrane opinie mieszkańców widać, że wśród najważniejszych dla nich obszarów działań pojawiają się zmniejszenie bezrobocia, wykorzystanie walorów gminy i zagospodarowanie ich w sposób prowadzący do powstania nowych miejsc pracy. Ponadto ankietowani wskazywali głównie na potrzebę podejmowania działań w celu ułatwienia dla osób zainteresowanych prowadzeniem własnej działalności gospodarczej oraz podejmowanie inicjatyw aktywizujących mieszkańców. Wspólnym dla mieszkańców był obszar zagospodarowania wolnego czasu młodzieży oraz stworzenie zaplecza dla integracji społecznej. Wiec pamiętajmy, że idąc sam, dojdiesz szybciej ale idąc z kimś, dojdiesz dalej. A strategia rozwoju gminy to pewien generalny plan systemowego, długofalowego działania władz (i wszystkich, którzy chcą im pomóc) wobec szans i zagrożeń wynikających ze zmiennego otoczenia i działań innych podmiotów, ukierunkowany przez wartości i opcje przyjęte przez społeczność lokalną, bazujący na wewnętrznym potencjale sił i uwzględniający wewnętrzne słabości.

3. Plan Rozwoju Gminy Nowa Słupia na lata 2016-2023

3.1 Wizja Gminy Nowa Słupia

Wizja przedstawia pożądaną obraz w danym okresie. Powinna być ona motywująca, określając pozytywny obraz uwzględniający lokalne uwarunkowania.

Gmina Nowa Słupia to perła Gór Świętokrzyskich, aktywna turystycznie, będąca najlepszym ośrodkiem kultury, sztuki i twórczości ludowej.

Wizją Gminy Nowa Słupia, planowaną do osiągnięcia do 2023 roku jest osiągnięcie pozycji regionalnego lidera w dziedzinie turystyki i rekreacji oraz rozwoju przedsiębiorczości, poprzez poprawę i dostosowanie infrastruktury technicznej i okołobiznesowej.

3.2 Misja Gminy Nowa Słupia

Misja stanowi syntetyczną deklarację określającą najwyższego poziomu cel, najogólniejszą koncepcję działania. W strategii tworzonej z udziałem partnerów społecznych, misja określa też wspólne zobowiązania wobec przyszłości.

Określenie misji gminy sprowadza się do sprecyzowania istoty działalności gminy ze względu na jej rolę i zasadnicze funkcje, jakie ma ona spełniać na rzecz społeczności gminnej i otoczenia gminy.

Misją Gminy Nowa Słupia jest optymalne zaspokojenie zbiorowych potrzeb mieszkańców przez wykonanie zadań publicznych z poszanowaniem środowiska i racjonalnym wykorzystaniem jego zasobów oraz wspieraniem tworzenia aktywnego ośrodka gospodarczego, kulturowego i turystyczno-rekreacyjnego.

3.3 Cele strategiczne i cele operacyjne

Cele strategiczne i przypisane do nich cele operacyjne Gminy Nowa Słupia określone są do roku 2023 i służą osiągnięciu misji Gminy.

Cele strategiczne określają rezultaty o najważniejszym znaczeniu w długiej perspektywie. Przypisane im cele operacyjne wyznaczają kierunki działań, co do przedsięwzięć właściwych dla koncepcji rozwoju Gminy.

Cele strategiczne i operacyjne związane są z decyzjami dotyczącymi utrzymania lub zmiany wykorzystania zasobów Gminy, w tym również zasobów będących w posiadaniu sektora prywatnego oraz pozarządowego.

Na podstawie wyników analizy SWOT oraz w celu realizacji wizji sformułowano główne cele strategiczne. Zarówno cele strategiczne, jak i operacyjne zostały opracowane zgodnie z koncepcją SMART (akronim od słów angielskich):

- **S**pecific - Skonkretyzowane - należy je określać możliwie konkretnie,
- **M**easurable - Mierzalne - każdy cel musi mieć swój wskaźnik, na podstawie którego będzie oceniana jego realizacja,
- **A**ccepted - Akceptowalne – cele powinny być jasne i uznane za ważne przez społeczność lokalną, natomiast pracownicy, którzy będą realizować cel, muszą go akceptować, inaczej nie zechcą go realizować,
- **R**ealistic - Realne - posiadane zasoby muszą być wystarczające dla realizacji celu,
- **T**ime-dependent - Terminowe - cele powinny być określone w czasie tj. posiadać termin wykonania.

Tabela nr 23 Cele strategiczne i cele operacyjne Gminy Nowa Słupia.

Lp	Cele strategiczne	Cele operacyjne
1	Wzrost atrakcyjności gminy Nowa Słupia jako miejsca wypoczynku i zamieszkania	1a) rozbudowa i rozwój infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej 1b) rozwój bazy agroturystycznej 1c) budowa terenów inwestycyjnych 1d) zwiększona dostępność usług zdrowotnych

		1e) rozwój sektora mikro i małych przedsiębiorstw
2	Wysoki stopień rozwoju infrastruktury technicznej	2a) poprawa stanu infrastruktury drogowej (budowa, przebudowa, zmiana nawierzchni, remont) 2b) zwiększony stopień skanalizowana 2c) zwiększony dostęp do sieci gazowej 2d) poprawa stanu gminnego placu targowego
3	Wysoka aktywność rolników i nowe sfery ich działalności	3a) szkolenia dla rolników dot. możliwości pozyskiwania środków na rozwój działalności rolniczej 3b) popularyzacja i promocja powyższych możliwości
4	Zwiększony poziom zaspokajania potrzeb społecznych	4a) zmniejszone zagrożenie przestępczością 4b) zwiększona stabilność materialna mieszkańców 4c) zwiększony stopień pomocy społecznej 4d) wszechstronny rozwój intelektualny, fizyczny, kulturalny

Źródło: opracowanie własne

Wymienione powyżej cele łączą się w jeden cel nadrzędny rozwoju Gminy Nowa Słupia, którym jest wysoka jakość życia jej mieszkańców

3.4 Strategie działania rozwoju oraz zadania realizacyjne

Tabela nr 24 Cel strategiczny 1: Wzrost atrakcyjności gminy Nowa Słupia jako miejsca wypoczynku i zamieszkania

Cele operacyjne:	Zadania realizacyjne
1a) rozbudowa i rozwój infrastruktury turystyczno –	1. kontynuacja zagospodarowania terenów dymarkowych i okalających

rekreacyjnej	<ol style="list-style-type: none"> 2. wyznaczenie szlaków rowerowych i ich budowa wraz z zagospodarowaniem miejsc docelowych m.in. trasy obserwacyjne, wiaty turystyczne, wieże widokowe 3. tworzenie i wspieranie lokalnych organizacji i firm turystycznych 4. utworzenie kompletnej bazy turystycznej 5. promocja na konferencjach, warsztatach edukacyjnych, targach, imprezach branżowych, prasie w tym, wydawnictwach turystycznych, radio, TV, banerach 6. dostosowanie obiektów dziedzictwa kulturowego do funkcji turystycznych oraz kulturowych
1b) rozwój bazy agroturystycznej	<ol style="list-style-type: none"> 1. budowa, modernizacja oraz doposażenie bazy agroturystycznej 2. wsparcie rozwoju gospodarstw agroturystycznych
1c) budowa terenów inwestycyjnych	<ol style="list-style-type: none"> 1. uzbrojenie terenów inwestycyjnych 2. opracowanie systemu zachęt dla inwestorów zewnętrznych 3. promocja terenów inwestycyjnych
1d) zwiększona i poprawiona dostępność usług zdrowotnych	<ol style="list-style-type: none"> 1. wsparcie poszerzenia oferty w ośrodkach zdrowia o opiekę specjalistyczną 2. rozwój powszechnej edukacji zdrowotnej i promocja zdrowia
1e) rozwój sektora mikro i małych przedsiębiorstw	<ol style="list-style-type: none"> 1. wprowadzenie preferencji dla firm MSP 2. utworzenie inkubatora przedsiębiorczości oraz inkubatora

	<p>produktów lokalnych</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. wsparcie rozwoju przedsiębiorczości społecznej (np. spółdzielnie socjalne) 4. promowanie zrzeszania się przedsiębiorców oraz samorządu gospodarczego wśród lokalnych przedsiębiorców 5. promocja gospodarcza gminy 6. promocja postaw przedsiębiorczych, w tym system przygotowania młodzieży do rozwoju przedsiębiorczości 7. wspieranie zatrudnienia oraz mobilności potencjalnych pracowników przedsiębiorstw
--	--

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 25 Cel strategiczny 2: Wysoki stopień rozwoju infrastruktury technicznej

Cele operacyjne:	Zadania realizacyjne
2a) poprawa stanu infrastruktury drogowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. remont i modernizacja dróg gminnych 2. budowa dróg wewnętrznych oraz dróg dojazdowych do pól 3. budowa, remont i modernizacja chodników 4. uzbrajanie nowych terenów mieszkaniowych w sieć drogową 5. budowa oświetlenia przy najbardziej ruchliwych drogach 6. współudział w modernizacji dróg powiatowych i wojewódzkich 7. poprawa bezpieczeństwa przy

	<p>drogach gminnych, powiatowych oraz wojewódzkich poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowę chodników, - budowę progów zwalniających, - poprawę świadomości mieszkańców odnośnie bezpieczeństwa na drogach, - systematyczne wykaszanie poboczy oraz przycinanie wystających gałęzi drzew i krzewów, <p>7. rozbudowa systemu odwodnienia dróg gminnych, powiatowych oraz wojewódzkich poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - poprawę drożności istniejących rowów, - budowę nowych rowów, - budowę nowych odcinków kanalizacji deszczowej i zbiorników na wodę deszczową.
2b) zwiększony stopień skanalizowana	<ol style="list-style-type: none"> 1. kontynuacja skanalizowania pozostałych miejscowości Gminy 2. przygotowanie dokumentacji technicznej i budowa kanalizacji 3. uzbrajanie nowych terenów mieszkaniowych w sieć kanalizacyjną 4. mobilizacja mieszkańców do podłączania się do sieci kanalizacyjnej
2c) zwiększony dostęp do sieci gazowej	<ol style="list-style-type: none"> 1. współpraca z zakładami gazowniczymi w zakresie budowy i rozbudowa sieci gazowej 2. promowanie przyłączania się mieszkańców do sieci gazowej
2d) poprawa stanu gminnego placu targowego	<ol style="list-style-type: none"> 1. modernizacja placu targowego 2. budowa parkingu przy placu targowym

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 26 Cel strategiczny 3: Wysoka aktywność rolników i nowe sfery ich działalności

Cele operacyjne:	Zadania realizacyjne
3a) szkolenia dla rolników dot. możliwości pozyskiwania środków na rozwój działalności rolniczej	1. Organizacja spotkań informacyjnych w każdym ze sołectw na temat pozyskiwania środków z UE przez rolników

Źródło: opracowanie własne

Tabela nr 27 Cel strategiczny 4: Zwiększony poziom zaspokajania potrzeb społecznych

Cele operacyjne:	Zadania realizacyjne
4a) zmniejszone zagrożenie przestępczością	<ol style="list-style-type: none"> 1. tworzenie warunków i oferty spędzania wolnego czasu dla młodzieży 2. zwiększenie egzekwowania istniejących przepisów w zakresie porządku publicznego 3. powszechna edukacja mieszkańców gminy w zakresie dbałości o bezpieczeństwo
4b) zwiększona stabilność materialna mieszkańców	<ol style="list-style-type: none"> 1. prowadzenie polityki wspierania firm zatrudniających mieszkańców Gminy Nowa Słupia 2. kontynuacja zatrudniania przez Urząd Gminy osób bezrobotnych z terenu gminy do prac doraźnych

	<ol style="list-style-type: none"> 3. przeznaczenie terenów pod zabudowę mieszkaniową 4. stwarzanie warunków do aktywności zawodowej dla osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi, w tym przedszkola, żłobki, opiekunowie dzieci oraz osób starszych 5. rozwijanie przedsiębiorczości społecznej np. poprzez spółdzielnie socjalne
4c) zwiększony stopień pomocy społecznej	<ol style="list-style-type: none"> 1. zorganizowanie zajęć dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 2. budowa domu opieki społecznej
4d) wszechstronny rozwój intelektualny, fizyczny, kulturalny	<ol style="list-style-type: none"> 1. budowa oraz doposażenie świetlic wiejskich wraz z ich otoczeniem 2. budowa kompleksów rekreacyjno – sportowych 3. budowa „małej infrastruktury” rekreacyjnej, w tym: place zabaw, wiaty wypoczynkowe, siłownie zewnętrzne, boiska wielofunkcyjne 4. modernizacja istniejącej infrastruktury sportowej 5. zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i miejsc pamięci dla celów społecznych

Źródło: opracowanie własne

3.5 Sposoby i źródła finansowania działań realizowanych w Gminie

Zadania gmin realizowane są z dochodów własnych i subwencji należnych z tytułu prawa oraz ze środków otrzymanych z innych źródeł finansowania, których pozyskanie zależy od inwencji i zaangażowania władz gminy.

Cele strategiczne i operacyjne, opracowane w ramach niniejszej strategii, które stanowią podstawę do podejmowania i realizacji konkretnych projektów, mogą być finansowane z dochodów własnych Gminy oraz ze środków zewnętrznych.

Wśród środków zewnętrznych wyróżnić możemy m.in:

- ✓ Środki Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego
- ✓ Środki Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich
- ✓ Środki Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego (EOG)
- ✓ Środki Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- ✓ Środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
- ✓ Środki z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
- ✓ Środki Wojewody Świętokrzyskiego
- ✓ Środki Marszałka Województwa Świętokrzyskiego
- ✓ Środki Starosty kieleckiego
- ✓ Środki Powiatowego Urzędu Pracy
- ✓ Pożyczki i kredyty bankowe

Należy podkreślić, że w momencie przygotowania niniejszego dokumentu w związku z wdrażaniem nowego okresu programowania 2014-2020, określenie szczegółowego katalogu możliwych źródeł finansowania ze środków UE nie jest możliwe.

Jednocześnie nowy okres programowania stwarza możliwość pozyskania przez Gminę Nowa Słupia środków na działania służące stricte realizacji celów zawartych w przedmiotowym dokumencie strategicznym. Wykorzystanie tej możliwości w istotnym stopniu uzależniona jest od aktywności władz Gminy i jej udziału w procesie konsultacji założeń do okresu nowej perspektywy finansowej, definiowanej przez dokumenty programowe i operacyjne.

Tabela nr 28 Środki finansowe pozyskane przez Gminę Nowa Słupia z Unii Europejskiej

lp	Nazwa programu operacyjnego	Tytuł projektu	Kwota dofinansowania	Procent dofinansowania projektu	Termin zakończenia projektu
1	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013	„Ochrona naturalnych walorów przyrodniczych Gmin ZGGŚ- etap 3 i 4 - budowa kanalizacji sanitarnej i sieci wodociągowej w Gminie Nowa Słupia; Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Gminie Waśniów	4 713 806,56	60,00%	31-12-2013
2	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013	„Budowa sieci wodociągowej w miejscowościach Dębno Jeziorko, Jeleniów gmina Nowa Słupia”	1 198 279,31	60,00%	31-01-2011
3	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013	„Przebudowa drogi gminnej nr 1547014 Skąły”	253 544,76	60,00%	30-04-2009
4	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013	„Rewitalizacja terenów dymarkowskich w miejscowości Nowa Słupia”	1 915 992,14	60,00%	30-10-2011
5	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013	„Budowa hali sportowej w Nowej Słupi”	1 296 908,66	32,57%	31-10-2012

6	Regionalny Program Operacyjny Województwa Świętokrzyskiego 2007-2013	„Budowa sieci wodociągowej w Gminie Nowa Słupia”	1 401 320,83	59,42%	31-12-2014
7	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013	„Remont i modernizacja Gminnego Ośrodka Kultury w Rudkach – etap III”	456 253,00	75,00%	29-09-2010
8	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013	„Adaptacja pomieszczeń budynków OSP Mirocice i OSP Nowa Słupia z przeznaczeniem na świetlice wiejskie wraz z zakupem wyposażenia”	266 834,00	75,00%	29-09-2011
9	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013	„Budowa sieci wodociągowej w miejscowościach Jeleniów, Włochy i Skąły – Gmina Nowa Słupia”	729 438,00	75,00%	31-07-2014
10	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013	„Przebudowa stadionu sportowego i remont sali treningowej przy kompleksie boisk „ORLIK” w Rudkach”	500 000,00	61.33%	31-07-2014
11	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013	„Wyposażenie hali sportowej w Nowej Słupi”	63 156,00	80,00%	23-12-2013
12	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013	„Przebudowa istniejącego obiektu na terenie Ośrodka Rekreacyjnego w Baszowicach pod potrzeby świetlicy wiejskiej”	116 416,00	58,45%	30-04-2014

13	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013	"Budowa kanalizacji sanitarnej w msc.Sosnówka - Gmina Nowa Słupia"	941 739,00	75,00%	27-05-2015
----	--	--	------------	--------	------------

Źródło: Urząd Gminy w Nowej Słupi

4. Wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja Strategii

Strategia rozwoju jest dokumentem zawierającym podstawowe wytyczne dotyczące kierunków rozwoju gminy ujętych w cele strategiczne i planowane zadania. Zarządzanie realizacją strategii odbywa się na poziomie celów, następnie zadań strategicznych oraz projektów wchodzących w skład zadań strategicznych. Na każdym z tych poziomów ustalono układ instytucjonalny, podmioty zaangażowane w zarządzanie oraz funkcje i zasady pracy poszczególnych zespołów. Zarządzanie strategią rozwoju będzie przebiegać zgodnie ze schematem podzielonym na etapy planowania, realizacji, monitorowania i ewaluacji. Zatem schemat zarządzania strategicznego przedstawia się następująco:

Poziomy realizacji strategii:	Poziomy instytucjonalnego zarządzania:	Etapy
<ul style="list-style-type: none"> • cele, • zadania, • projekty, 	<ul style="list-style-type: none"> • Wójt, • Komitet kierowniczy, • Opiekunowie projektów. 	<ul style="list-style-type: none"> • planowanie, • realizacja, • monitorowanie, • ewaluacja.

Źródło: opracowanie własne

4.1 System wdrażania i monitorowania strategii

Cele strategiczne będą realizowane poprzez zadania strategiczne. Natomiast zadania strategiczne definiuje się jako zbiór projektów, których realizacja

zmierza do osiągnięcia określonego celu strategicznego. Wdrażanie strategii będzie zatem odbywać się operacyjnie poprzez zarządzanie projektami.

Każdy projekt posiada fazy realizacji tzw. „życie projektu”, przedstawione poniżej:



Źródło: opracowanie własne

Inicjowanie projektu rozpoczyna się od opracowania podstawowych założeń projektu, które może opracować każdy pracownik urzędu lub jednostek/podmiotów zaangażowanych w realizację strategii.

Pomysł projektu powinien być zawsze odpowiedzią na zidentyfikowaną potrzebę społeczno – gospodarczą, dostarczać określony produkt w celu osiągnięcia konkretnego rezultatu.

W tym celu opiekun projektu dokonuje oceny wpływu ich realizacji na osiągnięcie zadań i obszarów strategicznych. Dlatego należy ocenić, czy projekt będący w fazie pomysłu jest:

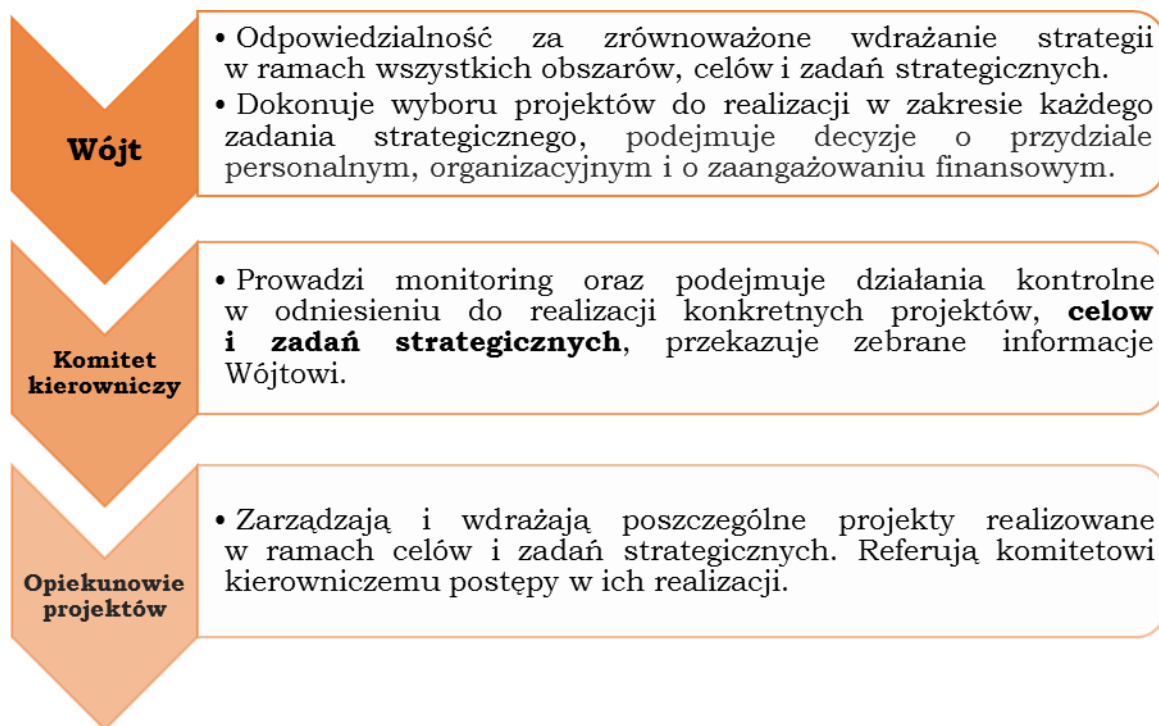
1. Adekwatny, czyli trafnie dobrany, zgodny z założeniami strategicznymi,
2. Efektywny, tzn. nakłady finansowe i nakłady pracy w realizację projektu pozostają w korzystnym stosunku do spodziewanych rezultatów i stopniu realizacji założeń strategicznych,
3. Społecznie akceptowany i oczekiwany,
4. Wariantowo najkorzystniejszy – realizacja projektu będzie przebiegać według najkorzystniejszego wariantu technologicznego, prawnego oraz organizacyjno – finansowego,
5. Perspektywiczny, tzn. wpływa nie tylko na rozwiązanie bieżących potrzeb, ale także będzie efektywny w przyszłości.

Po przeprowadzonej ogólnej weryfikacji wykonalności projektu pod kątem prawnym organizacyjnym, środowiskowym i finansowym komitet kierowniczy jeśli został wstępnie zaakceptowany przedstawia go Wójtowi. Zarekomendowany projekt, Wójt konsultuje ze Skarbnikiem i Radą Gminy oraz dokonuje ostatecznego zatwierdzenia lub go odrzuca.

Zbiór takich projektów jest podstawą do konstruowania planów inwestycyjnych, które zostaną bezpośrednio przełożone na roczny budżet gminy oraz wieloletnie planowanie wydatków.

Metodyka zarządzania projektami realizowanymi przez Urząd Gminy Nowa Słupia oraz przez jednostki organizacyjne, wśród których wyróżnia się także samorządowe instytucje kultury, stała się zatem podstawą systemu zarządzania strategicznego w oparciu o zapisy strategii rozwoju.

POZIOMY ZARZĄDZANIA STRATEGIA



Opiekun projektu koordynuje pracę całego zespołu, który może się składać z pracowników urzędu różnych komórek organizacyjnych. Rozdziela on zadania poszczególnym członkom zespołu i odbiera wyniki ich prac. Członkowie zespołu przekazują na bieżąco opiekunowi wszystkie informacje, które wymagają podjęcia działań w tym: zlecenia wykonania prac na zewnątrz, monitorowania i raportowania postępów prac w projekcie, odbieranie poszczególnych produktów. Ocenia stan projektu i wyciąga odpowiednie wnioski. Po wykonaniu oceny stanu realizacji zadań możliwe są następujące okoliczności:

- Projekt przebiega zgodnie z planem (lub występują niewielkie odchylenia mieszczące się w granicach tolerancji) wtedy nie są wymagane żadne działania korekcyjne,

- Projekt wymaga przeprowadzenia działań korygujących lub zapobiegawczych w odniesieniu do zidentyfikowanego ryzyka lub problemów, co wywołuje odpowiednią reakcję opiekuna i wdrożenie działań związanych z wprowadzeniem planu naprawczego.
- Projekt został ukończony, odebrano prace przewidziane do wykonania w ramach jego realizacji. Opracowano raport z realizacji zawierający: wskaźniki produktów, opis osiągniętych celów projektu, opis zrealizowanego zakresu, wydatki na projekt. Takie zestawienie posłuży do prowadzenia monitoringu i ewaluacji całej strategii rozwoju.

4.1.1 Wdrażanie strategii

Właściwy proces wdrażania strategii wymaga wspólnych wysiłków pracowników Urzędu Gminy i społeczności lokalne jak to miało miejsce w trakcie jej budowania.. Konieczne jest również rejestrowanie, analiza i aktualizacja kluczowych uwarunkowań rozwoju, która zapewni możliwości elastycznego reagowania na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne. Mogą one bowiem spowodować konieczność modyfikacji celów przyjętych w strategii oraz wymuszać zmianę sposobów ich realizacji. Dlatego ważne jest aby opracować plan organizacyjny wdrażania strategii, którego propozycje przedstawiono poniżej:

- Raport o stanie gminy powinien być uaktualniany corocznie.
- Jeśli nie zajdą szczególne okoliczności wymagające wcześniejszej aktualizacji, Strategia powinna być aktualizowana raz na dwa lata.
- W kolejnych latach sprawozdanie z realizacji działań zawartych w planie strategicznym przedstawiane będzie na każdej marcowej sesji Rady Gminy.
- Szczegółowe plany przedsięwzięć realizujących strategię, zestawione według proponowanego wzorca powinny być przygotowywane od marca do września każdego roku na podstawie sugestii kierowników jednostek oraz decyzji Wójta i Rady Gminy.

- Osobą odpowiedzialną za zebranie, opracowanie i przedstawienie informacji na sesji Rady każdego roku będzie powołany przez Wójta koordynator strategii.
- Po przedyskutowaniu wariantów Rada uchwali działania przewidziane na kolejny rok i uwzględni je w planowanym budżecie.
- Wójt i Rada Gminy będą oceniać skuteczność działań koordynacyjnych wyznaczonej jednostki.
- Po opracowaniu Wieloletniego Planu Inwestycyjnego przy realizacji Strategii należy uwzględnić harmonogramy jego realizacji i prac nad budżetem Gminy.

Miesiąc	Zadanie	Odpowiedzialność
II	Aktualizacja raportu o stanie gminy.	Sekretarz
III	Informacja na sesji Rady o stanie realizacji Strategii.	Sekretarz
III-VIII	Przygotowanie aktualizacji Strategii przynajmniej co dwa lata. (Aktualizacja jest niezbędna w celu weryfikacji odczuć i oczekiwań społecznych)	Sekretarz i wyznaczona przez Wójta osoba
IX	Uchwała Rady w sprawie ewentualnej aktualizacji Strategii.	Wójt i Rada Gminy
IX-X	Składanie wniosków do projektu budżetu na kolejny rok.	Sołtysi, Radni, Kierownicy jednostek, Skarbnik, mieszkańcy
XI	Przekazanie projektu uchwały budżetowej do Regionalnej Izby Obrachunkowej i Rady Gminy.	Wójt, Skarbnik
XII	Uchwała Rady Gminy w sprawie budżetu.	Wójt, Skarbnik Rada Gminy,

Umieszczenie poszczególnych poziomów zarządzania strategicznego w strukturze organizacyjnej urzędu oraz jednostek organizacyjnych można przedstawić następująco:

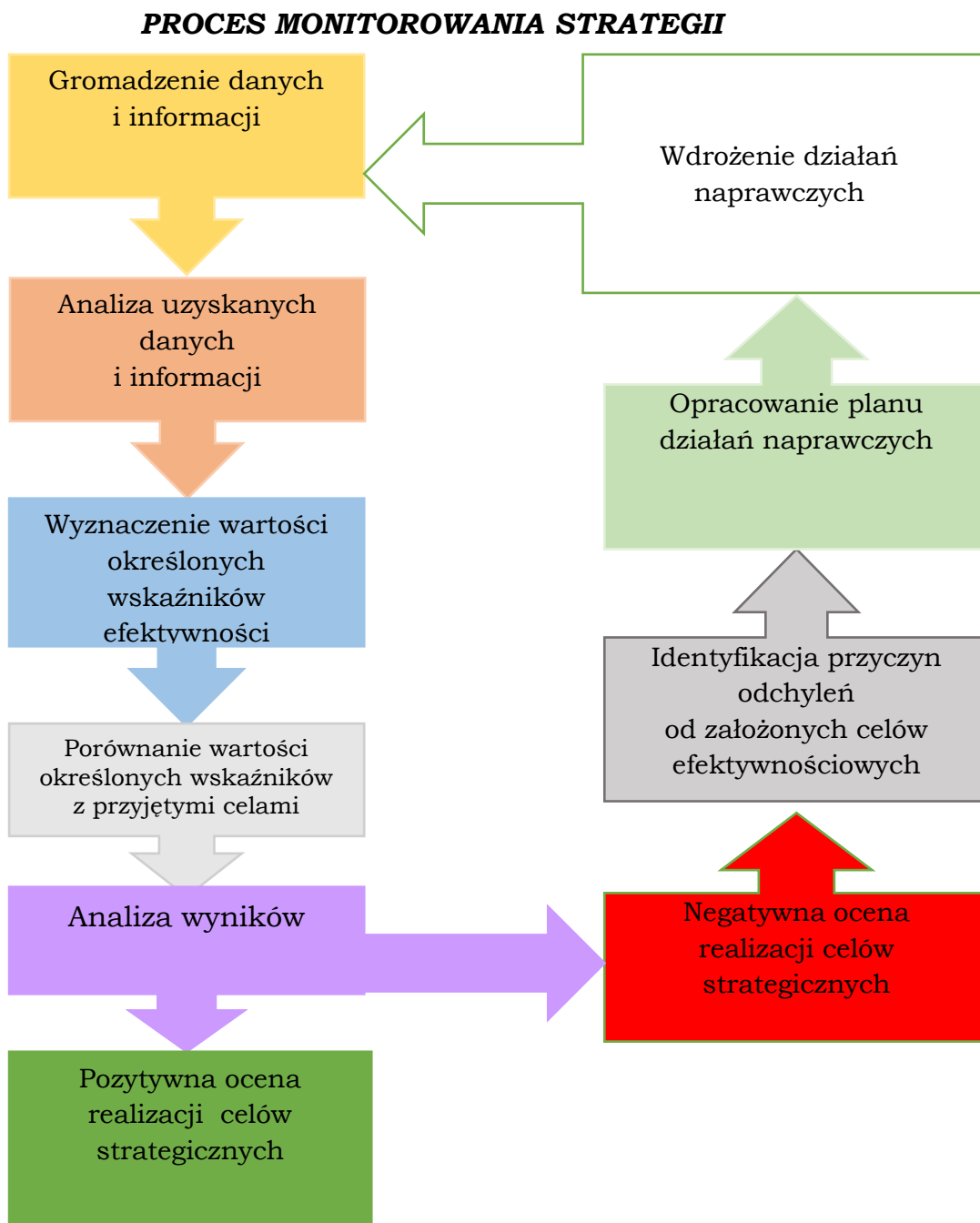


Źródło: opracowanie własne

Efektywne wdrażanie strategii wymaga więc bieżącego kontrolowania skuteczności realizacji przedsięwzięć i projektów.

4.1.2 Monitorowanie strategii

Przeprowadzenie procesu monitorowania Strategii odbywać się będzie na bieżąco, w cyklach corocznych, a do jego realizacji powinna zostać wyznaczona osoba lub osoby reprezentujące władze Gminy. Ich główną funkcją będzie w szczególności pozyskiwanie informacji na temat działań / projektów realizowanych w Gminie oraz ocena dotychczasowych rezultatów wdrażania strategii oraz wskazanie konkretnych działań naprawczych.



Źródło: opracowanie własne

Efektom procesu monitorowania Strategii powinna być coroczna ewaluacja efektów realizacji Strategii, obejmująca w szczególności zestawienie wartości zdefiniowanych i monitorowanych w danym okresie wskaźników efektywności realizacji poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych.

Zaleca się coroczną ewaluację wyników wdrażania Strategii na podstawie uzyskanych efektów z realizacji zadań i projektów, które w danym roku są w trakcie realizacji lub zostały zakończone.

W procesie realizacji Strategii ważna jest jego kontrola oraz ocena uzyskanych efektów społecznych i gospodarczych, a także zmian w środowisku przyrodniczym. Zadanie to, mające charakter stały, nazywa się monitoringiem strategii

Pomiar i kontrola działań strategicznych w gminie powinny odpowiadać na dwa zasadnicze pytania:

1. Czy strategia jest faktycznie realizowana ?
2. Czy strategia przynosi zamierzone efekty ?

Monitoring wdrażania strategii musi zatem dotyczyć:

- oceny procesu realizacji strategii tj. jej celów, programów i zadań,
- oceny osiągniętych efektów rozwoju społeczno - gospodarczego oraz stanu środowiska.

Taki monitoring realizacji zapisów strategii ma zatem dwie funkcje: sprawdzającą i korygującą.

Monitoring strategii umożliwi więc:

- bieżącą ocenę realizacji programów i zadań oraz osiągania celów,
- prognozowanie ewentualnych zmian warunków realizacji,
- dokonanie bieżących korekt i poprawek,
- podjęcie działań zabezpieczających i naprawczych,
- informowanie społeczności lokalnej o uzyskanych wynikach.

Działania mające na celu monitorowanie strategii rozwoju opierają się na założeniu, iż uchwalenie planów rozwojowych stanowi etap inicjujący właściwe poczynania strategiczne w aspekcie rozwoju gminy, nie zaś koniec prac.

Decydując się na budowę strategii władze gminy opowiedziały się za nowym typem zarządzania bazującego na świadomej i perspektywicznej polityce strategicznej. Z tą myślą organizowany nadzór nad realizacją strategii, zakładać powinien trzy kierunki działania:

A. aktualizowanie danych zebranych na etapie diagnozy,

W celu wydajnego wykorzystania zestawień należy aktualizować istniejące dane. Jest to jeden z zasadniczych etapów monitoringu strategii, umożliwiający obserwację dynamiki zmian zachodzących w wybranych dziedzinach życia oraz dostrzeganie kształtujących się potrzeb mieszkańców.

Proponowana częstotliwość wspomnianych prac:

Aktualizowanie ilościowych danych statystycznych dla profilu społecznego oraz gospodarczego – raz w roku, w miarę pojawiania się aktualnych danych za miniony okres, uzupełnianie informacji jakościowych dla profilu środowiskowego w miarę zachodzących zmian i potrzeb, monitorowanie opinii i nastrojów społecznych – lub jeśli zachodzi taka potrzeba np. przed podejmowaniem strategicznych dla gminy decyzji w celu rozpoznania stanowiska społeczności. Badania ankietowe mogą być uzupełnione o wywiady grupowe ze zbiorowościami, których poglądy chce się poznać bardziej szczegółowo.

B. nadzór nad realizacją kolejnych celów rozwoju i oceną efektu działań strategicznych,

Nadzór nad realizacją kolejnych celów rozwoju powinien być gwarantem wdrażania planów rozwoju ustalonych w „Strategii rozwoju gminy”. Przy założeniach **właściwego nadzoru nad strategią przestaje ona być tylko dokumentem, a staje się sposobem zarządzania w Gminie.** W trakcie jej

tworzenia został zrealizowany pierwszy bardzo ważny etap wdrażania systemu zarządzania strategicznego. W wyznaczaniu szczegółowych celów rozwoju gminy udział brali przedstawiciele społeczności gminy. W ten sposób spełniono warunek oddolnego określania celów, który zapewnia poparcie dla przyszłych działań władz oraz umożliwia włączenie się lokalnych liderów do działań rozwojowych. W czasie realizacji założeń strategicznych należy dopilnować, aby sformułowana wizja oraz cele szczegółowe miały swe odzwierciedlenie w planowanych konkretnych zadaniach i ich efektywnym wdrażaniu.

C. nadzór nad zasadnością utrzymania lub zmiany wyznaczonych celów rozwojowych.

Kolejny etap monitoringu stanowi nadzór nad zasadnością modyfikacji wyznaczonych celów i działań strategicznych. Decyzja o ewentualnej modyfikacji celów rozwojowych zależy w dużej mierze od tzw. luki efektywności, czyli różnicy między wyznaczonymi celami i zadaniami a wynikami wdrażania zamierzonych celów. Jeśli pojawia się rozbieżność między planami a realizacją wówczas można, a niekiedy wręcz należy skorygować priorytety rozwojowe.

Dla każdego przedsięwzięcia wyznaczone zostaną wskaźniki realizacji, które posłużą do oceny stanu wdrażania działań strategicznych.

Stopień realizacji przedsięwzięć mierzony wskaźnikami może wpływać na modyfikację przyjmowanych w następnych latach działań i celów.

Wskaźniki te będą wykorzystane przy opracowaniu sprawozdań z realizacji rocznych planów.

Nie osiągnięcie założonych parametrów jakościowych i ilościowych (pożądanych zmian i ich wielkości będzie podstawą do wprowadzenia działań korygujących.

Konieczne jest więc podtrzymanie dobrych doświadczeń, zapoczątkowanych w okresie prowadzenia prac nad strategią, współpracy osób reprezentujących poszczególne sfery rozwoju gminy (infrastruktury

technicznej, ekonomicznej działalności w sferze pozarolniczej, rolnictwa i jego otoczenia, sfery społecznej, gospodarki przestrzennej, ochrony środowiska).

Stopień realizacji przedsięwzięć mierzony wskaźnikami może wpływać na modyfikację przyjmowanych w następnych latach działań i celów.

Niezbędna jest jednak ochrona programu przed pokusami zbyt częstych zmian wynikających m.in. z kadencyjności władz lokalnych. Temu służyć może powołanie specjalnej instytucji koordynującej.

4.1.3 Oczekiwane wskaźniki osiągnięć i ewaluacja strategii

Ewaluacja strategii jest procesem polegającym na bieżącej analizie postępów w osiąganiu zakładanych celów strategicznych. Na proces ten składa się zbieranie danych i informacji i ich analiza oraz wyznaczenie wartości określonych wskaźników oraz ich porównanie z przyjętymi celami efektywnościowymi, ocena finalnych wyników i przygotowanie cyklicznych raportów z oceny strategii.

Efektem procesu monitorowania Strategii powinny być coroczna ewaluacja efektów realizacji Strategii, obejmuje w szczególności zestawienia wartości zdefiniowanych i monitorowanych w danym okresie wskaźników efektywności realizacji poszczególnych celów strategicznych.

Monitoring strategii będzie prowadzony na poziomie:

- pojedynczego projektu oraz pakietu projektów zgromadzonych w ramach działań strategicznych,
- wskaźników produktu oraz wskaźników rezultatu.

Pojedynczy projekt zgodnie z procedurami zarządzania strategicznego na poziomie wskaźników produktu oraz w zakresie wykonania rzeczowo-finansowego będzie podlegał monitorowaniu z częstotliwością raz na kwartał.

Pakiet projektów w ramach zadania strategicznego na poziomie wskaźników produktu oraz w zakresie wykonania rzeczowo-finansowego będzie podlegał monitorowaniu z częstotliwością raz na rok.

Pakiet projektów w ramach zadania strategicznego na poziomie wskaźników rezultatu będzie podlegał monitorowaniu z częstotliwością raz na trzy lata – przed przystąpieniem do ewaluacji strategii.

Produkt to materialny i mierzalny efekt podejmowanych działań w ramach projektu, np. droga, sieć kanalizacyjna, budynek, szkolenie, kampania społeczna. Wskaźniki produktu to wielkości, którymi można zmierzyć osiągnięty efekt, np. długość, liczba sztuk, powierzchnia.

Rezultaty to bezpośrednie materialne i niematerialne efekty powstania produktu, np. oszczędność czasu przejazdu, nowe przyłącza kanalizacyjne, udostępnienie budynku, osoby korzystające ze szkoleń. Wskaźniki rezultatu to wielkości, którymi można mierzyć osiągnięty efekt, np. zł/rok, liczba sztuk, liczba osób itp.

CZĘSTOTLIWOŚĆ MONITORINGU	WSKAŹNIKI PRODUKTU	WSKAŹNIKI REZULTATU
Pojedynczy projekt	Raz na kwartał	Raz na trzy lata
Zadania i cele strategiczne	Raz na rok	Raz na trzy lata

Na potrzeby przeprowadzenia ewaluacji zgromadzone zostaną wszystkie materiały zawierające dane i informacje ze źródeł wtórnych. Należą do nich przede wszystkim:

- wyniki monitoringu wskaźników produktów osiągniętych w wyniku realizacji projektów w ramach zadań strategicznych;
- opracowania własne o charakterze diagnozy stanu, np. wykonane na potrzeby innych programów operacyjnych lub raportów;
- dane statystyczne, których dysponentem są jednostki administracji samorządowej;
- programy operacyjne do strategii rozwoju;
- sprawozdania z realizacji budżetów;
- sprawozdania z realizacji programów operacyjnych (np. program rewitalizacji, program ochrony środowiska, itp.);
- inne dokumenty będące w posiadaniu urzędu zawierające dane mogące obrazować realizację strategii oraz stan rozwoju gminy.

Szczegółowa metodyka przeprowadzenia ewaluacji strategii rozwoju będzie opracowana przez wykonawcę ewaluacji, jednak zakłada się, że będzie ona zawierać badania w oparciu o zgromadzone dane.

Wójt zdecyduje, czy zamierza samodzielnie przeprowadzić ewaluację strategii rozwoju, czy też badania ewaluacyjne będą zlecone podmiotowi zewnętrznemu. Opinię odnośnie tej decyzji przedstawi Radzie Gminy. Jeśli wykonawcą badania ewaluacyjnego będzie podmiot zewnętrzny, przygotuje on szczegółową metodykę i przedstawi zestaw narzędzi badawczych.

Jeśli badanie ewaluacyjne będzie realizowane własnymi zasobami ludzkimi, po podziale zadań, nastąpi ich realizacja zgodnie z przyjętą przez Wójta metodyką. Zespołem zarządcą będzie wyznaczony kierownik i to on będzie odpowiedzialny następnie za przygotowanie raportów cząstkowych z badania oraz raportu z całego badania. Na potrzeby przeprowadzenia badań ankietowych kierownik badania ewaluacyjnego będzie dysponował środkami

na zlecenie fizycznego przeprowadzenia wywiadów. Kierownik badania nadzorował będzie badania.

Wykonawca zewnętrzny przeprowadzi wszystkie badania samodzielnie, a raporty cząstkowe oraz raport końcowy z ewaluacji zostanie przedstawiony Wójtowi, który dokona ich odbioru i przedstawi pod obrady Rady Gminy.

Pytania na jakie powinna odpowiadać ewaluacja, to:

- I. Stopień, w jakim zaplanowane cele oraz zadania strategiczne i projekty odpowiadają potrzebom mieszkańców: czy realizowane projekty przyczynią się do rozwiązania zidentyfikowanych problemów? Czy są zgodne z obraną strategią rozwoju? W przypadku strategii ofensywnej realizowane zadania i projekty strategiczne powinny wpływać na wykorzystanie nadarzających się okazji i wzmacniania atutów. Kryterium weryfikowane jest w ramach ewaluacji *ex ante* i *on going*, zatem nie będzie brane pod uwagę.
- II. W jakim stopniu realizowane zadania i projekty strategiczne przyczyniają się do osiągnięcia zakładanych celów strategii i rozwoju gminy?
- III. Jaki jest stosunek zasobów realizowanych zadań i projektów strategicznych oraz nakładów na nie do osiągniętych produktów i rezultatów?
- IV. Czy osiągnięte produkty i rezultaty realizowanych projektów będą użyteczne, funkcjonalne dla mieszkańców? Czy mieszkańcy będą z nich korzystać? Czy pojawiły się pozytywne lub negatywne efekty uboczne?
- V. Czy na poziomie użyteczności realizowanych projektów pozostaną trwałe zmiany i czy zmiany te będą użyteczne przez długi czas?

Szczegółowe pytania ewaluacyjne przedstawiają się następująco:

Aby ocenić skuteczność wdrażania strategii należy odpowiedzieć na pytania:

- ✓ W jakim stopniu zostały zrealizowane zadania i projekty strategiczne?
W jakim stopniu zrealizowane zadania i projekty strategiczne przyczyniły się do osiągnięcia wizji rozwoju i celów strategicznych?
- ✓ Jaki wpływ na osiągnięcie wizji i celów strategicznych miały czynniki zewnętrzne?
- ✓ Czy wybrane do realizacji projekty okazały się skuteczne?
- ✓ W jakim stopniu system zarządzania strategicznego okazał się skuteczny we wdrażaniu strategii rozwoju?

Aby ocenić efektywność realizacji strategii należy odpowiedzieć na pytania:

- ✓ Czy osiągnięte efekty realizacji strategii można było osiągnąć w inny sposób?
- ✓ Czy osiągnięte efekty realizacji strategii można było osiągnąć mniejszym nakładem finansowym i przy wykorzystaniu mniejszych zasobów osobowych?

Aby ocenić użyteczność strategii należy odpowiedzieć na pytania:

- ✓ W jakim stopniu zrealizowane projekty spełniły oczekiwania mieszkańców, szczególnie grup, do których były kierowane?
- ✓ W jakim stopniu zidentyfikowane problemy rozwoju miasta zostały rozwiązane?
- ✓ W jakim stopniu realizacja strategii przyczynia się do wykorzystania szans, minimalizowania zagrożeń, wzmacniania mocnych stron, osłabiania słabych stron?
- ✓ W jakim stopniu realizacja strategii przyczynia się do rozwoju Lubuskiego Trójmiasta i aglomeracji zielonogórskiej oraz rozwoju regionu? (efekty uboczne pozytywne)
- ✓ W jakim stopniu realizacja strategii przyczynia się do obniżenia konkurencyjności sąsiednich obszarów? (efekty uboczne negatywne)

Aby ocenić trwałość efektów strategicznych należy odpowiedzieć na pytania:

- ✓ W jakim stopniu osiągnięte efekty realizacji strategii będą trwałe, długofalowe?
- ✓ W jakim stopniu osiągnięta użyteczność efektów realizacji strategii będzie trwała i dla jakich grup odbiorców?

Jeśli wnioski z przeprowadzonej ewaluacji strategii będą negatywne w całości lub w części, konieczne będzie podjęcie odpowiednich środków zaradczych i naprawczych. Przede wszystkim konieczne jest przeprowadzenie analizy: czy i które z negatywnych wniosków podjętych w ramach ewaluacji mogą dotyczyć także innych zadań i projektów strategicznych oraz działań zarządczych. Ewaluacja *ex post* obejmuje projekty i działania wykonane, a zatem niekoniecznie negatywne wnioski z ewaluacji będą się przekładać na projekty podejmowane w przyszłości.

Podstawowy zestaw pytań badawczych należy sformułować następująco:

Analiza przyczyn i zakresu błędów popełnianych w ramach wdrażania strategii będzie wykonana w oparciu o wnioski zwykłej ewaluacji *ex post* oraz na podstawie wykonanej dodatkowej analizy wewnętrznych procedur zarządzania strategicznego, zidentyfikowania słabych punktów przepływu informacji, podejmowania decyzji, planowania projektów do realizacji. Wnioski z przeprowadzonej analizy zostaną podsumowane rekomendacjami oraz analizą możliwości wyeliminowania działań objętych negatywnymi wnioskami.

Przeprowadzona analiza zostanie przedstawiona Komitetowi Kierowniczemu, który przygotuje pakiet działań naprawczych, czyli usprawniających funkcjonujące procedury zarządzania strategicznego. W ramach działań naprawczych zostanie dokonana rewizja zatwierdzonych do realizacji i zaplanowanych projektów w ramach zadań strategicznych. Na poszczególnych poziomach zarządzania strategicznego zgodnie z przyjętym

systemem wdrażania strategii zostanie przeprowadzona ponowna ocena projektów. W przypadku negatywnego zweryfikowania któregoś z projektów Komitet Kierowniczy będzie rekomendował wójtowi usunięcie projektu z budżetu. Zmiany w projektach oraz wprowadzenie nowych projektów będą procedowane zgodnie z przyjętym systemem wdrażania strategii.